

Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation

Årgång 2021

#bokprovning

© Svenska barnboksinstitutet (Sbi)
Odengatan 61, 113 22 STOCKHOLM
Tel. 08-54 54 20 50
e-post: info@barnboksinstitutet.se
www.barnboksinstitutet.se
Får citeras om källan anges.
Begreppet Bokprovning är varumärkesskyddat
av Svenska barnboksinstitutet.
ISSN 1652-5566

Sbi SVENSKA
BARNBOKS
INSTITUTET
THE SWEDISH INSTITUTE FOR CHILDREN'S BOOKS

Svenska barnboksinstitutets Bokprovning

Bokprovningen består av öppna föreläsningar för alla intresserade, en utställning med årets barn- och ungdomsböcker samt en dokumentation med statistik och analyser. Begreppet Bokprovning är varumärkesskyddat av Svenska barnboksinstitutet. Bokprovningen genomförs med stöd från Stockholms stad.

En översikt – inget kvalitetsurval

I Bokprovningen går Svenska barnboksinstitutet igenom föregående års utgivning av barn- och ungdomsböcker och presenterar den genom statistik och fördjupningar i bland annat framträdande teman. Bokprovningen är därmed ett slags litteraturhistoria i mikroformat, som enbart tittar på ett enskilt år, men där jämförelser även förekommer bakåt.

I årets Bokprovning ingår de tryckta böcker från 2021 som inkommit till Sbi senast den sista februari 2022. Statistikdelen täcker inte digital utgivning (e-böcker, ljudböcker, digital litteratur och appar). Institutet samlar i nuläget inte på denna, men följer utvecklingen inom området.

I Bokprovningen görs ingen bedömning av de enskilda böckernas kvalitet. Syftet är i stället att se till **hela** utgivningen och bredden i den. Den som är intresserad av kvalitetsbedömningar hänvisas till dagstidningarnas och andra aktörers kritikerverksamhet samt de enskilda böckerna för egen bedömning.

Litteraturlistan som återfinns i dokumentationen innehåller endast de titlar som nämns i texten och är alltså **inte** en förteckning över samtliga böcker som utkom 2021.

Föreläsningar och utställning

2022 års Bokprovningföreläsningar genomförs digitalt 5, 6 och 7 april 2022. Föreläsningarna filmas även av UR Samtiden och görs tillgängliga på UR play, Sbi play och SVT Kunskapskanalen senare under 2022. En utställning med hela utgivningen presenterad utifrån teman och litteraturkategorier visas i institutets bibliotek 5 april–24 maj. All dokumentation publiceras på institutets webbplats och är fritt nedladdningsbar där.

Begreppsförklaring

Svenska barnboksinstitutet använder tio huvudkategorier för att dela in utgivningen. De är:

- Bilderböcker
- Kapitelböcker
- Mellanåldersböcker
- Ungdomsböcker
- Tecknade serier
- Faktaböcker
- Poesi
- Samlingar
- Sångböcker
- Dramatik

Huvudkategorierna är en blandning av genre-, form- och åldersindelning enligt följande:

Bilderböcker vänder sig oftast till barn upp till sex år. Minst hälften av en bilderbok utgörs av bilder, som är jämnt fördelade. Vissa bilderböcker är åldersöverskridande.

Kapitelböcker utgör litteratur för åldern sex till nio år och är oftast rikt illustrerade textböcker.

Mellanåldersböcker vänder sig till barn och ungdomar mellan ungefär nio och tolv år.

Ungdomsböckernas målgrupp börjar vid cirka tolv år och fortsätter upp till vuxenromanerna. Gränsen mellan ungdomsroman och vuxenroman blir allt svårare att dra. De ungdomsböcker som vänder sig till äldre ungdomar har underkategorin Unga vuxna.

Innehåll

Svenska barnboksinstitutets Bokprovning.....	2
En översikt – inget kvalitetsurval.....	2
Föreläsningar och utställning.....	2
Begräppsförklaring.....	2
Sammanfattning.....	5
Bokprovning årgång 2021.....	6
Ökad utgivning och ökad försäljning.....	6
Den svenska barnboksmarknaden.....	7
Debutanter.....	8
Digital utgivning av barn- och ungdomslitteratur 2021.....	8
Barn och bovar: Kriminella roller i barn- och ungdomsboksutgivningen 2021.....	10
Tigermammor och tröttsjuka: Närvarande och frånvarande föräldrar i 2021 års bilderböcker.....	12
Aktivism.....	14
Kroppsuppfattning och kroppspositivism.....	15
Miljöfrågor och ekokritiska perspektiv.....	16
Virus, vaccin och sjukdomar: Covid-19 och pandemin.....	18
I spåren av pandemin: Fjällvandringar och odling.....	19
Berättarteknik och form.....	20
Översättningar och skildringar av andra kulturer.....	21
Böcker publicerade på andra språk än svenska i Sverige.....	22
Återutgivning.....	23
Genomgång av litteraturkategorier.....	24
Bilderböcker.....	24
Kapitelböcker.....	26
Mellanåldersböcker.....	27
Ungdomsböcker.....	28
Faktaböcker.....	29
Tecknade serier.....	30
Samlingar.....	31
Poesi, dramatik och sångböcker.....	32
Litteraturlista över böcker nämnda i texten.....	33
Barn- och ungdomsböcker.....	33
Teoretisk litteratur.....	40
Svenska barnboksinstitutets statistik.....	41
Utgivningen av barn- och ungdomsböcker.....	41
Svenska och översatta barn- och ungdomsböcker.....	43

Förstaupplagor av barn- och ungdomsböcker	46
Översättningar av barn- och ungdomsböcker.....	48
Böcker publicerade på annat språk än svenska	50
Återutgivning av barn- och ungdomsböcker.....	51
Upphovspersoner i förstaupplagor	54
Huvudpersoner i förstaupplagor	56
Förlag och utgivare.....	57
Ämnesord.....	59
Föreläsningar 2022.....	61
Föreläsare och gästskribenter 2022	62

Sammanfattning

Den sista februari 2022 hade det inkommit 2 204 tryckta barn- och ungdomsböcker till Svenska barnboksinstitutet (Sbi) med 2021 som utgivningsår, vilket innebär en ökning på 167 titlar jämfört med föregående år (8 procent). Efter flera år av successiv minskning efter toppåret 2017 ökade barn- och ungdomsboksutgivningen återigen. Det gäller nästan alla kategorier. Störst var ökningen inom kategorin mellanåldersböcker följt av bilderböcker och faktaböcker.

Det finns ingen entydig orsak till ökningen, men en bidragande faktor tycks vara att en viss återhållsamhet under pandemin nu har släppt. Det är huvudsakligen hybridförlagen och de förlag som är specialiserade på lättläst som har ökat sin utgivning. Utgivningen via hybridförlag ökade med hela 42 procent 2021. Denna ökning är också kopplad till en stor ökning av antalet debutanter under året, hela 50 procent. Fler vill således skriva barn- och ungdomsböcker och har sannolikt också haft mer tid att göra det under pandemin.

Andelen översättningar har minskat successivt i över ett decennium och fortsatte att minska 2021. År 2021 utgjordes 66 procent av den totala utgivningen av originalsvenska titlar (1 451 titlar), medan översättningarna endast stod för 34 procent (753 titlar). Det innebär att förra årets rekordklyfta vidgades ytterligare och att 2021 tog över som det år i barn- och ungdomslitteraturens historia där andelen översättningar sannolikt har varit som lägst.

Den digitala utgivningen för barn och unga fortsätter att öka. Därför har Sbi även i år bett litteraturforskaren Ann Steiner, Uppsala universitet, att granska denna utgivning inom ramen för Bokprovningen. Hon noterar bland annat att den digitala utgivningen nu i antalet titlar närmar sig den tryckta, att originalutgivningen fortsatt är liten i digitala format samt att det finns förvånansvärt få överlappningar mellan de mest populära ljudböckerna för barn och de tryckta böckerna för samma målgrupp.

I år har Sbi även bjudit in författaren Märten Sandén för att titta närmare på bovar och brott i barn- och ungdomsböckerna från 2021. Han konstaterar att det finns en stor variation i hur bovarna skildras beroende på målgruppens ålder och bokens genre, och att boven är särskilt central i deckarna. Han reflekterar också kring synen på brottslingen i relation till frågor om etik och moral. Vem som blir en bov och varför är inte alltid okomplicerat.

Även skildringen av föräldrar och föräldraskap visar på ett brett spektrum i barn- och ungdomslitteraturen. Litteraturforskarna Tuva Haglund, Uppsala universitet, och Malin Nauwerck, Sbi, har därför undersökt bilden av föräldraskap i 2021 års bilderböcker för Bokprovningen. Deras genomgång visar på bredden i skildringen av relationen mellan förälder och barn, och hur den påverkas av samhällets normer men också kan omprövas i barnets blick. De lyfter också fram hur såväl omsorg som bristen på omsorgen uttrycks i både text och bild.

Som konstaterats i de senaste årens Bokprovningar präglas dagens barn- och ungdomslitteratur av en stark samtidsorientering. Flera framträdande teman med tydlig förankring i samtiden undersöks närmare i årets Bokprovning: aktivism, kroppsuppfattning och kroppspositivism, miljöfrågor samt pandemin. Utöver dessa fördjupningar innehåller dokumentationen även bland annat avsnitt om utgivningens storlek och försäljningen av barn- och ungdomslitteratur, barnboksmarknaden, debutanter, översättningar och skildringar av andra kulturer, böcker publicerade på andra språk samt berättarteknik och form. I dokumentationen ingår också en genomgång av utgivningen kategori för kategori. Detaljerade siffror över utgivningen presenteras i statistikbilagan.

Bokprovning årgång 2021

Ökad utgivning och ökad försäljning

Den sista februari 2022 hade det inkommit 2 04 tryckta barn- och ungdomsböcker till Svenska barnboksinstitutet (Sbi) med 2021 som utgivningsår, vilket är en ökning med åtta procent eller 167 titlar jämfört med föregående år. De senaste tre årens nedåtgående trend är således bruten. Utgivningen ökade i de flesta kategorierna 2021 och det var bara i de små kategorierna dramatik, poesi, sångböcker och samlingar som utgivningen minskade eller var oförändrad. Störst var ökningen inom kategorin mellanåldersböcker följt av bilderböcker och faktaböcker. Sbi har i tidigare Bokprovningar noterat att andelen översättningar har minskat stadigt över tid. Trots en marginell ökning 2021 ligger de fortsatt på en låg nivå, och klyftan mellan den originalsvenska utgivningen och den översatta litteraturen fortsätter att öka (se vidare rubriken Översättningar och skildringar av andra kulturer).

Sbi har i arbetet med årets Bokprovning kontaktat tio förlag med en mer omfattande utgivning för att höra deras tankar om orsakerna till den övergripande ökningen i utgivningen. Att döma av de svar som kom in finns inget entydigt svar på vad ökningen beror på, men en bidragande faktor tycks vara att en viss återhållsamhet under pandemin nu har släppt. Det är också värt att notera att det huvudsakligen är hybridförlagen och de förlag som är specialiserade på lättläst som har ökat sin utgivning. Det förstnämnda är kopplat till en stor ökning av antalet debutanter under året. Flera av de tillfrågade förlagen har noterat ett ökat inflöde av debutantmanus och sätter det samman med att fler vill satsa på att bli författare och att fler har haft mer tid att skriva under pandemin (se vidare rubriken Debutanter).

Sett ur ett längre perspektiv har barn- och ungdomsboksutgivningen i Sverige ökat stadigt sedan Bokprovningen startade i början av 1990-talet. Under 2010-talet skedde ökningen i snabbare takt och den stora mängden utgivna barn- och ungdomsböcker ledde bland annat till minskad försäljning per titel. Branschen började då prata om en överutgivning och efter toppåret 2017 minskade utgivningen igen, fram till 2021.

Sedan början av 2000-talet, då Sbi började ta fram siffror för respektive kategori, har utgivningen ökat markant i de allra flesta kategorierna, trots en minskning totalt sett efter 2017. Bilderböckerna är den kategori som har ökat allra mest i antal titlar, men även kapitelböckerna har haft en stark utveckling. I båda fallen rör det sig om närmare en tredubbling fram till i dag. Även faktaböckerna har haft en stadig ökning under 2000-talet: på 20 år har utgivningen mer än fördubblats. Ungdomsböckerna hade länge en liten men stabil uppgång, men i dag är utgivningen tillbaka på ungefär samma nivå som för 20 år sedan.

Sbi har i dagsläget inte de tekniska möjligheterna att samla på digital utgivning och avsaknaden av ett regelverk för pliktleveranser på området gör att inte heller Kungliga biblioteket har någon statistik att tillgå. Branschen är hänvisad till de siffror som tas fram av Svenska Förläggareföreningen, som dock endast täcker medlemsförlagens utgivning. Sbi har därför även i år tillfrågat litteraturforskaren Ann Steiner om att titta på utvecklingen inom detta område för Bokprovningens räkning. Steiner noterar bland annat att den digitala utgivningen nu i antalet titlar närmar sig den tryckta samt att originalutgivningen fortsatt är liten i digitala format (se vidare rubriken Digital utgivning av barn- och ungdomslitteratur 2021). Den ökade digitala utgivningen har än så länge inte påverkat den tryckta barn- och ungdomsboken i någon större utsträckning. En märkbar konsekvens är emellertid att återutgivningen av tryckta böcker stadigt har minskat de senaste åren och fortsatte att minska även under 2021. Det hänger med största sannolikhet samman med att förlagen väljer att ge ut sin backlist digitalt i stället för som tryckta böcker.

Enligt Svenska Bokhandlareföreningens och Svenska Förläggareföreningens försäljningsstatistik hade barn- och ungdomslitteraturen en fortsatt bra försäljningsutveckling 2021. Den ökade i alla försäljningskanaler samt var en av de kategorier som totalt sett ökade mest. Särskilt stark var tillväxten när det gäller strömmade tjänster, där antalet strömningar ökade

med över en tredjedel jämfört med året innan. Ungdomslitteraturen fortsatte dock vara den kategori som oavsett format sålde sämst. Medan försäljningen för andra ålderskategorier ökade under 2021 stod försäljningen av ungdomslitteratur i princip still (Wikberg 28, 45–47).

Den bok i kategorin barn och ungdomslitteratur som sålde bäst 2021, med hänsyn tagen till alla försäljningskanaler, var Elias Våhlunds och Agnes Våhlunds kapitelbok *Handbok för superhjältar. Utan hopp*, sjätte delen i bokserien. På topplistan fanns även delar i andra populära kapitelboksserier, som sex delar av Camilla Brincks Musse & Helium och Martin Widmarks och Helena Willis *Musikmysteriet*, del 30 i bokserien LasseMajas Detektivbyrå. Endast fem av tjugo böcker på topplistan var översatta, samtliga signerade J. K. Rowling. Det rörde sig om kapitelboken *Julegrisen* med illustrationer av Jim Field samt fyra av Harry Potter-böckerna. I listan återfinns även Johan Rundbergs mellanåldersbok *Nattkorpen*, som tilldelades Augustpriset i kategorin Årets svenska barn- och ungdomsbok 2021 (Wikberg 61).

Den svenska barnboksmarknaden

Under 2021 gav 264 (2020: 256) olika förlag och andra utgivare ut tryckta barn- och ungdomsböcker i Sverige, inklusive egenutgivare. 54 av dessa gav ut sex titlar eller fler. De stora förlagen dominerade utgivningen sett till antalet titlar och de tio förlag som gav ut flest titlar 2021 stod för 49 procent av utgivningen.

Majoriteten av de barn- och ungdomsböcker som ges ut i Sverige ges ut av stora, reguljära förlag, men även exempelvis föreningar, skolor och privatpersoner ger ut böcker. Det är svårt att säga något om storleken på egenutgivningen 2021. Egenutgivna böcker får en anmärkning i Kungliga bibliotekets databas Nationalbibliografin, men då katalogiseringen av 2021 års böcker inte är klar är det svårt att dra några slutsatser om 2021 års siffror. Egenutgivningen inkluderar utgivning via publiceringstjänster, där författaren själv betalar för hela utgivningen, men inte alltid utgivning via hybridförlag, vilket har blivit vanligare de senaste åren. Utgivning på hybridförlag finansieras delvis av upphovspersonerna själva, men de får i utbyte en större del av den eventuella vinsten än hos reguljära förlag. Utgivningen av barn- och ungdomsböcker via hybridförlag ökade med hela 42 procent 2021, medan utgivningen av rena publikationstjänster minskade något. Det största hybridförlaget för barn- och ungdomsböcker är Visto förlag, som ökade sin utgivning med mer än två tredjedelar 2021, från 35 till 59 titlar.

Vissa förlag/ägare är uppdelade i ett traditionellt förlag och ett hybridförlag. Idus och Visto är exempel på det. De har under 2021 ökat sin utgivning av barn- och ungdomsböcker med sammanlagt 49 procent, från 114 till 164 titlar, och är ett av Sveriges mest lönsamma förlag (Lønner 25).

De tre största utgivarna av tryckta barn- och ungdomsböcker 2021 sett till antalet utgivna titlar var liksom föregående år Bonnier Carlsen (276 titlar), Rabén & Sjögren (155 titlar) och Tukan (138 titlar). Av de tio förlagen med störst utgivning är det enbart Rabén & Sjögren och Lilla Piratförlaget som har minskat sin utgivning medan övriga har ökat. Bokförlaget Hedvig, som ger ut lättlästa böcker och startade sin verksamhet 2020 med nio utgivna titlar, står för den största ökningen hos ett enskilt förlag under året. Deras utgivning ökade med 31 titlar 2021, till totalt 40 titlar. Övriga lättlästförlag har också en ökad utgivning, till exempel Nypon och Hegas som båda hör till de tio förlagen med störst utgivning.

Det finns två stora förlagskoncerner i Sverige, Bonnier Group och Storytel. Bonnier Group äger Bonnierförlagen, där de förlag som främst ger ut barn- och ungdomsböcker är Bonnier Carlsen, Bokförlaget Hedvig och Fenix förlag men även Bonnierägda Bonnier Fakta, Bokförlaget Max Ström, Forum och Gondol har gett ut en eller ett par böcker för barn- och ungdomar under 2021. Totalt stod Bonnierförlagen för 15 procent av utgivningen 2021 (2020: 14 procent), varav Bonnier Carlsen ensamt stod för 13 procent.

Storytel äger Norstedts förlagsgrupp och de förlag som ger ut barn- och ungdomsböcker där är Rabén & Sjögren, B. Wahlströms och Brombergs Bokförlag. Under 2021 köpte Storytel 70 procent av Lind & Co men förlaget drivs som en oberoende förlagsgren och ingår inte i

Norstedtsgruppen. Storytel-koncernens förlag inklusive Lind & Co stod för elva procent av utgivningen. Rabén & Sjögren stod ensamt för sju procent, medan Lind & Co stod för tre procent.

Det finns flera exempel de senaste åren på förlag som har gått ihop, köpts upp av andra förlag eller delat upp sin verksamhet på olika förlag. 2021 blev Opal majoritetsägare i Berghs förlag och förlagen har ett utökat samarbete med gemensamma lokaler och marknadsavdelning. I Opal ingår också Vox by Opal som är ett imprint som ger ut böcker för unga vuxna. En annan nyligen genomförd förlagsfusion skedde 2020 då Nypon och Vilja förlag förvärvades av Studentlitteratur.

En bok för alla har traditionellt nästan enbart ägnat sig åt återutgivning av äldre titlar eller samlingar av tidigare publicerade texter, men ger i dag även ut en del nya titlar. Antalet nya titlar har ökat 2021. Ett exempel är småbarnsbilderboken *Borta!* av Carin Wirsén och Matilda Ruta. En bok för alla ägs av Alfabet Media AB, Föreningen En bok för allas vänner och Ordfront förlag. Förlaget gav tidigare ut böcker med hjälp av statsstöd men detta upphörde 2007 och sedan dess verkar förlaget på samma villkor som kommersiella förlag.

Debutanter

Antalet böcker med en eller flera upphovspersoner som för första gången ger ut en barn- eller ungdomsbok ökade med hela 50 procent under 2021, från drygt 200 titlar 2020 till drygt 300 titlar 2021. Det räcker att en upphovsperson är debutant för att en bok med flera upphovspersoner ska räknas som barn- eller ungdomsboksdebut i Sbi:s statistik. Debutanterna återfinns till största del hos hybridförlag, publiceringstjänster, mindre utgivare och egenutgivare, men även hos de reguljära förlagen.

De största utgivarna av debutanter är Idus förlag och dess systerförlag, hybridförlaget Visto. Hybridförlag har alltid en hög andel debutanter i utgivningen – Visto har till exempel 66 procent debutanter – och en viss del av årets ökade antal debutanter kan sättas i samband med den ökade utgivningen på hybridförlag. Idus satsar emellertid också ofta på nya namn. Inte mindre än 40 procent av deras utgivning utgörs av debutanter. Debutanten Jeanette Camnor skriver till exempel om ångest i kapitelboken *Rädslan, garderoben och jag* (illustratören Anna Reje debuterade 2020) och Emma Dahlson och Johan Persson om sorg i faktaboken *Jag minns dig. En bok till dig som förlorat en viktig person* (illustratören Marie Herzog är inte debutant).

Debutanter kan också vara barn som skriver och illustrerar. Oftast är böckerna resultatet av olika skrivprojekt i skolan, som mellanåldersboken *Judith och muppskolan* som är skriven av Ebba Lindholm och sju andra elever från Ekebyhovs grundskola och illustrerad av den vuxne Jonn Clemente, även han debutant. Den bygger på elevernas egna upplevelser av att börja på särskola. I bilderboken *Den magiska julkatten* står sextonåriga Maximilian Svensson för bilderna i akvarell, inspirerade av Lars Lerins konstnärskap. Texten är skriven av Ester Roxberg (ej debutant).

Det händer också att personer som redan är kända från andra sammanhang barnboksdebuterar. Det kan röra sig om författare som tidigare enbart skrivit för vuxna, artister eller namn kända från sociala medier. På temat regnbågsfamiljer barnboksdebuterade till exempel influencern Daniel Paris 2021 med bilderboken *Edith, Alex och enhörningarna* (med bilder av Mia Fernau, ej debutant), medan Instagramprofilen Vivi Wallin gav ut faktaboken *Lurad! 59 roliga bus och pranks*. Sofia Lundberg debuterade tillsammans med graffitikonstnären Puppet (Daniel Blomqvist) med kapitelboken *Kampen mot tramset*.

En prisad debut stod Matilda Gunnarsson Rathsmän för med *Tidsfördriv*, som vann Hjärtans Fröjd-priset för bästa ungdomsbok 2021. Vem som 2021 tilldelas debutantpriset Slangbellan är när detta skrivs ännu okänt.

Digital utgivning av barn- och ungdomslitteratur 2021

Gästskribent: Ann Steiner

Den tryckta barn- och ungdomslitteraturen är väl dokumenterad men när det gäller utgivning för barn och unga i andra format än tryckta är informationsläget betydligt sämre. Ljudinspelningar av

barnberättelser har funnits sedan tidigt 1900-tal i Sverige utgivna på stenkakor, vinylskivor, kassetband och cd, men förteckningen av dessa i Kungliga bibliotekets Svensk mediedatabas är inte heltäckande utan utgivningen är endast fläckvis beskriven. Än sämre är registreringen av senare års digitala utgivning för barn och unga. Varken digitala ljudböcker eller e-böcker finns i någon större utsträckning i någon förteckning och det finns i dag ingen översikt av hur omfattande utgivningen av dessa två format är. I Nationalbibliografin finns dessutom en förvirrande sammanblandning mellan ljudbok och talbok, trots att systemen för produktion och konsumtion är helt åtskilda. En ljudbok är utgiven för den allmänna marknaden medan en talbok är en icke-kommersiell ljudinspelning av en tryckt bok för personer med läsnedsättning som produceras och distribueras i ett särskilt system.

I en undersökning av ljudböcker för barn, *Barnlitterära strömningar. Om ljudböcker för barn* (2022), kunde jag tillsammans med litteratursociologen Karl Berglund konstatera att den mest heltäckande källan för en övergripande bild av den kommersiellt tillgängliga utgivningen av ljudböcker är nätbokhandlarnas databaser. Förutom titlar som finns registrerade i databaserna tillkommer ljudböcker utgivna av exempelvis bokströmningstjänster och musikförlag och som bara är tillgängliga för strömning via enskilda kanaler. Dessutom finns en omfattande utgivning riktad till förskola och skola från ILT Inläsningstjänst och deras bokströmningstjänster Polyglutt och Polyfino. Den samlade bilden är att utgivningen av ljudböcker närmast är lika omfattande som utgivningen av tryckta böcker för barn och unga.

Nedanstående uppgifter är hämtade från nätbokhandlarnas titlar till försäljning baserat på utgivningsår, vilka utgör de flesta titlar (men inte alla) som privatpersoner har tillgång till. Till dessa ska läggas den ljudboksutgivning som produceras för förskola och skola av ILT Inläsningstjänst.

Tabell 1. Digital utgivning av barn- och ungdomslitteratur till försäljning och strömning i antal titlar utgivna 2020 och 2021

Utgivningsår	2020	2021
Digitala ljudböcker	1 162	1 225
E-böcker	1 520	1 797

Utgivningen av ljudböcker och e-böcker för barn och unga ökar och det är en tillväxt som sker både på förlag som också ger ut tryckta böcker och på företag som inte publicerar tryck. De senare är exempelvis renodlat digitala utgivare, musikförlag och strömningstjänster. Den enskilt största utgivaren av digital barn- och ungdomslitteratur 2021 var Saga Egmont (och dess systerförlag Story House Egmont) som publicerade 250 ljudböcker och 468 e-böcker för barn och unga på svenska vilket motsvarade över 20 procent av den samlade utgivningen. Det kan jämföras med de etablerade bokförlag som är medlemmar i Svenska Förläggareföreningen, varav 17 hade en utgivning av barn- och ungdomslitteratur under 2021. De publicerade 539 ljudböcker och 723 e-böcker vilket var omkring 40 procent av den totala utgivningen i dessa format (*Förlagsstatistik 2021* 19). En stor andel av utgivningen kommer från företag utan förankring i tryckta böcker eller som på andra sätt står långt från traditionell bokmarknad, exempelvis strömningstjänster, renodlat digitala utgivare och musikförlag men också egenutgivning.

Den digitala barnlitteraturen i form av ljudbok och e-bok består delvis av parallellutgiven ny litteratur, som alltså publiceras samtidigt i tryckt format, men den allra största andelen består av äldre titlar. Det finns också en del originalutgiven litteratur för ljudbok och bland det som var mest populärt att lyssna på under 2021 fanns humorgruppen IJustWantToBeCools många specialskrivna titlar. Barn lyssnar också ofta på långa bokserier. Martin Widmarks och Helena Willis LasseMaja-böcker och återutgivningen av Sören Olssons och Anders Jacobssons Sune- och Bert-böcker hör till det som barn lyssnar mest på. Det är värt att notera att det finns överlappningar mellan de mest populära ljudböckerna och dito tryckta böcker för barn men de är

förvånansvärt få. Bland de mest populära ljudböckerna för barn finns också helt andra titlar, som de ovan nämnda bokserierna samt Bamse-sagor, Åsa Larssons och Ingela Korsells PAX-serie, Enid Blytons Fem-böcker och Gunilla Bergströms titlar om Alfons Åberg (Steiner och Berglund 40–42, 47).

Förutom e-böcker och ljudböcker finns det digital utgivning för barn och unga på olika webbplatser. De som har bredast spridning i Sverige riktar sig inte specifikt till unga men har många skribenter och läsare som är under 18 år – bland annat den största svenska skrivarsidan Poeter.se och den kanadensiska Wattpad (med många svenska texter). Förutom eget skrivande är dessa webbsidor viktiga för läsande unga och där bör också nämnas betydelsen av olika webbsidor för fanfiction. Den digitala utgivningen på webbsidor låter sig inte kvantifieras vare sig vad gäller publicering eller läsning, men är en del av ungas litterära kultur.

Barn och bovar: Kriminella roller i barn- och ungdomsboksutgivningen 2021

Gästskribent: Märten Sandén

Bovar förekommer sedan länge i alla barnlitteraturens kategorier, från bilderböcker till böcker för tonåringar. Av naturliga skäl är de särskilt centrala i deckare. Bovens agerande är deckarintrigens katalysator och oskadliggörandet av boven är berättelsens logiska slutpunkt. Bovar i barn- och ungdomsböcker kan ägna sig åt olika former av brott, som stöld, kidnappning, rån, narkotikaförsäljning och till och med mord. Brottens art och det hot som boven utgör blir generellt sett allvarligare med stigande läsålder. Mer ingående resonemang om moral hänger också ihop med mer mångbottnade gestalter och berättelser, men det finns undantag.

I barn- och ungdomsböcker kan bovarna, beroende på bokens läsålder och genre, vara vuxna, barn eller till exempel djur. I böcker för de yngsta visar sig brotten (vanligtvis en stöld) oftast bero på missförstånd eller slarv. En vanlig upplösning är att den skyldige är ett djur. I bilderboken *Ritas svans* av Helena Koch och Sara Heldt drabbas exempelvis en rätta av samvetsqual efter att ha stulit en bit av en lurvig tanthatt (för att likna en ekorre). Här är det alltså stölden som definierar statusen som bov – även om människorna i boken redan är övertygade om att rättor stjälar. Allt slutar dock lyckligt, och den som stulit stigmatiseras inte. Om boven är en vuxen eller ett barn är det orsakerna till brottet snarare än den skyldiges karaktär som står i fokus. I Lena Lillestes och Lena Forsmans kapitelbok *Mobil-tjuven* visar sig den skyldige vara en pojke som aldrig haft någon egen mobiltelefon. Trots att han blir tagen på bar gärning framställs pojken inte som någon bov, och inte heller han stigmatiseras på grund av sin brottsliga handling.

I bilderboken *Korvtjuven* av Marianne Gretteberg Engedal, liksom i kapitelböckerna om Familjen Knyckertz av Anders Sparring och Per Gustavsson, är huvudpersonerna hederliga barn som lever i en familj av tjuvar. I dessa böcker är gestalternas bov-identiteter medfödda – Knyckertz heter till exempel Bove, Palle och Kriminellen i förnamn och bär, precis som hela Korvtjuvens familj, alltid fångelserandiga kläder. Dynamiken uppstår i stället ur barnets motvilja mot att stjäla, det vill säga ett uppror mot föräldrarnas auktoritet och den identitet de har fötts in i. Genom att vända på perspektiven så att brottslighet blir normen och barnets laglydighet en rebellisk handling kan denna sorts böcker innehålla både spänning och bovar utan att bli alltför hotfulla för målgruppen.

Martin Widmarks och Helena Willis kapitelböcker i bokserien LasseMajas Detektivbyrå är utan tvekan det mest kända exemplet på pusseldeckare för barn i dag. Under 2021 utkom den trettionde delen, *Musikmysteriet*, och liksom tidigare titlar presenterar den ett galleri av potentiella bovar där alla utom en visar sig vara oskyldiga. I LasseMaja-böckerna är både brott och bovar ganska oskyldiga och spänningen bygger på att läsaren avslöjar den skyldige tillsammans med Lasse och Maja. Widmark har skapat sin egen pedagogiska variant av bov, mindre karikerad och mer tolkningsbar. Bovarna är sällan onda och brotten bottnar ofta i en brist eller djupt känd längtan. Stölden i *Musikmysteriet* beror inte främst på girighet, utan bottnar i en trasig familjerelation. Boven stjälar visserligen pengar, men avsikten är att kompensera för en frånvarande

pappa. Genom att göra bovar och brott begripliga stimulerar Widmark läsarnas funderingar över moral, fri vilja, förnuft kontra känsla och liknande ämnen.

Den mest klassiska barndeckaren är just bokserier där två eller flera barn löser brott i bok efter bok. Långseriedeckare, som hade sin guldålder under 1900-talets mitt, är rikligt representerade även i 2021 års utgivning. I bokserier där själva detektivarbetet är huvudsaken har deckarklubbar namn som Mysterieklubben, Hemliga Trean och Trillingtrion, eller namn efter platsen där de är verksamma (som Smögen, Södermalm och Gotland). Det är också vanligt med genreblandningar som i bokserierna Hästdetektiverna, Arkeologdeckarna och Cirkusdeckarna. Då långserier vänder sig till olika ålderssegment och har olika grad av realism ser också bovarna olika ut. Den skyldige kan vara allt ifrån ganska vanliga vuxna till jämnåriga, men även verkliga bovar. Osannolika och tämligen ofarliga bovgestalter förekommer, men det är i långserieböckerna som den klassiska bov-arketyper starkast lever kvar. Här är bovarna fortfarande ofta endimensionella gestalter utan andra motiv än girighet eller medfödd benägenhet att stjäla.

Ibland är boven berättelsens hjälte. Robin Hood, Greven av Monte Cristo, Arsène Lupin eller vår egen förslagne 1800-talsförbrytare Lasse-Maja är klassiska exempel. Hjältebovens brott genomförs ofta med finesse, intelligens och humor. I många fall är också syftet gott – att ta från de rika och ge till de fattiga, att hämnas en oförrätt eller på en osympatisk person. Bland 2021 års böcker finns en nyutgåva av *Det kalla kriget*, del två i Eoin Colfers ungdomsboksserie om Artemis Fowl. Boken kom i sin femte svenska upplaga 2021 och har därmed funnits i tryck på svenska i snart tjugo år. Det trettonåriga kriminella geniet Artemis är en inte helt realistisk gestalt, vilket också historiens pendlande mellan människornas och vättefolkets (irländska *leprechauns*) värld bekräftar. Men hjälteboven Artemis noggrant uttänkta kupper blir spännande även i en värld som innehåller magi. Också Leigh Bardugos berättelser rör sig i en fantasyvärld. Ungdomsboken *Högt spel* som utkom i pocketutgåva 2021 har den sjuttonårige mästertjuven Kaz Brekker som huvudperson. Bardugos värld är mörk och våldsam, men Kaz Brekker har alla hjältebovens kännetecken.

Mer vardagsnära är Sanna Norlins mellanåldersböcker i bokserien Mästertjuvarna, vars två första delar *Den första stölden* och *Det falska slottet* utkom under 2021. Huvudpersonerna Dante och Vega är vanliga barn som blir mästertjuvar mest av tillfällighet och aldrig riktigt anammar sin identitet som hjältebovar. Brotten som begås är visserligen fiffiga men ganska oskyldiga: stöld av tryffelsvamp från ett restaurangkök i den första boken, och stöld av ett legoslott från en leksaksbutik i den andra. Relationen mellan mellanstadiepojken Dante och den något äldre Vega får minst lika mycket utrymme som själva spänningsintrigen.

I Johan Rundbergs mellanåldersböcker om Mika Månvind, ett barnhemsbarn i 1800-talets Stockholm, är både bov- och detektivgestalterna otydliga på ett intressant sätt. Mika rör sig i en dickenssk slumvärld, där steget över i brottslighet aldrig är långt borta. Själva är hon en närmast arketyptiskt renhjärtad hjälte på samhällets sida, symboliserad av den luggslitne polisen Hoff och det hårda men rättvisa barnhemmet. I Mika Månvinds värld av nöd och flytande positioner – på tillräckligt tidsmässigt avstånd från dagens läsare för att ge berättelserna en sagoton – finns dock utrymme för både verkliga bovar och flera nyanser av hjältebovar. Den vuxna Tjuvdrottningen i boken med samma namn är förförisk men känslolokall och andra vuxna i maktställning verkar direkt ondskefulla, medan den laglösa men godhjärtade Tekla har drag av hjältebov.

Att kriminalitet bland unga har dominerat media och samhällsdebatt de senaste åren speglas även i ungdomsböckerna. I Mats Berggrens *Den vita glöden* och Kajsa Gordans och Sofia Nordins första två lättlästa böcker om Zeke ställs utsatta tonåringar inför realistiska moraliska och juridiska dilemman, där huvudpersonerna ofta slits mellan småtråkig hederlighet och en glamorös men livsfarlig bovroll. I *Den vita glöden* är detta mellanskap särskilt uttalat. Daniel har avtjänat två år på ungdomshem när han börjar på gymnasiet i den Stockholmsförort där han vuxit upp. Stämpeln som brottsling förföljer honom och lockelsen att kunna lösa sina och familjens ekonomiska svårigheter med nya brott finns ständigt där. I Jali Madi Sussos *Som en gatuhund* dras huvudpersonen Liam in i kriminalitet och tvingas på ett komplext och nyanserat sätt fundera över

sina handlingar och sin identitet som laglös.

Under texten i ungdomsböckerna finns ständigt kontrasten mellan det juridiska systemets definition av ett önskvärt beteende och de bilder som ungdomar – och vi alla – ständigt matas med genom reklam och oräkneliga fiktiva och dokumentära skildringar av vad som räknas som världslig framgång. Åtminstone i ungdomsböckerna tycks bovrollen ha förändrats i takt med det övriga samhället. Rättvisans rådige förkämpe à la Kalle Blomkvist är inte längre någon självklar hjälte. Bovrollen har blivit ett konkret alternativ, även om den sällan glorifieras. Den som bryter mot lagen är inte självklart moraliskt underlägsen, och i många fall – åtminstone för en tid – ekonomiskt mer framgångsrik.

Tigermammor och tröttsjuka: Närvarande och frånvarande föräldrar i 2021 års bilderböcker

Gästskribenter: Malin Nauwerck och Tuva Haglund

Klaustrofobi i den ojämsställda kärnfamiljen, uppvärdering av modersrollen, ånger av föräldraskapet och höga förväntningar på att både mammor och pappor ska vara fysiskt och känslomässigt närvarande med barnen. Under 2021 har det moderna föräldraskapet varit högaktuellt i den offentliga diskussionen och ett starkt tema i skön- och facklitteratur för vuxna. Men omvårdnad om barn är också ett av barnlitteraturens vanligaste teman, med skillnaden att barnets upplevelser är i fokus. Samtidigt skapas barnböcker av vuxna författare, bilderbokskonstnärer och illustratörer, och vem de talar för eller till är därmed inte alltid självklart.

Föräldraskapets plikter och omsorger gestaltas inte minst i de bruksböcker om vardagsrutiner, som tandborstning, nattning, hämtning och lämning på förskolan, vilka regelbundet utkommer. Pappans allt starkare representation i bilderboksvardagen är tydlig i dessa bruksböcker. Den kan tolkas som ett tecken på en utveckling mot ett mer jämställt föräldraskap, men också som en projektion av ett ideal snarare än en helt representativ spegling av verkligheten. I 2021 års utgivning är pappan ofta den enda närvarande omsorgspersonen, som i *Godnatt, Roj!* och *Godmorgon, Roj!* av Ellen Karlsson och Lisen Adbåge. I Anders Isacsons *Lemmy* träder pappan in först på sista sidan, men kompenserar då också för en mamma som boken igenom är alltför upptagen och trött för att kunna vara en närvarande förälder.

Vidare bekräftar bilderböckerna den normalisering av den moderna stjärnfamiljen som påvisats i tidigare Bokprovningar och indikerar även att föräldraliknande omsorg inte måste äga rum inom kärnfamiljen, som i Ester Roxbergs och Nathalie Ruejas Jonsons *Mina tantkompisar*. Det samlade intrycket är att så länge barnets behov tillfredsställs förhåller sig bilderböckerna ofta odramatiskt till vem som ger omvårdnad och närhet.

Barns perspektiv på omsorg kan dock ofta skilja sig från de vuxnas, vilket uttrycks genom både text och bild. Ett utpräglat visuellt barnperspektiv finns i *Sov nu, Suckan* av Sofia Rådström där bilderna inte visar pappans ansikte. I stället framhäver de armar och famnar som bär, tröstar och nattar. Emma Virkes och Joanna Hellgrens *Min mamma är snabbare än din!* kan läsas som en skildring av den stressade förälderns strävan att hämta tidigt på förskolan, men berättad genom de väntande barnens fantasilekar blir mammornas väg från jobb till förskola ett äventyr, kantat av hajar och raketparaplyn.

En annan typ av barncentrerat perspektiv finns i de böcker som genom du-tilltalet anspelar på högläsningssituationen och där innehållet i sig är en kärleksförklaring från förälder till barn, som i *Alltid här för dig* av Laura Di Francesco. Högläsning är även slående vanligt som motiv i bilderböckerna och då ofta förbundet med kroppslig närhet och tröst. I Emily Joofs och Matilda Rutas *Det djupa blå* betonas närheten mellan dotter och mamma i bilder av bärsjalar, omfamningar och kroppar som ligger intill eller på varandra under lässtunden.

Ofta är den fysiska och psykiska närheten till föräldern förutsättningen för att kunna överkomma ett hinder. Dottern i *Det djupa blå* utmanar sin rädsla för vatten, men det kan också handla om stamning som i Jordan Scotts och Sidney Smiths *Jag talar som en flod* eller mörkerrädsla

som i Sofia Weiss och Heidi Forssell LaGrastas *Alva och mörkeret*. När föräldrars och barns intressen står i konflikt, som i Annica Hedins och Per Gustavssons *Berit vill inte*, blir lösningen att mamman intar barnets perspektiv och möter hennes behov i den gemensamma lek där barnet sätter villkoren. Mammans respekt och följsamhet i förhållande till barnets värld är också viktig i Sara Lundbergs *Glömdagen*, liksom i Lotta Olssons och Emma Adbåges *Glad*.

Kroppsliga och biologiska sidor av föräldraskapet framträder i de många bilderböcker där egenskaper som är typiska för djuren, som att ruva, skydda, mata eller försvara, knyts till föräldrarna. Hanna Albrektsons pekbok *Hönan och ägget* har formen av en dialog mellan högläsande vuxen och lyssnande barn som tillsammans följer en väntande hönsamma och hennes ägg som måste skyddas från en bonde. I Kate Claxtons och Angela Mayers *Min mamma är en tiger* får mammans liknande vid en tiger sin förklaring genom dennas ”tigerränder” på magen. Här låter bilderboksskaparna barnets blick på gravidbristningarna som bevis på mammans styrka erbjuda föräldern andrum från samhällets krav på det yttre.

Det märks en tydlig skiljelinje mellan de berättelser som skildrar barn i trygga omsorgsförhållanden och de där föräldrarna är frånvarande eller brister i omvårdnad. Den senare kategorin har genomgående ett pedagogiskt anslag. Författarna vill upplysa och öppna för samtal om de specifika erfarenheter som tematiseras, skapa förståelse kring föräldrarnas begränsningar och erbjuda lösningar som kan säkra barnets trygghet. Vilken typ av erfarenhet det rör sig om framgår ofta redan i titeln, som *Hur arga får vuxna bli?* av Anna-Carin Magnusson. Det pedagogiska syftet märks även i böckernas tips och råd till föräldrar i samma situation, hänvisningar till barnkonventionen och medföljande diskussionsfrågor. Många författare skriver utifrån egna erfarenheter som föräldrar eller en yrkesroll där de möter utsatta barn.

Men det finns även exempel på hur etablerade bilderboksskapare tar sig an bristande föräldraskap med liknande pedagogisk ansats. Då används också i högre grad tomrum, färg och bildperspektiv för att gestalta barnets utsatthet och konsekvenserna av föräldrarnas frånvaro. I *Var är Siggas hemma?* skriven och illustrerad av Stina Wirsén i samarbete med Rädda Barnen skildras en mamma som först ”bara sover” och sedan uteblir från organiserade träffar med sitt barn. Genom Siggas möte med socialtjänsten och senare placering i en fosterfamilj får andra omsorgspersoner kompensera för föräldrarnas psykiska och fysiska frånvaro, vilket också är det vanligaste sättet att lösa barnets utsatthet. Det kan handla om en vänlig granne, en släkting eller den andra föräldern. I Lotta Lundhs och Nils Melanders *När mamma fick tröttsjukan* försöker mamman kombinera yrkeskarriär och ett involverat nära föräldraskap vilket resulterar i utmattning. När pappan tar ett större ansvar för vardagssysslorna blir barnens relation till mamman kravlös och kan fokuseras kring föräldrarnas kärlek och de goda stunderna.

Lösningarna på föräldrarnas frånvaro är dock inte alltid lika självklara. I Lina Janssons *Fredagsmys* blir Lou och Ellis utkörda ur lägenheten när föräldrarna ska ha fest och hittar endast en tillfällig tillflyktsort i leken med jämnåriga. Naivistiska bilder och rimmad vers stärker barnperspektivet och kan här läsas som ironi över den lyckliga bilderboksfamiljens fredagsmys som äger rum någon annanstans. I Frank Furus och Linda Bondestams *Ni är inte min mamma* är det flyktingbarnet Aysha som för talan. Från hennes perspektiv kan den saknade mammans kärlek och omsorg inte ersättas av andra trygghetspersoner. Likt Aysha lämnas läsaren i ovisshet om mammans öde och tvingas acceptera att barnets sår inte alltid kan läkas.

Sammantaget tar berättelserna parti för barnens intressen och understryker att det krävs uppoffringar för att tillgodose barns behov, men de kan också visa empati inför den moderna föräldrarnas situation. Åtminstone när problemen ligger inom ramarna för det socialt accepterade som en stressig dag, nya partners, en förändrad kropp eller begränsning på grund av sjukdom.

Däremot finns en tydlig distansering till föräldragestalten i de böcker som behandlar försummelse, missbruk eller övergrepp. Då kräver barnets utsatthet tydliga lösningar, oftast utanför familjen. Mellan dessa två kategorier saknas i regel gråzoner, men ett undantag är mobilanvändandet. Flera titlar, till exempel *Maya och pappas dumma mobil* av Fanny Olsson och Sofi Sprangers, skildrar barn som kämpar med att få kontakt med framför allt pappor, uppslukade av

sina telefoner. Sett i ett större sammanhang av frånvarande föräldrar blir det tydligt att mobilberoendet är en brist som är tillåten inom det goda föräldraskapet och därmed inte kräver insatser från utomstående. Den distans mellan barn och föräldrar som mobilen orsakar kan dock ställas i relation till entydigt positiva skildringar av gemensam bokläsning, och på så sätt läsas som partsinlaga i en annan högaktuell debatt om bokläsningens framtid.

Genom att i text och bild utgå från barns sätt att uppfatta världen erbjuder bilderböckerna alltså det offentliga samtalet om föräldraskap alternativa perspektiv, men även egna ideal. I 2021 års bilderböcker kan dessa sammanfattas i det vuxna samhällets gemensamma ansvar för barns rätt till omsorg, föräldrars anpassning till och uppmärksamhet på barnens behov, och en önskan om att det är samvaron med barnet eller barnets blick som ska befria föräldern från vuxenvärldens krav.

Aktivism

Det syns fortsatt ett engagemang att vilja ändra strukturer i samhället i 2021 års barn- och ungdomslitteratur och aktivismen är fortsatt ett centralt tema i böckerna. Barn och ungdomar gör motstånd mot orättvisor och agerar gärna kollektivt. Klimatet, flickors situation och missförhållanden i närmiljön hör till det som framför allt står på agendan.

I en rad böcker framträder ett kollektiv av flickor eller unga kvinnor som går samman för att protestera, skapa motstånd och vända situationen till något bättre. Ur dessa kollektiv uppstår en känsla av gemenskap. Mellanåldersboken *Aldrig backa* av Cina Friedner utspelar sig bland skolelever i årskurs fem där vissa pojkar är stökiga, elaka och stör undervisningen i klassrummet. På rasterna tar de över fotbollsplanen på skolgården. En ny flicka kommer till klassen och inspirerar de andra till att gemensamt göra uppror. Flickorna börjar imitera pojkarnas beteende, ifrågasätta och gå i konflikt med lärare. De uttrycker exempelvis sitt missnöje kring nedkissade skoltoaletter. I ungdomsboken *Jobbiga tjejer* av Lisa Bjärbo, Johanna Lindbäck och Sara Ohlsson agerar en grupp högstadietjejer för att dels rentvå en klasskamrat från misstanke om att ha anlagt en brand i skolans gymnastiksal, dels kräva en separat skoltoalett för flickor. När det sistnämnda inte hörsammats av skolledningen samlar de en grupp som tillsammans tar en av skolans mer undångömda toaletter i besittning och inreder den som sin egen. I båda böcker blir således skoltoaletten en viktig symbol.

Ungdomsboken *Så jävla perfekt* av Charlotte Cederlund kretsar kring klassrumshierarkier och mobbning relaterad till utseende i en högstadielklass. Huvudpersonen Emma är lämnad ensam av sin bästis, uppfattar sig som tjock och blir utsatt för elaka kommentarer från pojkar. En dag får hon en anonym lapp där det står att hon är fin som hon är. Emma börjar inse att hon kan stå upp för sig själv och anmäler sig till skolans luciatag för att visa att alla kroppar duger. Hon får med sig flera av skolans flickor i vad som blir en kroppspositivistisk aktion. Aktivism kopplat till kroppspositivism är ett tema som återkommer i flera av 2021 års böcker (se vidare rubriken Kroppsuppfattning och kroppspositivism). Ytterligare ett exempel är Malin Eriksson Sjögårds mellanåldersbok *Fat Dance*. Den handlar om Maddi, som blir mobbad av sina klasskamrater för att hon är tjock. När ickebinära Elli börjar i Maddis klass finner de varandra i utanförskapet och den gemensamma kärleken till dans. Maddis kusin är med i dansgruppen Fat Dance, där alla medlemmar är kroppsaktivister, vilket inspirerar Maddi och Elli till att själva starta en dansgrupp.

Bland faktaböckerna finns gott om uppmaningar till läsaren att engagera sig och bli en aktivist för att rädda planeten. Det ska böjas i tid: i pekboken *Mina första inspiratörer* av María Isabel Sánchez Vegara med flera presenteras bland andra aktivister som Greta Thunberg och Malala Yousafzai för de allra yngsta. Faktaböckerna för klimataktivister i skolåldern är rikt och färgglatt illustrerade, med faktarutor och tipslistor. Information om ekosystem och miljöförstöring paras med såväl skrämmande budskap om planetens tillstånd som glada tillrop, bilder på gulliga djur och en saga om de globala målen. I *Planetens beskyddare* av Clive Gifford och Jonathan Woodward samt *Uppdrag klimatkampen* av Martin Dorey och Tim Wesson (båda utgivna i samarbete med miljöorganisationer) uppmanas barn att bli klimataktivister genom att med

praktiska vardagshandlingar anlägga en mer miljövänlig livsstil och samtidigt bearbeta de vuxna i sin närhet. Att mycket ansvar läggs på barnet att agera i böcker om klimatfrågor för barn är något som även noterats i tidigare Bokprovningar. *Så förändrar vi allt! Guide för en ung människa som vill skydda planeten och sina medmänniskor* av Naomi Klein och Rebecca Stefoff är en mer omfattande bok med sina 294 sidor, riktad till ungdomar. Här presenteras miljörelsens historia med kamp och motstånd på kollektiv nivå. Boken tar även upp ett rättviseperspektiv genom att visa hur klimatkatastrofer främst drabbar fattiga och utsatta samhällsgrupper.

Bland faktaböckerna finns även ett antal titlar som uppmuntrar till motstånd mot rasism och fördomar kopplade till kön, könsidentitet och sexualitet. I den lättlästa *Demonstrera* – som ingår i faktaserien *Utforskaren* – får läsaren lära sig om olika sätt att skapa förändring genom att demonstrera. Boken innehåller även tips från människorättsaktivisten Linnéa Claeson till den som vill anordna en egen demonstration. *Superfeministerna* av Mirion Malle erbjuder aktivism i tecknad serieform. Hon förklarar centrala begrepp inom feministisk forskning som representation, genus och intersektionalitet, och ämnen som könsneutralt språk och samtycke. I *Antirasistisk handbok. 20 steg till att bli medveten, förstå sig själv och skapa förändring* av Tiffany Jewell, Aurélie Durand och Patrick Konde, utgiven som ett samarbete med stiftelsen Friends, skriver författaren Tiffany Jewel med personlig utgångspunkt och ger historiska perspektiv på rasism, antirasism, etnicitet och fördomar. Läsaren uppmanas till självreflektion kring identitet och samhälle samt föreslås strategier för att göra motstånd och agera som antirasist. *Queera tider. Hbtqi då och nu* av Edward Summanen och Adrian Malmgren tar upp olika aspekter av att vara homosexuell, bisexuell, transperson, queer eller intersexperson. Även i denna bok finns ett historiskt perspektiv och presentationer av pionjärer och kollektiva rörelser som haft betydelse. Rätten att få vara sig själv står i fokus och det avslutande kapitlet uppmanar läsaren: ”Engagera dig!”

Kroppsuppfattning och kroppspositivism

Sbi har i många av senare års Bokprovningar uppmärksammat att teman som har med kropp, kroppsuppfattning och kroppsfunktionalitet att göra är framträdande i utgivningen. De senaste åren har det till exempel kommit åtskilliga titlar som har velat synliggöra funktionsnedsättningar och funktionsvariationer. Berättelser där könsidentitet, sexualitet och/eller etnicitet står i fokus har också varit vanligt förekommande.

I 2021 års utgivning finns också titlar som tar upp dessa teman, men i ännu högre grad förekommer kroppar av olika slag utan att det som skiljer dem åt lyfts upp på tematisk nivå. Trans- eller ickebinära personer, rullstolsburna och personer med olika hudfärg förekommer allt oftare okommenterat i berättelserna. Studier visar att en vanlig utveckling för litteratur som tar upp den här typen av normer är just denna: till att börja med diskuteras och ifrågasätts den aktuella normen, men efter en tid förekommer de normbrytande kropparna på samma villkor som andra kroppar i berättelserna (se t.ex. Cart och Jenkins xix–xx).

Samtidigt som vissa typer av kroppar mer och mer blir en del av normen, förflyttas blicken till andra typer av kroppar som ännu inte är det. Medvetenhet kring kroppsstorlek har börjat leta sig in i barn- och ungdomsböckerna de senaste åren och 2021 kom det rejält fler titlar än tidigare med den tjocka kroppen som framträdande tema. Ofta finns en kroppspositivistisk grundton och många av dem är också uttalat kroppspositivistiska. I vissa fall är de även kroppspositivistiska, som i Malin Eriksson Sjögårds ovan nämnda mellanåldersbok *Fat Dance*. Denna och andra liknande titlar lyfter upp vardagliga svårigheter som tjocka barn och unga står inför, som mobbning, utanförskap och att hitta kläder i rätt storlek i butiker, men också hur de kan hitta sätt att tycka om och acceptera sig själva och sina kroppar.

Till de kroppspositivistiska böckerna hör Anette Skåhlbergs mellanåldersbok *Tjock*, som gavs ut första gången 2018 och återutgavs 2021. Den handlar om Anna, som är tjock och får nog av hur omvärlden behandlar henne. Med hjälp av sin farmor börjar hennes kamp för att kunna omfamna ordet ”tjock” och bestämma själv över sin kropp. En annan kroppspositivistisk bok är

Vio Szabos ungdomsbok *Att se stjärnor*, i vilken Iskra och Isabelle lär känna varandra när de båda börjar med roller derby, en sport som framställs som kroppsinkluderande. Som Iskra uttrycker det: ”Lovisa är liten och rund. Inte tjock som jag eller Steken, men ändå. Det är skönt att det inte bara är smala tjejer här” (48). Ytterligare en kroppspositivistisk ungdomsbok är *Mitt namn är Firekeeper* av Angeline Boulley, som handlar om Daunis som är lång, stor och har bred rumpa. Trots att hon är vältränad får hon ofta kommentarer om sin kropp. Hennes närmaste familj står dock upp för henne och hon har en tillåtande syn på sig själv och sin kropp.

Det finns också titlar som tar upp vikt med andra utgångspunkter än kroppspositivism. Den dystopiska ungdomsboken *Losing big or losing everything. Endast en överlever* av Niclas Christoffer utspelar sig i en värld där staten kontrollerar och övervakar medborgarna. Den som är tjock förlorar rättigheter, till exempel att åka kollektivt och använda sociala medier. När de fjortonåriga tvillingarna Xerena och Xerene blir anklagade för misshandel hamnar de i den populära dokusåpan *Losing big or losing everything*, där målet är att gå ned i vikt. Vinnaren får tillbaka alla sina rättigheter och får leva ett liv i lyx, medan de som förlorar blir dödade.

Även om tjocka kroppar är vanligare än tidigare 2021 är de fortsatt få i utgivningen som helhet och de förekommer sällan i bild, ens på omslag till böcker som handlar om tjocka huvudpersoner. En genomgång av 2021 års omslag visar att medan representation av exempelvis etnisk mångfald genom olika hudfärger är vanligt förekommande saknas den tjocka kroppen nästan helt på omslagen till kapitelböckerna, mellanåldersböckerna och ungdomsböckerna. Detta bekräftar bilden att tjocka och feta kroppar fortsatt är ”frånvarande kroppar” i den svenska barn- och ungdomslitteraturen (Warnqvist och Österlund 25). I de få fall där tjocka kroppar förekommer är det oftast en vuxen bifigur som avbildas som tjock. Inte ens i de kroppspositivistiska titlar som har nämnts ovan avbildas tjocka personer på omslagen. De få exempel på tjocka barn som skildras i bild finns nästan uteslutande i bilderböckerna. Ett exempel är den tredje boken om Billie, *Billie, Korven och staden* av Julia Hansson, där Billie, som är tjock, går ut och går med hunden Korven och går vilse. Denna bilderbok är således ett exempel på en berättelse där handlingen kretsar kring en tjock person utan att kroppsstorleken kommenteras.

En rad titlar är också kroppspositivistiska ur ett bredare perspektiv. Det gäller till exempel Annika Leones och Bettina Johanssons *Bara rumpor i backen*, tredje delen i deras uttalat kroppspositivistiska bilderboksserie där målet är att synliggöra kroppar i olika färger, former och åldrar. En annan bilderbok med ett kroppspositivistiskt budskap är Sekou Kabbas och Sagar Ramachandrans *Neahs magiska hårresa*. Här handlar det om håret. Neahs farbror tar med henne på en resa genom en magisk dörr för att visa Neah alla de olika frisyrrer som passar afrohår.

Flera titlar problematiserar utseendefixering och en snedvriden kroppsuppfattning. I ungdomsboken *Alla för någon det finns* av Samir VII tycker ena huvudpersonen Hanna, till skillnad från andra gestalter i boken, att hon är fulast i hela världen och hon blir så fixerad vid sitt utseende att hon tar droger för att orka med. Varken dem eller planerna på att genomföra skönhetsoperationer hjälper emellertid och Hannas berättelse får ett olyckligt slut.

Ett mer humoristiskt grepp på utseendefixering tar Artur Laperlas tecknade serie *Super Potato*. Här förvandlas den utseendefixerade superhjälten Super-Max av Doktor Elak till en rund potatis. Detta gör Super-Max förtvivlad tills han upptäcker att han har alla superkrafter kvar. På det sättet blir han Super Potato, fortfarande lika utseendefixerad men glad och tillfreds när han kommer på att han kan ta på sig en dockperuk från en Super-Max-docka. Peruken åker visserligen av när han flyger, men även utan peruk är Super Potato nöjd med sitt utseende. På sista uppslaget står han framför spegeln och frågar om spegeln någonsin sett en så snygg potatis.

Miljöfrågor och ekokritiska perspektiv

I de senaste årens Bokprovningar har noterats att utgivningen av barn- och ungdomsböcker uppvisar ett stort intresse för miljöfrågor och ekokritik. Denna tendens är fortsatt stark i böckerna från 2021 och liksom tidigare år hittas den både i faktaböckerna och i skönlitteraturen. Som även konstaterats tidigare märks dels viljan att informera om klimatförändringar och

miljöfrågor, dels en intention att inspirera läsaren till aktiva handlingar. Det handlar ofta om att uppmuntra till en mer ekologiskt hållbar livsstil på individnivå, men det kan också gälla politiskt engagemang. I synnerhet i faktaböckerna är frågor om miljö och klimat ofta relaterade till aktivism (se vidare rubriken Aktivism).

Miljötematiken finns liksom tidigare år i böcker för alla åldrar men år 2021 särskilt utbredd och uttalad i böckerna för yngre läsare. Här är nedskräpning ett vanligt tema. Hav och stränder står i fokus i flera av dem, vilket kan jämföras med det stora intresset för hav och havslevande varelser i 2021 års faktaböcker (se vidare rubriken Faktaböcker). I bilderböcker som *Klara och krabban* av Fiona Lumbers och *Skogsmulle och den ledsna fågeln* av Katarina Oldenburg och Lars Bällsten lär sig huvudpersonerna om konsekvenserna av nedskräpning och tar hjälp av sina vänner för att städa upp i naturen. Så gör även barnen i kapitelboken *Silla och spöknätet* av Malin Nilsson och Anna-Majje Wik, där en hel skolklass bygger en utställning av det skräp de samlat in på stranden.

Gemensamt för böckerna som tar upp nedskräpning är att de gärna betonar individens möjligheter – och skyldigheter – att bidra till en ekologiskt hållbar värld. Återvinning framställs också i både faktaböcker och skönlitteratur som ett exempel på hur individen kan göra skillnad, som i den lättlästa faktaboken *Fakta om sopor* av Frida Bejder Klausen. Bilderböckerna *Tröjtrassel* av Josefin Norlin och *Vad kan det bli?* av Frida Blank och Marianne Sund skildrar återvinning och återbruk som något kreativt och roligt. *Vad kan det bli?* ger olika tips på hur gamla förpackningar kan användas i leken. Bland annat får konservburkar nytt liv som trumset. Ett annat exempel på miljöinsatser återfinns i den lättlästa kapitelboken *Lisen räddar ängen* av Cecilia Sundh och Anna Nilsson, där Lisen och Sami skapar en äng utanför fritids för att hjälpa insekterna.

Det är inte bara i de realistiska berättelserna som miljöfrågor tas upp; de förekommer även i böcker med fantastiska inslag. Till exempel kommer utomjordingar till undsättning i mellanåldersboken *Vi måste rädda planeten jorden!* av Liz-Marie Wretborn Falk och Christoffer Johansson, liksom i kapitelboken *Toomi och den lilla plangneten* av Eva Susso och Katsiaryna Dubovik. I båda dessa böcker får de miljöförstörande jordborna utomjordingarnas hjälp att rädda sin planet. *Vi måste rädda planeten jorden!* innehåller också en lista med tips för att leva mer klimatsmart. Bland annat uppmuntras läsaren att föra klimatdagbok under en veckas tid och skriva ner alla goda gärningar som gjorts för miljön under veckan.

Även om miljön står i centrum i majoriteten av böckerna med ett ekokritiskt perspektiv 2021 finns också titlar som fokuserar specifikt på relationen mellan djur och människor. Lena Sjöbergs faktabok *Djuren som hjälper oss* presenterar en mängd djur som på olika sätt hjälper människan och resonerar kring människans relation till dessa djur, bland annat i avsnitt om djurförsök och djur som utnyttjats i krig. Uppslagen ”Djuren som hjälper vår planet” och ”Djuren som städar upp där vi smutsat ner” sätter in människans relation till djuren i ett större ekologiskt sammanhang, liksom ett avsnitt om de 130 000 djurarter som människan hittills utrotat och vad det innebär för den biologiska mångfalden.

Mellanåldersboken *Pax, resan hem* av Sara Pennypacker sätter också ljus på förhållandet djur-människa. Efter att ha förlorat sin pappa i kriget vill Peter återvända till platsen där han växte upp för att börja ett nytt liv – och kanske få återse sin tidigare tama räv Pax. Han ansluter sig till ”De unga vattenkrigarna”, en organisation som renar vattendrag som förgiftats i kriget. Kontakten med vattenkrigarna och med Pax, som söker upp Peter och anförtror honom sin vattenförgiftade unge, hjälper Peter att våga knyta an till andra igen.

I ungdomsböckerna 2021 är frågor relaterade till miljö, klimat och ekologisk hållbarhet inte fullt lika framträdande som i titlarna riktade till yngre åldrar. Den ekokritik som förekommer uppträder också i många fall i andra skepnader i ungdomsböckerna. Framför allt återfinns de ekokritiska perspektiven i de dystopiska ungdomsböckerna. Ofta skildras ett samhälle som påverkats starkt av klimatförändringar, giftiga utsläpp eller andra typer av miljöproblem.

En ekokritiskt orienterad dystopi från 2021 är *Förvildade* av Rory Power. Den utspelar sig på en internatskola för flickor på en ö utanför Maine. Ön drabbas av ett virus som i vissa fall dödar och

i andra fall skapar mutationer i smittade människor, djur och växter. Skolan är satt i karantän och har nästan ingen kontakt med omvärlden. När maten blir knapp tvingas därför såväl människorna som öns djur slåss om de sinande resurserna. Virusets visar sig ha kopplingar till det allt varmare klimatet. Om individens ansvar betonas i de ekokritiska titlarna för yngre läsare, är det alltså här snarare individens överlevnad som står i fokus. Det handlar inte om att bidra till en bättre framtid utan om att hantera en redan förändrad värld.

Titlarna med miljö- och ekokritisk tematik för yngre åldrar präglas å sin sida av lyckliga slut. Möjligen är Lisen Adbåges bilderboksryssare *Furan* undantaget som bekräftar regeln (se vidare rubriken Bilderböcker). I övrigt märks en tydlig vilja att inge unga läsare hopp om framtiden: hav och mark rensas från skräp, insekterna surrar vidare på nyanlagda ängar. Samtidigt är det lyckliga slutet i viss mån villkorat i och med att det förutsätter att både barn och vuxna genast skrider till handling.

Virus, vaccin och sjukdomar: Covid-19 och pandemin

I förra årets Bokprovning konstaterade Sbi att förlagen var snabba med att ge ut böcker relaterade till covid-19 och den pågående pandemin. Upphovspersonerna ville främst förklara vad ett virus är och hur man bäst tvättar händerna. Dessa böcker var vanligast bland bilderböckerna och faktaböckerna.

I 2021 års utgivning fortsätter böcker på temat att komma och nu även bland de textbaserade skönlitterära böckerna. Pandemin pågår för fullt i Sören Olssons och Anders Jacobssons mellanåldersbok *Berts desperata dagbok*. Bert blir förkyld och måste sitta i karantän med sina föräldrar. Det är jobbigt av flera anledningar men speciellt jobbigt eftersom han hellre vill träffa sin tjej Alva. Covid-19 har också en central roll i kapitelboken *Hedda och rättvisan* av Caroline Blomqvist och Johan Jansson. Här är det pandemi och Hedda tycker det är orättvist att hon inte kan få sova över hos sin kompis eller besöka äldre släktingar. När hon hör statsministern tala i tv förstår hon dock att hon måste ta ansvar och bestämmer sig för att inte bara ta ansvar för pandemin utan också försöka göra världen rättvisare och gladare.

Kim M. Kimselius skriver om två pandemier i ungdomsboken *Hotet mot Venedig* som är en del i bokserien om tidsresenärerna Ramona och Theo. I början av mars 2020 är Ramona, Theo och deras vänner Ulrika och Robert i Venedig. Genom en tidsresa hamnar Ramona och Ulrika i 1500-talets Venedig där pesten härjar. Theo och Robert blir däremot kvar i 2020 och måste hantera spridningen av covid-19.

Ett virus ses i Andy Griffiths och Terry Dentons mellanåldersbok *Vår trädskoja med 143 våningar. En ruskigt avkopplande semester* som en objuden gäst. Här omnämns inte virusets namn men blinkningen till covid-19-pandemin är tydlig i bilderna, där viruset till utseendet påminner om ett coronavirus. Huvudpersonerna jagas av viruset och utrustar sig med munskydd. Viruset dödas slutligen med en spruta.

Det finns även böcker där en pågående pandemi antyds, men där handlingen har annat fokus. Ett sådant exempel är mellanåldersboken *Mollys tunga ryggsäck* av Malin Roca Ahlgren, Maya Roca Ahlgren och Mattias Andersson, i vilken Molly oroar sig för att hennes pappa ska på en jobbresa och då kan bli smittad av det virus som finns där ute i världen. I Essie Anderssons och Ulf Telemans kapitelbok *Wi-wi-gänget på äventyr i gamla Minnesota* nämns covid-19 och pandemin inledningsvis då barnen har hemundervisning och föräldrarna jobbar hemma. Som ”en käftsmäll” (7) beskrivs pandemin i inledningen till ungdomsboken *Grim* av Sara Bergmark Elfgren. Berättarjaget beskriver hur hennes arbete på Gröna Lund inte blir av, att hennes pappa har distansundervisning med studenter samt att hennes mamma har ”visirmärken i ansiktet” (7). Men även här kretsar handlingen kring något helt annat i resten av boken.

Bland bilderböckerna återfinns även 2021 titlar om att tvätta händerna och böcker där förmänskligade virus förekommer. Gunnel Gissléns och Eva Borgmans *Hjälp, det kommer ett virus!* handlar om familjen Lymfgren som är vita blodkroppar och jobbar med att bekämpa virus i kroppen. Virusets är av odefinierbar sort. ”Bli en handtvättarhjälte” uppmanas läsaren i

Superhjältarna tvättar händerna. Få bacillen att försvinna! av Katie Button och Kasia Dudziuk, som ger instruktioner om hur man bäst tvättar sina händer. Den coronaliknande bacillen blir mindre och mindre för varje uppslag när händerna tvättas tills det säger ”poff!” på sista sidan och så är det borta.

En mer symbolisk infallsvinkel med blinkningar till pandemin och dess påverkan på samhället ger Matilda Ruta i bilderboken *Stora faran*, som berättar om en stor och till en början odefinierad fara som hotar djuren i Strandskogen. Faran medför att de vuxna samlar extra mycket mat och att alla måste sitta hemma och inte får gå ut. Den stora faran visar sig vara en fågel som på slutet flyger i väg.

I likhet med 2020 års utgivning kom det 2021 flera faktaböcker om virus, vaccin och sjukdomar. Här återfinns titlar som de lättlästa *Lätta fakta om virus* av Daniel Waluszewski och Kjell Thorsson samt *Vaccin* av Oskar Degard, *Världens värsta virus och baciller* av Richard Platt och John Kelly samt *Vi upptäcker vaccinet* av David Hedlund och Anna Nilsson. Pernilla Geséns lättlästa *Fakta om covid-19* kom som e-bok 2020 och som tryckt bok 2021. Pandemin nämns också i andra typer av faktaböcker, till exempel i flera om djur. Jan Fleischmann berättar exempelvis i *Gorillor. En spännande upptäcktsresa i Kongo* att Kongos regering stängde alla nationalparker i början av pandemin och att gorillor också kan bli smittade av covid-19.

I spåren av pandemin: Fjällvandringar och odling

I spåren av pandemin har många fått nya intressen och vanor. Media rapporterar om att fler har skaffat kolonilotter och sommarstugor samt börjat ägna sig åt utomhusliv genom att exempelvis odla och vandra i skog och mark. Dessa nya beteendemönster visade sig 2021 även i barn- och ungdomsböckerna. Betydligt fler titlar än föregående år har tilldelats ämnesord som Fjällen, Vandringar, Odling och Trädgårdar. Om ökningen är resultatet av en ”covid-effekt” är svårt att säga, men barn- och ungdomslitteraturen fångar generellt snabbt upp det som sker i samtiden.

I böckerna om fjällvärlden och vandring finns till exempel två syskon som fjällvandrar med sin mamma i kapitelboken *Lilly & Milo. Äventyr på fjället* av Maria Balthammar och Helena Balthammar. I Emma V. Larssons och Maria Trolles bilderbok *Frejas första fjällvandring* är det Freja som fjällvandrar med sina föräldrar. Även förmänskligade djur ger sig ut i vildmarken. I Cecilia Heikkiläs bilderbok *Den sista utposten* beger sig Lilla Björn ihop med morfar ut för att leta efter den sista utposten. Men först övar de hemma på olika saker som är bra att kunna vid vandringar i vildmarken. I mellanåldersboken *När fjället tystnar* av Helena Söderblom ska Adam fjällvandra med sin storebror. De råkar ut för björnar, oväder och fallolyckor och läsaren får samtidigt som Adam lära sig vad man ska göra och inte göra när man är ute på fjället. Fjällvandring förekommer även som tema i faktaboksutgivningen. *Lätta friluftsboken – junior* av Bengt Fredrikson, Andreas Palmaer och Karin Ulin tar upp sådant som fakta om djur och växter, allemansrätten, att gå vilse och att hitta mat i naturen som kan tillredas på ett stormkök.

2021 kom ett tiotal böcker om odling, en markant ökning jämfört med föregående år. Böcker om odling och trädgårdar återfinns främst bland faktaböckerna men förekommer även bland bilderböckerna, då ofta med inslag av fakta, så kallad faction. Ett exempel på en bilderbok med faction-inslag är *Odla med Lo* av Katarina Ekstedt och Kajsa Hallström. Här lär sig det förmänskligade lodjuret Lo att odla tillsammans med sin klass. Boken innehåller instruktioner så att läsaren själv ska kunna påbörja en egen odling.

Bland faktaböckerna sås det frön i till exempel *Att så ett frö* av Lena Sjöberg, *Lätta fakta om frö till blomma* av Emma Helbrough, Maggie Silver och Uwe Mayer samt *Från frö till solros* av Camilla de la Bédoyère. Blommor och odling står även i fokus i Rebecca Malmskölds och Staffan Eklunds *Perenner. För en liten trädgårdsmästare* och *Sommarblommor. För en liten trädgårdsmästare* samt Karolina Svensks *Jordiga fingrar*. Emma Jansson berättar om växter som går att äta i *Mina första blommor och ätbara växter* och Pia Lundins *Näringslära – pyssel för de minsta – odla* avslutas med bilder som läsaren själv kan färglägga.

Ett lite annorlunda grepp på odling och växter tar Iban Eduardo Muñoz och Alberto Montt i *Moddade plantor och andra mutanter*. Boken berättar om hur växter genom åren har förändrats bland annat genom genmodifiering för att växterna ska kunna odlas fortare och passa vår smak. Läsaren får också ta del av enkla odlingsknep och lära sig om forskningen inom ämnet.

Berättarteknik och form

Barn- och ungdomsböckerna som ges ut i Sverige följer i regel liknande, etablerade berättarformler. Det rör sig om linjära berättelser som förmedlas av en berättare i första eller tredje person. I utgivningen som helhet är verken som experimenterar med berättarteknik och form relativt få, och de återfinns framför allt bland bilderböckerna.

En del bilderböcker laborerar med vad som i ett västerländskt sammanhang betraktas som det vedertagna sättet att läsa på: från vänster till höger. Två exempel bland bilderböckerna 2021 är Maria Jönssons *Nycklarna* och *Kolla väskan!* av Elisabet Ericson och Ebba Forslind. *Nycklarna* är en så kallad tête-bêche-bok, vilket innebär att den är vändbar och kan läsas från två håll. Boken handlar om Nahid och Castor. Från ena hållet berättas historien ur Nahids perspektiv, från det andra ur Castors. *Nycklarna* sticker även ut formmässigt genom att den är gjord i dragspelsformat. I *Kolla väskan!* sker bläddringen inte horisontellt utan vertikalt, på samma sätt som när man vänder blad i en väggkalender. På vartannat uppslag presenteras en väska och på nästa uppslag syns väskan och dess innehåll uppifrån.

Många bilderbokskonstnärer arbetar med kombinationer av olika tekniker i sitt bildberättande. En vanlig teknik är kollage, som 2021 syns i bland annat *Ingenting och allt* av Naima Chahboun och Magdalena Cavallin. Boken tar avstamp i frågan ”Hur började det?” som leder till filosofiska funderingar om jordens skapelse och om hur Ingenting kan uppstå ur Någoting. På ett helsvart uppslag symboliseras ”Ingenting” av en ensam linbanevagn på en vajer, medan ”ALLT” några sidor senare representeras av ett myllrande kollage av människor, djur, föremål och växter som täcker hela uppslaget. Den textlösa bilderboken *Ett rep* av Cao Wenxuan och Yu Rong är ett annat exempel på kollageteknik. Yu Rong är känd för att kombinera teckningar med traditionell kinesisk pappersklippning.

En titel som skiljer ut sig i bilderboksutgivningen i flera avseenden är *Vi går till parken* av Sara Stridsberg och Beatrice Alemagna. Med sitt stora format och tjocka sidor i kartongliknande papper för den tankarna till en konstbok snarare än en typisk bilderbok. Även sättet som text och bild hanteras på bryter av mot det samtida bilderboksberättandets konventioner, då vissa uppslag täcks helt av bilder utan tillhörande text medan andra uppslag lämnats lysande vita med några korta rader text i ett hörn.

Johanna Schaibles bilderbok *Det var en gång och blir så mycket mer* leker med perspektiven i form, bild och text genom in- och utzoomningar i tid och rum. I första halvan av boken minskar formatet på boksidorna med cirka en centimeter för varje uppslag. Detta sker i takt med att texten rör sig allt närmare nutid, från det första uppslagets ”För miljarder år sedan skapades världen” till konstaterandet ”För en minut sen släcktes lampan” som illustreras av ett sovrum i mörker. Bokens mittersta och minsta uppslag visar ett stjärnfall. ”Önska dig något!” uppmanas läsaren innan boksidorna återigen börjar växla i storlek, nu från litet format till större och större. Texten övergår till frågor som riktas till läsaren genom ett du-tilltal. Precis som i bokens första halva ändras textens tidsperspektiv gradvis, men nu i omvänd ordning – från närtid till framtid.

En annan bilderbok med ett lekfullt förhållningssätt till berättandet är *Dagen* av Sara Villius och Mari Kanstad Johnsen. Det är en skildring av en dag på förskolan och vad som utmärker den berättartekniskt är inslaget av metafiction, vilket är ovanligt i böcker för små barn. På de två sista uppslagen visas hur ett barn och en pedagog läser en bok med titeln *Dagen*, det vill säga samma berättelse som de själva befinner sig i. Även omslaget på den bok som barnet och pedagogen läser ser likadant ut som omslaget på den bok läsaren håller i handen. Denna dubblering – i form av boken i boken – ger *Dagen* en metafictionell dimension som drar läsarens uppmärksamhet till berättelsens konstruktion.

I bilderboksutgivningen 2021 finns också böcker som kräver olika tillbehör för att få ut så mycket som möjligt av den visuella berättelsen. Till bilderboken *När spöket Elsa flyttade till stan* av Carl Johanson medföljer vad som beskrivs som ett ”magiskt förstoringsglas” i en ficka på insidan av pärmen. När man tittar på bokens sidor genom det avslöjas detaljer i bilderna som annars inte syns och läsaren måste därför använda förstoringsglas för att kunna se allt som gömmer sig i bilderna. *Över sand genom sten* av Christian Gripenvik och Malin Forsman är den tredje bilderboken om krokodilen Emma. Längst bak i boken finns sidor med memorybrickor som läsaren kan klippa ut och spela med. I andra fall är boken ett av flera föremål som tillsammans utgör en leksaksprodukt, till exempel i pussellådor som innehåller både pussel och fakta- eller bilderböcker. *Harry Potter Magisk adventskalender* består av 25 luckor i form av kuvert och i kuverten ligger bland annat en nyckelring, klistermärken och ett antal faktaböcker i miniformat om J. K. Rowlings Harry Potter-värld.

När det gäller prosaberättelser förekommer berättartekniska experiment framför allt i ungdomsböcker. Som Sbi konstaterat i tidigare Bokprovningar har sociala medier och olika typer av teknik blivit allt vanligare inslag i litteratur för barn och unga, vilket inte minst märks i ungdomsböckerna. I Ebba Hyltmarks lättlästa ungdomsböcker *Jag skriver till honom och säger att allt är okej* och *Om jag bara kan få henne ur mitt huvud*, del ett och två i bokserien Nevermind, får sociala medier och mobiltelefoner en särskilt framträdande plats. Här sker berättandet nämligen helt genom ungdomarnas chattkonversationer, sms och mobilanteckningar. Utdrag ur brev, mejl, chattar och andra typer av kommunikation förekommer ofta i barn- och ungdomsböcker, men att hela berättelsen förmedlas på detta vis är fortfarande förhållandevis ovanligt.

Experiment med form och berättarteknik märks inte bara i skönlitteraturen utan även bland faktaböckerna. Både tête-bêche-formatet och det vertikala bläddrandet som nämndes ovan återfinns i faktaboken *Arktis ; Antarktis* av Michael Bright och Nic Jones. Det är en vändbar bok som från ena hållet handlar om Arktis och från det andra om Antarktis. En annan faktabok som utmärker sig berättartekniskt är *Det farliga djupet. Ett interaktivt havsäventyr* av Linus Hammar Perry och Josephine Lawrence. Här börjar läsaren sin resa som ett torsknygel och väljer på varje sida mellan två alternativa handlingar med sidhänvisning för vidare läsning. Beroende på läsarens val utvecklas berättelsen om torskens liv på olika vis och ger en inblick i fiskens livsvillkor och vattenlevande djur i dess närhet.

Översättningar och skildringar av andra kulturer

I 2021 års utgivning fortsatte översättningarna att minska. Det betyder att föregående års rekordklyfta vidgades ytterligare och att 2021 tar över som det år i barn- och ungdomslitteraturens historia där andelen översättningar sannolikt har varit som lägst (jfr Mählqvist 59; Tellgren 71; Warnqvist 341). År 2021 utgjordes 66 procent av den totala utgivningen av originalsvenska titlar (1 451 titlar), medan översättningarna endast stod för 34 procent (753 titlar). För fem år sedan, 2017, var fördelningen 56 procent svenskt och 44 procent översatt och sedan dess har klyftan bara ökat. Förlagen själva ser en rad olika orsaker till detta: höga översättningskostnader i förhållande till intäkterna, ett inflöde av bra svenska manus, ett ökat intresse för originalsvenska böcker hos konsumenterna, begränsade språkkunskaper hos förlagens medarbetare samt kulturella skillnader, som att böcker från andra länder kan innehålla moraliska pekpinor och en uppfostrande ton som är främmande för svenska förhållanden.

Faktaböcker och tecknade serier är de kategorier där andelen översättningar var störst 2021. 51 procent av faktaböckerna var översättningar (197 av 385 titlar) och hela 89 procent av utgivningen av tecknade serier (78 av 88 titlar). De översatta böckerna översattes från 19 språk, inklusive svenska (böcker som översätts till ett annat språk och ges ut i Sverige), vilket är ett språk mindre jämfört med 2020. Närmare 70 procent av översättningarna kom från engelskan, vilket är en ökning från föregående år. I övrigt görs översättningarna framför allt från de större europeiska språken franska och tyska samt våra grannspråk danska och norska. Från danska översätts många lättlästa böcker och lästräningsböcker. Över hälften av de böcker som översätts från franska är

tecknade serier vilket kan förklaras av det franska språkområdets starka serietradition. Från tyska översätts många bilderböcker och faktaböcker för små barn, men även mellanåldersboksserierna Woodwalkers och Seawalkers av Katja Brandis.

Mycket få titlar översätts liksom tidigare år från andra delar av världen än den västerländska, vilket gör att berättelser från och skildringar av kulturer i andra världsdelar än Europa och Nordamerika är ovanliga. När de förekommer är det nästan uteslutande i bilderboksutgivningen och det är framför allt små förlag och egenutgivare som satsar på denna typ av utgivning. 2021 kom dessa översättningar främst från Östasien, till exempel Kina, Japan och Sydkorea. Fem bilderböcker översatta från kinesiska har utkommit 2021. En av dem är *Evenkifolkets älg* av Gerelchimeg Blackcrane och Jiu Er, som berättar om evenkifolket som lever i och av naturen. Ett exempel på en bilderbok översatt från japanskan är *Katten som inte hade något namn* av Fumiko Takeshita och Naoko Machida.

Det finns några titlar i utgivningen som är översatta från engelska men som har sitt ursprung i, alternativt utspelas i, en annan del av världen än Storbritannien, Nordamerika eller Australien. Den poetiska bilderboken *Älskade Kulu* av Celina Kalluk och Alexandria Neonakis är ett sådant exempel. ”Kulu” är ett inuktitut-ord som brukar användas som smeknamn på nyfödda och små barn. Ett annat exempel är den uruguayansk-argentinska författaren Horacio Quirogas *Berättelser från djungeln*, som är översatt från spanska. Boken är en novellsamling för mellanåldern som utspelar sig i djungeln i Argentina.

Från andra sparsamt representerade språkområden kommer exempelvis två faktaböcker på temat politik översatta från polska, båda av Boguś Janiszewski och Max Skorwider: *Politik – så funkar ett land. Om sånt som vuxna inte pratar om – (för ofta vet de inte själva)* tar upp frågor om bland annat demokrati och makt, medan *Revolutioner* vrider och vänder på revolutionsbegreppet. Den ukrainska författaren Andrej Kurkov och den ukrainska illustratören Tania Goryushina, boende i Sverige, utkom med två bilderböcker på både svenska och ryska 2021, *Igelkotten och presentmysteriet* och *Varför ingen klappar igelkotten*. Den senare är en återutgivning och publicerades ursprungligen 2018. Slutligen kan nämnas bilderboken *Gökurets lilla fågel* av Feridun Oral som är översatt från turkiska.

Böcker publicerade på andra språk än svenska i Sverige

Barn- och ungdomsböcker som gavs ut på andra språk än svenska i Sverige fortsatte 2021 att minska till antalet med hela 29 procent, från 119 till 85 titlar. Sedan 2019 har denna utgivning minskat med 54 procent. Det största språket är fortfarande arabiska, men arabiska är också det språk som står för den största minskningen. I och med den stora flyktingvågen för några år sedan ökade efterfrågan på arabiska böcker men utgivningen har nu mattats av. Arabiska följs av engelska, somaliska och persiska. Utgivning på andra språk sker framför allt på mindre förlag och bland egenutgivare.

De flesta böcker som ges ut på andra språk än svenska är översatta från ett annat språk, de flesta från svenskan men det finns också några exempel på böcker som ges ut på originalspråk. Bilderboken *Karim wa-al-hawäss al-khams* av Basmah Khātīrī och Laylá Hamzah handlar om våra fem sinnen och är skriven och utgiven på arabiska. Den tecknade serien *Duminica pierdută* av Ileana Surducun är utgiven på originalspråket rumänska men även på engelska med titeln *The Lost Sunday*.

Det är fortsatt framför allt titlar av etablerade svenska författare som översätts från svenska, till exempel bilderboken *När Mamma Mu mötte Kråkan första gången* av Jujja Wieslander och Sven Nordqvist som gavs ut på arabiska och två varianter av persiska, bland annat på farsi med titeln *Avvalin dīdār va Krūkān*. Ett annat exempel är mellanåldersboken *Pengarna* av Bengt Ohlsson som gavs ut på svenska, arabiska och somaliska.

Att samma titel ges ut på flera språk samtidigt är vanligt, som bilderboken *Ardo och Mire firar Eid* av Musa M. Isse och Suzanna Asp. Den kom ut på svenska, engelska och somaliska 2021 och handlar om hur Ardo och Mire som bor i Hargeisa i Somaliland förbereder och firar eid. Om

islam handlar också Linn Dahléns och Caroline Lindes småbarnsbilderböcker om de förmänskligade nallarna Brunis och Baby Brum. 2021 kom de ut i norsk översättning. Läsaren får bland annat följa med när det är ramadan i *Bjørni & Baby Brum – det er ramadan*.

Utgivningen av böcker på de nationella minoritetsspråken har även den fortsatt att minska. Det största minoritetsspråket 2021 är meänkieli med sex titlar. Exempelvis har två titlar i Anders Sparrings och Per Gustavssons bokserie om familjen Knyckertz översatts till meänkieli. På samiska återfinns 2021 enbart två titlar, men en av dem – bilderboken *Lilli, Lavré och Sainofolket* av Elin Marakatt och Anita Midbjer – har å andra sidan getts ut i sju versioner med parallelltext på svenska och ett minoritetsspråk: finska, meänkieli, nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska, umesamiska och pitesamiska. Boken tar upp samisk kultur och folketro och handlar om Lilli och hennes lillebror Lavré som bor i Sápmi. Bilderboken *Marja och Nordanvinden* av Anna Mämmi och Inga-Wiktoria Påve utkom även den på flera språk: svenska, meänkieli och nordsamiska.

Återutgivning

År 2021 utkom 240 återutgivna titlar, vilket är en minskning med sju procent jämfört med föregående år, då 258 titlar gavs ut. De senaste fem åren har återutgivningen i tryckt form minskat med mer än en tredjedel, vilket som nämnts skulle kunna förklaras med att utgivning av äldre titlar i hög utsträckning övergått till digitala format. Många förlag ger i dag enbart ut nya upplagor av äldre verk i digital form, vilka alltså inte ingår i Sbi:s statistik. Tidigare publicerade delar i bokserier ges också ofta ut i samlingsvolym och ses då som en nyutgivning, liksom nyöversättningar och verk som får nya illustrationer. Återutgivningen består i princip endast av oförändrade nya upplagor och böcker i ett annat format men med oförändrat innehåll, som pocketupplagor och pixiböcker.

Flest återutgivna titlar återfinns i kategorin bilderböcker (107 titlar). Över hälften av dessa tillhör Bonnier Carlsens pixiboksutgivning. Utöver dessa finns böcker om populära barnboksgestalter som Mulle Meck i *Mulle Meck bygger ett hus* av George Johansson och Jens Ahlbom och småbarnsbilderböcker som *Max och Maja firar jul* av Axel Scheffler. Även äldre bilderböcker som Bertil Almqvists *Barna Hedenbös*, *Bilder från stenåldern* och Max Velthuijs *Grodan och främlingen* finns representerade. Vi ser också många återutgivna ungdomsböcker (57 titlar). De flesta ges ut i pocket eller danskt band och är delar i populära bokserier. 2021 gavs exempelvis Jenny Hans Sommarserien och Kristin Cashores fantasyserie *De utvalda* båda ut i sin helhet. Även en del faktaböcker återutges. I 2021 års utgivning kan till exempel Clara Henrys *Ja jag har mens, hurså?* nämnas.

Liksom tidigare finns det en del klassiker i återutgivningen, både äldre och mer moderna. Bland de mer moderna klassikerna kan nämnas *Janne, min vän* av Peter Pohl, som även kom ut i en lättläst version 2021, i bearbetning av Cecilia Davidsson. Titlar av Astrid Lindgren återutges så gott som varje år och bland de äldre klassikerna hittar vi exempelvis Louisa May Alcotts *Unga kvinnor* och Eric Linklaters *Det blåser på månen*. Alla klassiker återfinns dock inte bland de återutgivna titlarna, eftersom nya bearbetningar räknas som nyutgivning.

Återutgivning av äldre klassiker kan ibland ifrågasättas då gamla normer och värderingar som uttrycks i böckerna inte överensstämmer med dagens. 2021 kom sex titlar av Hergés Tintin-böcker varav den kontroversiella *Tintin i Kongo* utkom både i en vanlig utgåva och i en retroutgåva. I ett förord motiverar förlaget utgivningen med att äventyret förtjänar att läsas bland annat som ett historiskt dokument.

Böcker som ligger till grund för nya filmer och tv-serier ges ofta ut i ny upplaga i samband med premiären. 2021 finns exempel på det i ungdomsböckerna *En av oss ljuger* av Karen McManus, som har blivit tv-serie, och *Vinterviken* av Mats Wahl, som har blivit film. Även filmen om Eva och Adam som hade premiär 2021 föranledde att sju böcker i mellanåldersbokserien *Eva & Adam* av Måns Gahrton och Johan Unenge återutgavs.

Genomgång av litteraturkategorier

Bilderböcker

Bilderböcker är fortsatt den största kategorin sett till antal titlar, och den ökade från 684 titlar 2020 till 740 2021. Efter att bilderboksutgivningen minskat tre år i rad sker nu alltså en ökning på åtta procent jämfört med föregående år. Både antalet svenska och översatta bilderböcker ökade, men detta är över lag en kategori där de svenska titlarna dominerar.

Majoriteten av bilderböckerna för de allra minsta innehåller moment av upptäckande och lek. En variant är pekböcker om djur med ljudeffekter – allt ifrån pipande kycklingar till vrålände dinosaurier. De flesta tittut-böcker med hål och flikar håller sig också till djur: *Tugga!* av Edward Miller och *Hej, haj!* av Georgie Taylor och Carrie Hennon inbjuder till lek med djurens tänder i form av flikar eller blixtlås. *En cool kiwi* av Emma Virke skiljer sig från mängden med sin berättelse om fruktkompisar som hjälper kiwin att bli cool.

För de yngsta finns också många böcker om fordon. Georgie Taylors och Sam Merediths *Följ efter lastbilen! Leta och hitta saker som kör genom staden* sticker ut bland dessa som en taktill bok där barnet med fingret kan följa ett spår som är lastbilens väg förbi olika situationer på bygget, i staden och på landet. Småbarnsbilderböckerna kan även rymma korta berättelser, som *Oj oj oj!* av Karin Cyrén, där lek med en boll utvecklas till ett komma bort-drama bland parkens buskar, eller *Borta!* av Carin Wirsén och Matilda Ruta, där barnets mugg och skedar lämnar nedersta kökslådan för att dra ut på äventyr. Mer husgeråd och verktyg finns hos de händiga bävrarna Castor och Frippe som 2021 syns i pekboksformat i *Castors & Fripes odlargrejer* och *Castors & Fripes målargrejer* av Lars Klinting.

Bilderböckerna för lite större barn handlar ofta om vardagsliv och vardagsrelaterade ämnen som vänskap, förskolan och lek. Familjerelationer är ett återkommande tema som i årets Bokprovning granskas närmare av gästskribenterna Malin Nauwerck och Tuva Haglund (se rubriken Tigerammor och tröttsjuka).

Djur och i synnerhet husdjur finns det fortsatt mycket av i bilderböckerna. *Kanske* av Chris Haughton handlar exempelvis om små apor och är en av få bilderbokstitlar 2021 som utspelar sig i djungeln. *Tidernas djur* av Elin Ruuth och Johanna Magoria skildrar djur i olika historiska sammanhang. Vissa berättelser antar husdjurets eget perspektiv, som *Maomaos längtan* av Cao Wenxuan och Igor Oleynikov, där hunden råkar ut för att husse och matte flyttar isär vilket gör den olycklig. Baek Heenas fotografiska bilderbok *Jag är en hund* berättar i jagform om härligt ylande, promenader med farmor och klena människobarn. *Katten som inte hade något namn* av Fumiko Takeshita och Naoko Machida följer den namn- och hemlösa kattens dagliga runda genom kvarteret. Ett hus fullt av husdjur som spelar datorspel och saxofon, snickrar, dricker kaffe, diskar och tar skumbad skildras i den rimmade, humoristiska *Mina husdjur* av Nils Andersson och Erik Svetoft, där läsaren får möta giraffer, muränor, tordyvlar, myrslokar och alla möjliga otänkbara husdjur. Tydligt förmänskligade djur kan också utgöra en orkester, som i *Bästa blåsorkestern* och *Bästa stränggänget* av Julia Groth. Den ljudhärmande *Vad säger krokodilen?* av Eva Montanari erbjuder hög igenkänningsfaktor för de yngsta i historien om den lilla krokodilens väg till och dag på förskolan, med äkta krokodiltårar när det är dags att säga hejdå till krokodilföräldern. Gråter gör även den bortglömda nallebjörnen i *Nalle Hansöga* av Malte Persson och Bill Bragg – en hel flod av tårar som leder till havet och ett alldeles särskilt piratskepp.

Natt, mörker och skräck var framträdande teman i bilderböckerna 2020 och även 2021 märks många exempel på detta. Utöver rena godnattsagor finns fortsatt en variation av berättelser om att gå och lägga sig. I Klara Perssons *Försvinn dumma natt* blir Vivi arg för att mörkret faller när hon ritar som bäst. Hon ropar åt natten att försvinna – och den sveper ut genom fönstret i form av en violett slöja för att sedan återkommande färga vissa uppslag helt med sin lila ton. När Vivi väl blir trött är det svårt att sova utan natten. I de läskigare titlarna syns bland annat spöken, monster, troll och häxor, men det är inte alltid regelrätta monster som skräms och det otäcka kan ske i fullt dagsljus. I Lisen Adbåges *Furan* hittar en familj sin drömtomt och säger ner alla träd för

att bygga sig ett hus. Men de får ingen ro i det nya huset. Osynliga grenar knackar mot rutorna, tvättmaskinen fylls av barr. Familjen börjar förvandlas till träd och till sist slår de rot utanför huset. Boken slutar med att en ny familj inspekterar tomten och konstaterar att träden måste sågas ner. Titelsidans blödande grenstumpar antyder dock att boven i dramat inte är furans hämnande ande utan den skövlingsivriga människan. Rysligheter i en vid första anblick vardaglig miljö återfinns även i *Var är alla barnen på förskolan Valen?!* av Emma Virke och Per Gustavsson. En dag är bara personalen på plats på förskolan och frånvarorapporterna väller in: magsjuka, getingstick och en hals som nästan brinner – listan är lång. Leyla har fått ett strykjärn i ansiktet och Jonathans tand måste dras ut med tång så blodet sprutar över boksidorna. Både bilderna och den rimmade versen frossar i de groteska detaljerna.

Ett vanligt tema i barn- och ungdomslitteraturen är utforskandet av gränser, som i *Vitvivan och Gullsippan* av Pija Lindenbaum och *Gränsen* av Maria Nilsson Thore. *Vitvivan och Gullsippan* utspelar sig på ett barnhem. Det styrs med järnhand av Schäfen, avbildad som en tvåbent hund som tornar upp sig över sina skyddslingar. Barnen är uppdelade i grupper: Vitvivorna leker medan Gullsipporna lagar mat, tvättar kläder och bär sten. Runt barnhemmet löper en vit linje som barnen inte får korsa. När en av Vitvivorna börjar inse orättvisan i systemet inleds ett uppror mot Schäfens regler som kulminerar i att barnen korsar den vita linjen och ger sig av. På gården där Nono bor i *Gränsen* finns ett rött streck som de lekande barnen måste hålla sig innanför. Men rätt som det är har Nono korsat gränsen och gett sig ut på upptäcktsfärd. De två böckerna gestaltar barnets ifrågasättande av vuxenvärldens godtyckliga gränsdragningar och i båda fallen leder till det frihet och äventyr.

I leken finns dock inga gränser – när barn i bilderböckerna fantiserar kastar de loss från den hemtama närmiljön. *Den blå kulan* av Mattias Käck och Joanna Hellgren innehåller en fantasiresa där barn svävar i väg på ett rymdäventyr i en träeka. Barnen glider fram över svarta bilduppslag fläckade av gnistrande stjärnor och brinnande kometer. Universums skönhet och oändlighet är svindlande, men får berättarjaget att längta hem. I Elisabet Ericsons *Blunda!* tar Amina Otto vid handen, säger åt honom att blunda och leder honom till förskolans kapprum. Bakom alla jackor försvinner de via en mörk tunnel till ett färgglatt fantasilandskap där Amina ledsagar Otto, som använder andra sinnen än synen för att uppleva växter och djur. *Ingenting är omöjligt för oss* av Eva Lindström handlar om två syskon. Här är fantasi närvarande i vardagen mer som alternativa tolkningar i tankar kring tillhörighet och saknaden efter den frånvarande pappan.

Många bilderböcker sätter känslor i centrum. *Clownen som inte var så rolig* av Kim Fupz Aakeson och Stian Hole kretsar kring en clown som inte lockar till skratt, men däremot väcker andra starka känslor hos publiken. Huvudpersonen i Sonya Hartnetts och Gabriel Evans *En blå blomma* känner sig annorlunda och utanför i skolan. *Farväl* av Anders Holmer är en av årets få textlösa bilderböcker. Här förmedlas ett barns sorg och bearbetande av mammans sjukdom i ett känsloladdat, fantasibetonat bildberättande. Ett flertal titlar är tydligt inriktade på psykisk ohälsa, exempelvis *Greta vågar inte säga hej. En bok om social fobi* av Annelie Strömberg och Carina Stahre. Social ångest tas också upp i *Stjärnan som var rädd för publiken. Hjälp ditt barn att hantera social ångest* av Lars Klintwall och Amanda LeCorney, där Anton och Jasmin hjälper sin favoritartist som lider av scenskräck. *Ängslisaurusen* av Rachel Bright och Chris Chatterton handlar om en ängslig dinosaurie som övervinner oron med hjälp av föremålen i sin lyckoask.

Ett fåtal bilderböcker 2021 rör sig kring flykt och nytt hemland, desto fler kring en allmän tematik om att vara ny bland andra i en gemenskap. I *Mustafas mustascher. Flykten från landet av sand* av Thomas Eriksson, Pontus Ströbaek och Fanny Agazzi tvingas frisörmusen Mustafa lämna sin salong på grund av krig och ger sig av på en dramatisk resa över havet. *Draken och Babels torn* av JonArno Lawson och Piet Grobler handlar om splittring och förståelse bortom språkgränser. *En främling i dalen* av Carles Porta skildrar de förvecklingar och oroliga rykten som uppstår bland dalens invånare när en ny person söker sig dit.

Kapitelböcker

Kapitelböckerna ökade marginellt, från 369 titlar 2020 till 378 titlar 2021. Av dessa är 76 procent originalsvensk utgivning. Liksom tidigare präglas kategorin av långa bokserier och stark genreindelning. En tredjedel är lättlästa böcker och börja läsa-böcker. Antalet flickor som är huvudpersoner i kapitelböckerna ökade från 53 till 64 procent och är nu i klar majoritet.

Det vimlar av spöken och monster bland kapitelböckerna. Det är oftast snälla, lite roliga monster, som i bokserierna *Mystiska skolan* av Katarina Genar och Alexander Jansson, *Monsterhotellet* av Anna Hansson och André Högbom samt *Familjen Monstersson* av Mats Wänblad och Pelle Forshed. Tre exempel på nytillkomna bokserier 2021 är Kristina Ohlssons och Moa Wallins *Spökbyrån*, där barnen spårar en godistjiv i *Fallet med det mystiska godismonstret*, Daniel Edfeldts och Nora Surojegins *Varning för ...*, där Siri i *Varning för spöken* blir hjälpreda hos spökexperten Kaspar Blom, och Spökhunden Buster av Tobias Söderlund och Stef Gaines, där *Mysteriet på kyrkogården* handlar om ett svårt sjukt syskon. Bland kapitelböckerna finns också mängder av barndeckare, varav några i årets Bokprovning behandlas närmare av gästskribenten Märten Sandén (se rubriken Barn och bovar).

Vänskap och familj är också vanliga teman. *Ett rum till Lisen* av Elin Johansson, Ellen Svedjeland och Emma Adbåge skildrar vänskap och spirande förälskelse mellan två flickor i yngre skolålder. Naima får under sommarlovet en vän i den nyinflyttade Lisen. Medan flickorna leker, och Naima gång på gång sover över hos Lisen för att de tillsammans ska prova alla rum i Lisens nya hus, växer den första kärleken. I *Väderlekarna* av Lisa Lundmark och Charlotte Ramel är kamratskap och tillhörighet något som är svårt för huvudpersonen Melanie. Hon skulle hellre vilja vara med de elaka men coola tvillingarna, men håller till godo med Henny och Mohamed i väntan på bättre. Den lite udda trojkan dras in i ett ovanligt fall av väder-äventyr. När det gäller familjeskildringar figurerar mor- och farföräldrar flitigt, men intar lite olika roller. I *Maryam och hjärtegästerna* av Mino Shams och Katarina Strömgård är Maryam överlycklig för att mamma är gravid – inte så mycket för att hon ska bli storasyster som för att mormor äntligen kommer från Iran och hälsar på familjen som flytt till Sverige. Även i Emi Gunérs och Maja Säfströms andra bok om Paola Persson Peroni, *Skrattar sist*, är mormor en närvarande, inspirerande och högst älskad person. Här tar berättelsen en sorgligare vändning då mormor blir sjuk. *En ful jul* av Emma Karinsdotter och Agnes Jakobsson är tredje boken om Lisbet som bor hos sin normbrytande farmor Sambakungen. Lisbet vill fira en traditionell svensk jul, medan farmor hatar traditioner och försöker få Lisbet att anamma hennes alternativa firande. Lisbet söker sig då till andra vuxna och hamnar i konflikt med farmor. Ur en morfars perspektiv berättas Ulf Nilssons och Johanna Kristianssons *Sju barnbarn och en valp (och två dvärghamstrar)* om hur rörigt det kan bli när sju barnbarn ska sova över med sina husdjur hos mormor och morfar.

2021 presenteras en rad olika yrken i kapitelboksserierna På prao av Anna Hansson och Emelie Stigwan, Sonjas verkstad av Ingrid Jönsson och Sandra Fröjd samt Alva Blixt och Nova Blixt, båda med text och bild av Lisa Rajan och Alessia Trunfio. Utmärkande för de tre sistnämnda är att det är flickor eller kvinnor som utför traditionellt manliga yrken som byggare, bilmekaniker, brandman och pilot. Bland kapitelböckerna som handlar om att utöva en sport hittas barn som spelar fotboll, basket och ishockey samt tränar gymnastik. Hästböckernas värld har berikats med kähästar i bland annat bokserien *Vilde och kähästarna* av Jenny Bicho och Andrea Femestrand.

Det finns inte många högläsningböcker bland kapitelböckerna 2021. Ett fåtal titlar har mer omfattande sidantal, såsom J. K. Rowlings och Jim Fields *Julegrisen* och *De bortglömdas stad* av Ylva Hällen och Marcus Gunnar Pettersson, utan att vara uttalat avsedda just för högläsning. *Den bemlighetsfulla världen* i bokserien om Musse och Helium av Camilla Brinck med illustrationer av Shen Fei Studios kan tänkas lämpa sig som högläsningbok, liksom böckerna om Mumindalen efter Tove Janssons berättelser, med text av Amanda Li och illustrationer från tv-serien *Mumindalen*.

Mellanåldersböcker

Mellanåldersböckerna ökade med hela 21 procent, från 316 titlar 2020 till 382 titlar 2021, varav de svenska originalen stod för den mesta ökningen. Det kan noteras att flera etablerade svenska ungdomsboksförfattare nu även skriver mellanåldersböcker, möjligen en konsekvens av den låga försäljningen av ungdomsböcker och författares önskan att bli lästa. Årets utgivning domineras av fantasyberättelser och rysare, följt av deckare och vardagsnära berättelser om vänskap, skola och familj.

De många fantasyböckerna bjuder på variation. De utspelar sig både i fjärran historiska miljöer med drakar, som i *Stormen* av Helen Ekeröth, och närbelägna skogar och fjäll befolkade av övernaturliga väsen, som i *Kristallgrottan* av Åsa Rosén och *Älgkungen* av Maria Hellbom. De berättelser där barn möter magiker, eller själva begåvas med magiska förmågor, kryddas gärna med humor. *Besten och Betty* av Jack Meggitt-Phillips är ett sådant exempel, där barnhemsflickan Betty konfronteras med den 511 år gamle Ebenezer Tweezer och hans best. Fantasygenren är också rik på djurvärlar. Erin Hunters bokserier *Warriors* och *Survivors* kretsar kring klaner av katter och flockar av vildhundar. I bokserierna *Woodwalkers* och *Seawalkers* av Katja Brandis får läsaren följa ungdomar som är hamnskiftare. De kan anta formen av kattdjur eller vattendjur och går i en skola där de lär sig hantera sina specialförmågor. En helt annan typ av djurberättelse är Jean-Claude Mourlevats deckare *Jefferson* om den förmänskligade igelkotten Jefferson som blir oskyldigt mordanklagad. Boken sticker ut med sin kombination av djurgestalter, humor och en brutal historia som leder till ett ifrågasättande av köttindustrin i människornas land. Fler deckare för mellanåldern tas upp av gästskribenten Märten Sandén (se rubriken Barn och bovar).

Bokhyllan för mellanåldersböckerna rymmer 2021 iögonfallande många mörka och dramatiska omslag, vilket har sin förklaring i att det ges ut många rysare. Handlingen i spökberättelser och rysare utspelar sig dessutom gärna under jord eller i mörkret under vattenytan. Några exempel är gruvorna i *Mörkret* av Mia Öström och *Hjärta av mörker* av Ingelin Angerborn, tunnelsystemen i *Tunnelflickornas förbannelse* av Eva Hildén och *Slutstation* av Emil Landgreen, och källare i *Källaren* av Nina Källmodin och Willem Källmodin samt *Ingen kommer levande härifrån* av Gustav Boman.

Allvarliga och tunga ämnen som död, sorg, frånvarande föräldrar och mobbning finns både i de fantastiska och realistiska böckerna. I *Dörren* av Emma Andersson bor tioåriga Ruth med sin mamma och döende storasyster på ett hem för familjer med sjuka barn. Där uppstår en dörr från ingenstans och en flicka försvinner ut, men ingen annan lyckas öppna den. Dörren blir en utmaning att hantera för barnen, samtidigt som den kan läsas som en metafor för döden. *För att vi hör ihop* av Klara Krantz berättar om Alice och Måna som är bästa vänner. Alice dör i en olycka och Månas sorg beskrivs växelvis med episoder från deras sista sommar tillsammans, då något starkare än vänskap spirade mellan dem.

En vardagsberättelse som innehåller både solsken och allvar är *Zulusystrar* av Annika Langa och Anna Holmström Degerman, där en svensk skolklass ska brevväxla ”old school” (5), med papper och penna, med en skolklass i Johannesburg. Det visar sig att två flickor på varsin sida om klotet kan ha mycket gemensamt och stötta varandra i livet. Svårare ämnen, som mobbning och frånvarande föräldrar, tar gradvis mer plats i flickornas brev som läsaren också får ta del av. Flera mellanåldersböcker handlar om pojkar som inte följer de högljudda bråkstakarna i skolan, utan snarare är utsatta eller bara tystlåtna grubblare med egna specialintressen. I både *Allt ska bli bra* av Per Nilsson och *Djuret* av Ulrika Lidbo förändras huvudpersonens liv när nya klasskamrater kommer in i bilden. För Pi i *Allt ska bli bra* innebär det starka känslor för en annan pojke, att våga börja dansa och reflektera över vad han själv tycker om. För Love i *Djuret* blir det en lättnad att inte längre vara ensam och mobbad i skolan, att få dela sin värld med någon trots att han har svårt med tillit. Även Sigge i Jenny Jägerfelds bok *Min storslagna död* har varit mobbad. När han inser att han är kär i klasskompisen Adrian blir det svårt för honom eftersom Sigge kallades ”bögg” av mobbarna på sin förra skola.

Humordrivna böcker har dock fortsatt sin plats bland vardagsberättelserna. Två exempel är *Bror till salu* av A.K. Sydegård, där Zoe skapar ett Instagramkonto om sin bror som är mycket lik

Justin Bieber, och *Ett enda stort skämt* av Micaela Favilla, där klassens ordvitsande pajas Erka vill lära känna den tystlåtna sportkillen Julian genom att ta med honom på orientering.

Mammas lilla prins av Mårten Melin skildrar en verklig person: det är berättelsen om Elvis Presleys uppväxt under fattiga förhållanden. Även Christina Wahldéns *Mitt käraste gyllene barn* är en verklighetsbaserad historia, om Kaja Finkler, en polsk judinna som växte upp i gettot i Warszawa, överlevde koncentrationsläger och sedan kom till Sverige.

En femtedel av mellanåldersböckerna är lättlästa böcker och även dessa ökade i antal jämfört med föregående år. Fantasy och rysare dominerar utgivningen, men här förekommer också bokserier om resor till historiska platser och händelser, som *Jag överlevde* av Lauren Tarshis och den lättlästa *På plats i tiden* av Åsa Storck. Bokserien *Nollan och nätet* av Caroline Engvall behandlar barns vardag i sociala medier och spelvärldar, liksom Ann-Charlotte Ekestens lättlästa *Snusk på snapchat*. Här finns även bearbetade klassiker som Herman Melvilles *Moby Dick*, *den vita valen* återberättad av Maj Bylock och Robert Louis Stevensons *Dr Jekyll & mr Hyde* återberättad av Rob Lloyd Jones.

Ungdomsböcker

Ungdomsböckerna har minskat under flera års tid och i förra årets Bokprovning konstaterades att det var en av de kategorier som minskat mest procentuellt sett. 2021 ökade ungdomsböckerna dock något jämfört med föregående år, från 191 till 198 titlar. Översättningarna fortsätter dock att minska. Den främsta orsaken är bristande lönsamhet när kostnaderna för översättning inte går ihop med den minskade försäljningen (se även *Bokprovning årgång 2020* 5). En stor andel av ungdomsböckerna 2021 är publicerade av hybridförlag eller är egenutgivna, vilket kan vara en effekt av att de reguljära förlagen i mindre utsträckning satsar på ungdomsböcker och att författarna därför söker andra vägar. Fortsatt är det en hög andel flickor som är huvudpersoner i ungdomsböckerna, 68 procent 2021.

Lättlästa böcker står 2021 för en femtedel av ungdomsboksutgivningen och bland dessa märks en ökning av antalet svenska titlar jämfört med föregående år. Utbudet av lättläst för ungdomar är brett sett till både teman och genrer. Vardagsberättelser om vänskap, kärlek och skolan varvas med bland annat skräck och återberättade klassiker. Några exempel är den vardagsnära *Dålig dejt* som ingår i bokserien *Bobigny* av Gép och Édith Chambon, rysaren *Bägaren* av Ida Engerman och Maria Gripes *Agnes Cecilia. En sällsam historia* i bearbetning av Niklas Darke. Även tyngre ämnen tas upp, som nynazism och rasism i *De vita skjortorna* av Ester Roxberg.

Fantasyutgivningen är fortsatt stor bland ungdomsböckerna, varav många titlar ingår i bokserier. 2021 utkom bland annat *Järnulven* av Siri Pettersen och *Dödsdansen* av Linda Åkerström som båda utgör den första delen i en bokserie. Utöver den renodlade fantastiken finns också böcker som utspelar sig i en övervägande realistisk miljö med övernaturliga inslag. I *Saker man inte vill veta* av Nicola Yoon blir Evie synsk och får förmågan att se hur kärlekspar relationer kommer att sluta, men Evie funderar mer på konsekvenserna av sin nya kraft än på var den kommer ifrån. *Tidsfördriv* av Mathilda Gunnarsson Rathsmann refererar till samtidsfenomen som Swish, men äger samtidigt rum i en värld där alla människor vet sitt dödsdatum. I *Grim* av Sara Bergmark Elfgren händer övernaturliga saker när Kasper börjar jobba på spökhuset på Gröna Lund och samtidigt försöker ta reda på mer om sin namnes mystiska död på 1980-talet.

Kärlek, sexualitet och identitet är mycket vanliga och ofta sammanflätade teman i ungdomsböckerna. De senaste åren har HBTQ+ varit ett särskilt vanligt ämne, men 2021 noteras en halvering i antalet titlar som tilldelats HBTQ+-relaterade ämnesord jämfört med föregående år. Om HBTQ-personer förekommer problematiseras den sexuella identiteten oftast inte. Ett undantag är Moa Backe Åstots *Himlabrand* som handlar om den samiska tonårspojken Ánte. Berättelsen kretsar kring Ántes oro för att tvingas välja mellan livet som renskötare och ett liv som öppet homosexuell, såsom äldre homosexuella samer i byn känt sig tvungna att göra. En annan ungdomsbok som tar upp normer kring sexualitet är *Syster* av Sofia Nordin. Magda och hennes mamma flyr från den våldsamma pappan till det skyddade boendet Jordasång. Där

förespråkas en alternativ syn på allt ifrån undervisning till relationer. Magda blir kär i Attila som är ihop med Irmelin som i sin tur även är tillsammans med Melker. Efter viss tvekan inleder Magda en polyamorös relation med Attila.

100 % äkta fejk av Sannah Salameh är ett annat exempel på intresset för identitetsfrågor i ungdomslitteraturen, här med tonvikt på etnicitet och kulturell identitet. Svensk-libanesiska Mariam har under hela sin skolgång mobbats och utsatts för rasistiska påhopp. När familjen flyttar och klassföreståndaren uttalar hennes namn på franskt vis tar Mariam chansen att få en nystart som halvfransyska. Trots att berättelsen tar avstamp i rasism och mobbning har den en humoristisk ton som i övrigt är förhållandevis ovanlig i samtidens ungdomsböcker. Till undantagen hör *Sommaren jag sa ja till allt* av Lindsey Roth Culli, där den skötsamma Rachel ägnar en sommar åt att pröva på allt hon tidigare tackat nej till såsom fester och berg- och dalbanor.

I övrigt är ungdomsböckerna liksom tidigare starkt problemorienterade. I *Ensamvargar* av Katarina Kieri formas huvudpersonernas vardag av dysfunktionella familjeförhållanden, medan Maverick i Angie Thomas *Betongrosor* kämpar för att lämna livet som gängmedlem bakom sig i 1990-talets USA. Två ungdomsböcker från 2021 kretsar kring hedersrelaterat förtryck och våld: *Yasmines sista match* av Mikael Thörnqvist och den självbiografiska *Vem har sagt något om kärlek? Att bryta sig fri från hedersförtryck* av Elaf Ali.

Sport är också ett återkommande ämne i de realistiska ungdomsböckerna. Fotboll är den avgjort vanligaste sporten. 2021 utkom bland annat *Cosmo 5*, den femte och avslutande delen i Barbara Kjellströms och Harald Kjellströms fotbollsserie om Cosmo. Andra sporter som utövas i årets ungdomsböcker är till exempel friidrott, roller derby, tyngdlyftning, ridning, dans, ishockey, konstsimm och MMA.

Faktaböcker

Efter att ha minskat två år i rad ökade faktaböckerna med elva procent, från 346 titlar 2020 till 385 titlar 2021. Den största ökningen står de svenska faktaböckerna för, vilket innebär att även faktaböckerna, som länge har varit en kategori där översättningarna dominerat, nu hör till de kategorier som skiftar över mot mer inhemsk produktion. På bara några år har översättningarna gått från att stå för två tredjedelar av utgivningen till att stå för hälften.

Faktaböcker är en bred kategori – här finns böcker för alla åldrar och om en mängd olika ämnen. Bland de vanligaste ämnena 2021 är djur och natur, fotboll, historia, kroppen, fordon och känslor, men det finns även böcker om bland annat odling, religion (så gott som uteslutande om kristendom), aktivism, övernaturliga väsen, yrken, rymden samt pyssel- och kokböcker.

Liksom tidigare år är utgivningen om djur och natur särskilt stor. I småbarnsfaktaböckerna är bondgårdens djur ett populärt ämne. Ett exempel är *Mina första bondgårdsdjur* vars taktila inslag inbjuder till att klappa djuren. Många böcker fokuserar på ett visst slags djur, som Jenni Desmonds *Elefanten* och den lättlästa *Minifakta om mulldjurar* av Lisette Agerbo Holm. I andra fall kategoriseras djuren efter egenskaper, som i de lättlästa *Jordens snällaste djur* av Jens Hansegård och Anders Nyberg och *Smarta djur* av Oskar Degard. Insekter tas också upp, till exempel i Björn Bergenholtz småbarnsfaktabok *Titta 10 småkryp* och *Binas hemliga liv* av Moira Butterfield och Vivian Mineker Chen. Bland de titlar som tar ett bredare grepp på naturen kan nämnas Rachel Williams och Freya Hartas *Naturens hemligheter* och Fraser Ralstons och Judith Ralstons *Väder – så funkar det*.

Påfallande många faktaböcker 2021 kretsar kring havet och vattenlevande djur. Ljudknapparna i Marion Billets pekbok *Havet* spelar upp ljudet av bland annat båtar och sjölejon, medan Zoë Ingrams *Min första bok om havets djur* presenterar tjugo vanliga havsdjur. *100 fantastiska fakta om havet* av Jerome Martin med flera vänder sig till lite äldre läsare. Här kan den nyfikne lära sig om allt ifrån Sargassohavet till spöknät. En faktopäckt titel i större format är Teagan Whites och Loveday Trinicks *Oceanarium*. Det finns även böcker om specifika havslevande varelser som Anita Ganeris *Häftiga hajar*. I *Kan en bläckfisk klättra i skyskraper? ... och andra viktiga frågor* av Camilla de la Bédoyère och Aleksei Bitskoff får läsaren svar på spörsmål som ”Kan en bläckfisk vara med och

leka kurragömma?” (svaret är ja, för bläckfisken har inga ben i kroppen och kan därför gömma sig på de mest oväntade ställen). Liksom i övriga böcker om djur och natur tas människans påverkan upp i flera av böckerna om havet. Det kan till exempel gälla överfiske och nedskräpning.

Flera av faktaböckerna på temat historia handlar om krig. Med undantag för den lättlästa *Koll på kalla kriget* av Søren Elmerdahl Hemmingsen handlar de om andra världskriget. *101 brev. Skrivna av unga. Till en som överlevde Förintelsen* samlar ett urval av de tiotusentals brev som förintelseöverlevaren Emerich Roth mottagit från ungdomar som hört hans föreläsningar om Förintelsen genom åren. I boken varvas breven med Emerichs egen berättelse, nedtecknad av Per Axel Nordfeldt, samt reflektionsfrågor och intervjuer. Intentionen är att väcka eftertanke, men även hopp, och att inspirera till ett ökat engagemang mot våld och rasism.

Ett fortsatt intresse för biografiska berättelser märks i faktaböckerna. *Dynamitgummor* av Josefin Johansson och Jonna Björnstjerna presenterar de 57 kvinnor som tilldelats Nobelpriset sedan starten (att jämföra med de 873 manliga pristagarna). Sveriges unga akademis *Forskardrömmar. Berättelser för nyfikna barn* innehåller ett sextiotal berättelser om barn som blivit forskare i vuxen ålder. *Allt är ett äventyr. En berättelse om Evert Taubes fantastiska liv* av Annika Thor och Jakob Wegelius leker med gränsen mellan fakta och fiktion. Den utgår från Taubes egna berättelser om sitt liv. Dessa finns i många fall i olika versioner, i enlighet med Taubes devis om att dikten ska vara sannolik men inte kopiera verkligheten rakt av. Thor följer detta genom att skriva om det hon tycker är mest trovärdigt – och mest spännande.

Kroppen är ett annat återkommande tema i faktaboksutgivningen. Anna Fiskes *Bak & fram. Om kroppen* skildrar olika kroppar och kroppsfunktioner. I *Hjälp! Det är ett skelett i din kropp!* av Idan Ben-Barak och Julian Frost behöver två utomjordingar läsarens hjälp att laga sitt rymdskepp och får samtidigt lära sig om skelett, muskler och nerver. *Världens hemskaste sjukdomar* del ett och två av Ida Kjellin, Sofia Bergström och Kevin Olberg beskriver några av den svenska historiens värsta farsoter. De blodfläckade omslagen ger en fingervisning om otäckheterna som väntar läsaren.

Många faktatitlar 2021 fokuserar på psykiskt mående. Poppy O’Neills *Allt löser sig! Boken som hjälper barn att känna sig trygga* riktar sig till barn i åldern sju till elva och beskrivs som en ”praktisk handbok i ångesthantering för barn” (8). *Skärmbjärnan junior* av Anders Hansen och Mats Wänblad förklarar hur hjärnan påverkas av skärmanvändning och ger tips på hur man hanterar skärmarna i vardagen. *Ungas berättelser om psykisk ohälsa* är en del av projektet ”Våga prata” som syftar till att sprida kunskap om psykisk ohälsa genom att samla ungas egna historier.

Till de ovanligare faktaböckerna hör David Sundins *Trollformler & besvärjelser. För vardagliga händelser*, med formler som framkallar sovmornar, högtider och bättre wifi. Arkitektur är inte ett särskilt vanligt ämne bland faktaböcker för barn och unga men 2021 utkom *Nyfiken på hus. En arkitekturbok för barn och vuxna!* av Karin Schönmeyr Elfström och Kristina Alfonsdotter. Hus och hem står även i fokus i *Ovanliga hem* av Joel Berglund och Marie Herzog som beskriver hur det är att bo i trädkoja, husbil och på en rymdbas.

Tecknade serier

Tecknade serier har de senaste åren varit en relativt stabil kategori sett till antalet titlar. 2021 ökade utgivningen med endast en titel i jämförelse med 2020, från 87 till 88 titlar. Precis som tidigare år är huvuddelen av böckerna översatta titlar. Den svenska originalutgivningen minskade något från 2020 medan de översatta titlarna ökade. Upphovspersonerna är till största delen män medan det är flest flickor som huvudpersoner. Det har främst kommit böcker för äldre läsare. *Räven & Kaninen hittar på* av Beth Ferry och Gergely Dudás riktar sig till tre- till sexåringar och utgör ett undantag.

Dominerande i hela utgivningen av tecknade serier är böcker med spektakulära äventyr och övernaturliga och fantastiska inslag. Det är en försvinnande liten del som är realistiska vardagsskildringar, men två av dessa har fokus på flickor i mellanåldern, Raina i självbiografiska

Magknip av Raina Telgemeier och Tuva i *Vita lögner, röda hjärtan* av Nora Dåsnes. I *Magknip* drabbas Raina av grav fobi för att kräkas och för att få problem med magen. *Vita lögner, röda hjärtan* tar upp livet på gränsen mellan barndom och tonår, vänskap och den första kärleken. Till de realistiska berättelserna hör även de lättlästa *Isak på isen* av Nel Yomtov och Gerardo Sandoval samt *Samir och spelet* av Scott Ciencin och Jesus Aburtov. Båda är delar i bokserien Sportklubben och handlar om samarbete och kamratanda i ishockey- respektive basketklubbar. I utgivningen för ungdomar återfinns *Fågelmannen* av Sarah Engell och Lilian Brøgger, där temat är psykisk sjukdom. Här drabbas Barbara av psykisk sjukdom, sannolikt schizofreni. Hon hallucinerar och får då bland annat besök av Fågelmannen som försöker styra hennes tankar och agerande.

Magi och det övernaturliga tar sig olika uttryck i böckerna, där till exempel hamnskiftare, troll, monster, parallella världar och superhjältar förekommer. I första delen av Fabian Göransons bokserie Hokus pokus, *Den lilla häxan*, hittar Ida en häxhatt som ger henne förmågan att trola. I *GG – livet är ett dataspel. Lvl 1* av Giacomo Masi och Ilaria Gelli får läsaren följa ett gäng dataspelande flickor. Efter att ha laddat ner en uppdatering av spelet ”World of Ragnarok” upptäcker vännerna att spelet börjar sippra in i deras egen värld och att de själva håller på att förvandlas till sina spelkaraktärer. Ragnarök är också namnet på bokserien om vikingapojken Ubbe av Odin Helgheim där första delen, *Fenrisulven*, kom 2021. Här är det magi på vikingatiden med schamaner och vargar som står i fokus. Andra tidsperioder reser även Nina och Nino till för att lära sig mer om historia i Fabrice Erres och Sylvain Savoias lättlästa faktaböcker. Ett exempel är *Nina & Nino lär om Berlinmuren och det kalla kriget*. Även science fiction finns representerat bland de tecknade serierna, i *Sanity & Tallulah* av Molly Brooks. Ombord på den rymdbas där Sanity och Tallulah bor rymmer Sanitys trehövdade kattunge och skapar kaos.

I likhet med tidigare år går det att grovt dela in utgivningen av tecknade serier i två delar: de som är nyutkomna original och de som är samlingsvolymerna eller utgivningar av äldre serier i ny kostym. Till de sistnämnda hör titlar om Lucky Luke, Tintin, Fantomen och Kalle Anka, för att bara nämna några av alla välkända seriefigurer som förekommer. Ytterligare andra är Edward och Jorma, som spelar fotboll i *Edwards egen väg* av Max Lundgren och Reijo Ståvenborg, andra delen i Åshöjdens BK, och Spirou, som är ute på äventyr i *Katakomberna under Champignac* av Yann och Fabrice Tarrin. En annan välkänd figur som dyker upp, men i originalutgivningen, är Sherlock Holmes. I två detaljrika volymer har *Den skandalösa biljetten* del ett och två kommit i bokserien I huvudet på Sherlock Holmes av Cyril Lieron och Benoit Dahan.

Samlingar

Samlingar är en liten kategori som huvudsakligen består av sagosamlingar, novellsamlingar och antologier. Det är även en kategori där antalet utgivna titlar kan variera stort från år till år. 2021 märktes dock bara en liten minskning jämfört med föregående år, från 28 till 26 titlar.

Ett vanligt inslag bland samlingarna är antologier bestående av barns och ungas egna texter. 2021 stod dessa för nästan en tredjedel av titlarna i kategorin. Liksom tidigare år är många av dem kopplade till lokala skolprojekt. *Nyköpings högstadiums åttologi 2020/2021* innehåller hela 161 noveller på temat att stå upp för någon. *Bara för en stund – unga författare från Kalmar län* är resultatet av regionprojektet ”Skriv din stund på jorden!” som riktade sig till skribenter mellan 15 och 19 år med anknytning till Kalmar län.

Vanligt är också samlingar som fokuserar på särskilda författarskap eller barnboksfigurer. I utgivningen 2021 finns bland annat *Samlade sagor* som innehåller ett urval av Maria Nilsson Thores bilderböcker och samlingsvolymen *På äventyr med Pettson och Findus* av Sven Nordqvist.

Precis som tidigare år har det även utkommit samlingar på olika teman. Två titlar som berör liknande ämnen är *Samlade hjärtesagor. Om kärlek, kompisar & vänskap* och *Vänskap. 12 berättelser för mellanstadiet*. En bok för alla har i samarbete med Natur & Kultur utgivit tre antologier inom ramen för en satsning som riktar sig till högstadieläver: *Under ytan*, *Med öppna ögon* och *Inte tid att dö*. För lite yngre läsare finns sagosamlingen *God natt!* som bjuder på godnattsagor för högläsning.

Poesi, dramatik och sångböcker

De minsta kategorierna är fortsatt små. Utgivningen av sångböcker minskade dessutom markant, från elva titlar 2020 till endast tre titlar 2021, medan diktsamlingarna var fyra till antalet och därmed lika många som året innan. Under 2021 gavs det inte ut någon titel inom kategorin dramatik.

Bland diktsamlingarna finns *En bro av poesi*, som utgör en läsfrämjande satsning från Svenska Akademien och En bok för alla. Diktsamlingen delades ut som gåva till landets alla sexåringar. I *En bro av poesi* har ett sextiotital dikter ur den svenska litteraturskatten på teman som naturen, vardagsliv och känslor tolkats och illustrerats av samtida illustratörer, efter idé och urval av Ann Boglind och Anna Nordlund. De har även försett varje dikt med samtalsfrågor för vidare funderingar. Dikterna är avsedda för alla från sexårsåldern och uppåt och lämpar sig för högläsning.

Sångboken *Barnens julvisor* innehåller texter till 15 julvisor och en ljudspelare för att lyssna till visorna. Varje visa har var sitt uppslag med tillhörande bilder av olika illustratörer. *Blinka lilla stjärna. Bok med blinkande stjärnor* saknar ljudspelare men läsaren kan tända blinkande stjärnor infällda i boksidorna genom att blåsa på boken. *Kids songs book* av Nursel Awrohum med flera är en samling sånger på syriska. Varje sång är försedd med en QR-kod som skannas för att höra musiken. Samlingen består av både syriska och svenska barnvisor.

Även om det är ovanligt få titlar i de minsta kategorierna 2021 betyder det inte att utgivningen som helhet innehåller så få dikter och sånger. De hittas även i böcker som hör hemma i andra kategorier i Sbi:s statistik, som bilderböcker och samlingar.

Litteraturlista över böcker nämnda i texten

Litteraturlistan innehåller endast tryckta titlar utgivna 2021 som nämns i ovanstående dokumentation och är alltså **inte** en förteckning över samtliga böcker som utkom 2021. Titlar som har getts ut digitalt och titlar utgivna före 2021 som nämns i dokumentationen är inte med i litteraturlistan.

Barn- och ungdomsböcker

- Aakeson, Kim Fupz, Stian Hole och Barbro Lagergren. *Clownen som inte var så rolig*. Stockholm, Alfabet
- Adbåge, Lisen. *Furan*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Albrektson, Hanna. *Hönan och ägget*. Stockholm, Lilla Piratförlaget
- Alcott, Louisa May och Anna Pyk. *Unga kvinnor*. Stockholm, Modernista
- Ali, Elaf. *Vem har sagt något om kärlek? Att bryta sig fri från bedersförtryck*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Almqvist, Bertil. *Barna Hedenbös. Bilder från stenåldern*. Stockholm, Bonnier Carlsen
- Andersson, Emma. *Dörren*. Bromma, Opal
- Andersson, Essie och Ulf Teleman. *Wi-wi-gänget på äventyr i gamla Minnesota*. Stockholm, Vulkan
- Andersson, Nils och Erik Svetoft. *Mina husdjur*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Angerborn, Ingelin. *Hjärta av mörker*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Awrohum, Nursel, Ornina Shabo, Gabi Malki, Milad Youssef och Meray Youssef. *Kids songs book*. Södertälje, Nursel Awrohum
- Backe Åstot, Moa. *Himlabrand*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Baek, Heena och Sun-Kyoung Choi. *Jag är en hund*. Stockholm, Bokförlaget Trasten
- Balthammar, Maria och Helena Balthammar. *Lilly & Milo. Äventyr på fjället*. Lerum, Visto förlag
- Bara för en stund – unga författare från Kalmar län*. Vimmerby Litteraturnod, Vimmerby
- Bardugo, Leigh och Carina Jansson. *Högt spel*. Stockholm, Gilla böcker
- Barnens julvisor*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Bejder Klausen, Frida och Tomas Dömstedt. *Fakta om sopor*. Lund, Nypon förlag
- Ben-Barak, Idan, Julian Frost och Helen Rundgren. *Hjälp! Det är ett skelett i din kropp!* Stockholm, Alfabet
- Bergenholtz, Björn. *Titta 10 småkryp*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Berggren, Mats. *Den vita glöden. En ungdomsroman*. Bromma, Opal
- Berglund, Joel och Marie Herzog. *Ovanliga hem*. Lerum, Idus förlag
- Bergmark Elfgren, Sara. *Grim*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Billet, Marion. *Havet*. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Bjärbo, Lisa, Johanna Lindbäck, Sara Ohlsson och Stina Wirsén. *Jobbiga tjejer*. Stockholm, Gilla böcker
- Blackcrane, Gerelchimeg, Jiu Er och Marta Östborn. *Evenkefolkets älg*. Färjestaden, Vombat förlag
- Blank, Frida och Marianne Sund. *Vad kan det bli?* Lerum, Idus förlag
- Blinka lilla stjärna. Bok med blinkande stjärnor*. Lund, Goboken
- Blomqvist, Caroline och Johan Jansson. *Hedda och rättvisan*. Lerum, Idus förlag
- Boman, Gustav. *Ingen kommer levande härifrån*. Stockholm Rabén & Sjögren
- Boulley, Angeline och Emilia Fjeld. *Mitt namn är Firekeeper*. Stockholm, Gondol
- Bright, Michael, Nic Jones och Louise Lundman. *Arktis ; Antarktis*. Västra Frölunda, Tukan förlag
- Bright, Rachel, Chris Chatterton och Helena Nyman Grosshög. *Änglisaurusen*. Lund, Goboken
- Brinck, Camilla. *Den hemlighetsfulla världen*. Stockholm, Bonnier Carlsen
- Brooks, Molly och Sara Hartlow. *Sanity & Tallulah*. Malmö, Stabenfeldt
- Butterfield, Moira, Vivian Mineker Chen och Helena Nyman Grosshög. *Binas hemliga liv*. Lund, Goboken

Button, Katie, Kasia Dudziuk och Malin Barthelson. *Superhjältarna tvättar händerna. Få bacillen att försvinna!* Sollentuna, Barthelson Förlag
 Camnor, Jeanette och Anna Reje. *Rädslan, garderoben och jag.* Lerum, Idus förlag
 Cao, Wenxuan, Igor Oleynikov och Anna Gustafsson Chen. *Maomaos längtan.* Färjestaden, Vombat förlag
 Cao, Wenxuan, Yu Rong och Anna Gustafsson Chen. *Ett rep.* Färjestaden, Vombat förlag
 Cederlund, Charlotte. *Så jävla operfekt.* Bromma Opal
 Chahboun, Naima och Magdalena Cavallin. *Ingenting och allt.* Stockholm, Rabén & Sjögren
 Ciencin, Scott, Jesus Aburtov och Ylva Kempe. *Samir och spelet.* Lund, Nypon förlag
 Claxton, Kate, Angela Mayers och Matilda Olsson. *Min mamma är en tiger.* Lerum, Idus förlag
 Colfer, Eoin och Lisbet Holst. *Det kalla kriget.* Stockholm, B. Wahlströms
 Culli, Lindsey Roth och Sabina Söderlund. *Sommaren jag sa ja till allt.* Stockholm, B. Wahlströms
 Cyrén, Karin. *Oj oj oj!* Stockholm, Lilla Piratförlaget
 Dahlén, Linn, Caroline Linde och Tanima Rahman. *Bjørni & Baby Brum – det er ramadan.* Påarp, Baraka Barnböcker
 Dahlson, Emma, Johan Persson och Marie Herzog. *Jag minns dig. En bok till dig som förlorat en viktig person.* Lerum, Idus förlag
 De la Bédoyère, Camilla, Aleksei Bitskoff och Niklas Collings. *Kan en bläckfisk klättra i skyskrapor? ... och andra viktiga frågor.* Lund, Goboken
 De la Bédoyère, Camilla och Marie Helleday Ekwurtzel. *Från frö till solros.* Bromma, Ordalaget bokförlag
 Degard, Oskar. *Smarta djur.* Stockholm, Bokförlaget Hedvig
 Degard, Oskar och Jenny Lindblad. *Vaccin.* Stockholm, Bokförlaget Hedvig
Demonstrera. Helsingborg, Hegas
 Desmond, Jenni och Elin Svahn. *Elefanten.* Bromma, Opal
 Di Francesco, Laura. *Alltid här för dig.* Stockholm, Rabén & Sjögren
 Dorey, Martin, Tim Wesson och Malin Davidsson. *Uppdrag klimatkampen.* Sävedalen, Speja
 Dåsnes, Nora och Johanna Lindbäck. *Vita lögnen, röda hjärtan.* Stockholm, Alfabet
 Edfeldt, Daniel och Nora Surojegin. *Varning för spöken.* Stockholm, B. Wahlströms
 Ekensten, Ann-Charlotte och Sofia Falkenheim. *Snusk på Snapchat.* Lund, Nypon förlag
 Ekeroth, Helen. *Stormen.* Stockholm, Rabén & Sjögren
 Ekstedt, Katarina och Kajsa Hallström. *Odla med Lo.* Stockholm, Triumf förlag
 Elmerdahl Hemmingsen, Søren och Ann-Charlotte Ekensten. *Koll på kalla kriget.* Lund, Nypon förlag
En bro av poesi. Stockholm, Svenska Akademien/En bok för alla
 Engedal, Marianne Gretteberg och Hanna Hellquist. *Korvtjuven.* Stockholm, Bonnier Carlsen
 Engell, Sarah, Lilian Brøgger och Ulla Forsén. *Fågelmannen.* Malmö, Hjulet
 Engerman, Ida. *Bägaren.* Örnsköldsvik, Argasso
 Ericson, Elisabet. *Blunda!* Stockholm, Natur & Kultur
 Ericson, Elisabet och Ebba Forslind. *Kolla väskan!* Stockholm, Natur & Kultur
 Eriksson Sjögård, Malin. *Fat Dance.* Bromma, Opal
 Eriksson, Thomas, Pontus Ströbaek och Fanny Agazzi. *Mustafas mustascher. Flykten från landet av sand.* Stockholm, Kviddevitt Förlag
 Erre, Fabrice, Sylvain Savoia och Johanna Brock. *Nina & Nino lär om Berlinmuren och det kalla kriget.* Helsingborg, Hegas
 Favilla, Micaela. *Ett enda stort skämt.* Stockholm, Lilla Piratförlaget
 Ferry, Beth, Gergely Dudás och Björn Wahlberg. *Räven & Kaninen bittar på.* Lund, Nypon förlag
 Fiske, Anna och Hanna Skogar Sundström. *Bak & fram. om kroppen.* Stockholm, Natur & Kultur
 Fleischmann, Jan. *Gorillor. En spännande upptäcksresa i Kongo.* Stockholm, Caracal publishing
Forskardrömmar. Berättelser för nyfikna barn. Stockholm, Fri tanke

Fredrikson, Bengt, Andreas Palmaer och Karin Ulin. *Lätta friluftsboken – junior*. Stockholm, Bokförlaget Hedvig

Friedner, Cina. *Aldrig backa*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Furu, Frank och Linda Bondestam. *Ni är inte min mamma*. Stockholm/Helsingfors, Berghs/Förlaget

Ganeri, Anita och Sara Hemmel. *Häftiga bajar*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Gép, Édith Chambon och Helena Stedman. *Dålig dejt*. Helsingborg, Hegas

Gesén, Pernilla. *Fakta om covid-19*. Lund, Nypon förlag

Gifford, Clive, Jonathan Woodward och Sara Hemmel. *Planetens beskyddare*. Malmö, Girl.it

Gisslén, Gunnel och Eva Borgman. *Hjälp, det kommer ett virus!* Forshaga, Lumenos förlag

God natt! Stockholm, Lind & Co

Griffiths, Andy, Terry Denton, Katarina Kuick och Sven Fridén. *Vår trädkoja med 143 våningar. En ruskigt avkopplande semester*. Stockholm, Alfabet

Gripe, Maria och Niklas Darke. *Agnes Cecilia. En sällsam historia*. Stockholm, Bokförlaget Hedvig

Gripén, Christian och Malin Forsman. *Över sand genom sten*. Stockholm, Bockfot förlag

Groth, Julia. *Bästa blåsorkestern*. Lerum, Idus förlag

Groth, Julia. *Bästa stränggänget*. Lerum, Idus förlag

Gunér, Emi och Maja Säfström. *Skrattar sist*. Stockholm, Natur & Kultur

Gunnarsson Rathsman, Matilda. *Tidsfördriv*. Bromma, Vox by Opal

Göranson, Fabian. *Den lilla bäxan*. Stockholm, Galago

Hammar Perry, Linus och Josephine Lawrence. *Det farliga djupet. Ett interaktivt havsäventyr*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Hansegård, Jens och Anders Nyberg. *Jordens snällaste djur*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Hansen, Anders och Mats Wänblad. *Skärnhjärnan junior*. Stockholm, Bonnier fakta

Hansson, Julia. *Billie, Korven och staden*. Stockholm, Natur & Kultur

Harry Potter Magisk adventskalender. 25 luckor med fler än 40 fina julgåvor. Stockholm, Rabén Sjögren

Hartnett, Sonya, Gabriel Evans och Helena Ridberg. *En blå blomma*. Umeå, Atrium

Haughton, Chris och Gunilla Halkjær Olofsson. *Kanske*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Hedin, Annica och Per Gustavsson. *Berit vill inte*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Hedlund, David och Anna Nilsson. *Vi upptäcker vaccinet*. Lerum, Idus förlag

Heikkilä, Cecilia. *Den sista utposten*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Helbrough, Emma, Maggie Silver, Uwe Mayer och Linda Pelenius. *Lätta fakta om frö till blomma*. Stockholm, Berghs

Helgheim, Odin och Hanna Strömberg. *Fenrisulven*. Malmö, Egmont Comics

Hellbom, Maria. *Älgekungen*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Henry, Clara. *Ja jag har mens, hurså?* Stockholm, Forum

Hergé och Björn Wahlberg. *Tintin i Kongo*. Trosa, Cobolt

Hildén, Eva. *Tunnelflickornas förbannelse*. Stockholm, B. Wahlströms

Holm, Lisette Agerbo och Tomas Dömstedt. *Minifakta om mullvadar*. Lund, Nypon förlag

Holmer, Anders. *Farväl*. Stockholm, Natur & Kultur

Hyltmark, Ebba. *Jag skriver till honom och säger att allt är okej*. Helsingborg, Hegas

Hyltmark, Ebba. *Om jag bara kan få henne ur mitt huvud*. Helsingborg, Hegas

Hällén, Ylva och Marcus Gunnar Pettersson. *De bortglömdas stad*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Ingram, Zoë och Sara Jonasson. *Min första bok om havets djur*. Stockholm, Lind & Co

Inte tid att dö. Stockholm, En bok för alla

Isacson, Anders. *Lemmy*. Visby, Storge

Janiszewski, Boguś, Max Skorwider och Ella Fronczak. *Politik – så funkar ett land. Om sånt som vuxna inte pratar om – (för ofta vet de inte själva)*. Karlsborg, Punkt förlag

Janiszewski, Boguś, Max Skorwider och Ella Fronczak. *Revolutioner*. Karlsborg, Punkt förlag

Jansson, Emma. *Mina första blommor och ätbara växter. En faktabok*. Stockholm, Triumf förlag

Jansson, Lina. *Fredagsmys*. Bromma, Opal

Jewell, Tiffany, Aurélie Durand, Patrick Konde och Hillevi Jonsson. *Antirasistisk handbok. 20 steg till att bli medveten, förstå sig själv och skapa förändring*. Stockholm, Bokförlaget Max Ström

Johanson, Carl. *När spöket Elsa flyttade till stan*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Johansson, Elin, Ellen Svedjeland och Emma Adbåge. *Ett rum till Lisen*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Johansson, George och Jens Ahlbom. *Mulle Meck bygger ett hus*. Stockholm, Berghs

Johansson, Josefin och Jonna Björnstjerna. *Dynamitgummor*. Stockholm, Mondial

Joof, Emily, Matilda Ruta och Kayo Mpoyi. *Det djupa blå*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Jägerfeld, Jenny. *Min storslagna död*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Jönsson, Maria. *Nycklarna*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Kabba, Sekou och Sagar Ramachandran. *Neahs magiska hårresa*. Bromma, Dream Chasers Entmt

Kalluk, Celina, Alexandria Neonakis och Janna Berg. *Älskade Kulu*. Järna, Zensekai förlag

Karinsdotter, Emma och Agnes Jakobsson. *En ful jul*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Karlsson, Ellen och Lisen Adbåge. *Godmorgon, Roj!* Stockholm, Natur & Kultur

Karlsson, Ellen och Lisen Adbåge. *Godnatt, Roj!* Stockholm, Natur & Kultur

Khātirī, Basmah och Laylā Ḥamzah. *Karim wa-al-ḥawāss al-khams*. Stockholm, Sameh Publishing

Kieri, Katarina. *Ensamvargar*. Stockholm, Gilla böcker

Kimselius, Kim M. *Hotet mot Venedig*. Eringsboda, Roslagstext förlag

Kjellin, Ida, Sofia Bergström och Kevin Olberg. *Världens hemska sjukdomar*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Kjellin, Ida, Sofia Bergström och Kevin Olberg. *Världens hemska sjukdomar 2*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Kjellström, Barbara och Harald Kjellström. *Cosmo 5*. Stallarholmen, Effektum

Klein, Naomi, Rebecca Stefoff och Nils Håkanson. *Så förändrar vi allt! Guide för en ung människa som vill skydda planeten och sina medmänniskor*. Stockholm, Ordfront

Klinting, Lars. *Castors & Frippes målargrejer*. Stockholm, Alfabet

Klinting, Lars. *Castors & Frippes odlargrejer*. Stockholm, Alfabet

Klintwall, Lars och Amanda LeCorney. *Stjärnan som var rädd för publiken. Hjälp ditt barn att hantera social ångest*. Stockholm, Natur & Kultur

Koch, Helena och Sara Heldt. *Ritas svans*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Krantz, Klara. *För att vi hör ihop*. Stockholm, Alfabet

Kurkov, Andrej Jur'evič och Tania Goryushina. *Igelkotten och presentmysteriet*. Stockholm, Tyanachu

Kurkov, Andrej Jur'evič och Tania Goryushina. *Varför ingen klappar igelkotten*. Stockholm, Tyanachu

Käck, Mattias och Joanna Hellgren. *Den blå kulan*. Stockholm, Alfabet

Källmodin, Nina och Willem Källmodin. *Källaren*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Landgreen, Emil och Anna Hjerpe. *Slutstation*. Stockholm, Berghs

Langa, Annika, Anna Holmström Degerman och Elin Fahlstedt. *Zulusystrar*. Bromma, Opal

Laperla, Artur och Johanna Brock. *Super Potato*. Helsingborg, Hegas

Larsson, Emma V. och Maria Trolle. *Frejas första fjällvandring*. Stockholm, Calazo

Lawson, JonArno, Piet Grobler och Horst Schröder. *Draken och Babels torn*. Stockholm, Epix

Leone, Annika och Bettina Johansson. *Bara rumpor i backen*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Lidbo, Ulrika. *Djuret*. Stockholm, Alfabet

Lieron, Cyril, Benoit Dahan, Björn Wahlberg och Arthur Conan Doyle. *Den skandalösa biljetten*. Sundbyberg, Kartago

Lieron, Cyril, Benoit Dahan, Björn Wahlberg och Arthur Conan Doyle. *Den skandalösa biljetten 2*. Sundbyberg, Kartago

Lilleste, Lena och Lena Forsman. *Mobil-tjuven*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Lindenbaum, Pija. *Vitvivan och Gullsippan*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Lindholm, Ebba, Smilla Plenow, Andreas Krüger, Lára Hrafnadóttir, Olivia Rådegård, Martin Andersson, Robin Karlsson, Stella Hagberg och Jonn Clemente. *Judith och muppskolan*. Lund, Ekström & Garay

Lindström, Eva. *Ingenting är omöjligt för oss*. Stockholm, Alfabet

Linklater, Eric och Hugo Hultenberg. *Det blåser på månen*. Stockholm, Modernista

Lumbers, Fiona och Annika Meijer. *Klara och krabban*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Lundberg, Sara. *Glömdagen*. Stockholm, Mirando bok

Lundberg, Sofia och Puppert. *Kampen mot tramset*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Lundgren, Max och Reijo Stävenborg. *Edwards egen väg*. Katrineholm, Rutorik

Lundh, Lotta och Nils Melander. *När mamma fick tröttsjukan*. Kalmar, Boksmart förlag

Lundin, Pia. *Näringslära – pyssel för de minsta – odla*. Strängnäs, Pia's kostvägledning

Lundmark, Lisa och Charlotte Ramel. *Väderlekarna*. Stockholm, Natur & Kultur

Magnusson, Anna-Carin. *Hur arga får vuxna bli?* Lerum, Visto förlag

Malle, Mirion och Lotta Riad. *Superfeministerna*. Sundbyberg, Kartago

Malmsköld, Rebecca och Staffan Eklund. *Perenner. För en liten trädgårdsmästare*. Rolfstorp, Hortensis

Malmsköld, Rebecca och Staffan Eklund. *Sommarblommor. För en liten trädgårdsmästare*. Rolfstorp, Hortensis

Marakatt, Ingá Elin och Anita Midbjer. *Lilli, Lavré och Saiwofolket*. Spånga/London, Ndio kultur & kommunikation, Mantra lingua

Martin, Jerome, Alex Frith, Alice James, Lan Cook, Minna Lacey, Lizzie Cope, Dominique Byron, Dale Edwin Murray, Frederico Mariani, Shaw Nielsen, Jake Williams, Birgitta Melén och Karin Sjöbeck. *100 fantastiska fakta om havet*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Masi, Giacomo, Ilaria Gelli och Natalia Batista. *GG – livet är ett dataspel. Lvl 1* Malmö, Nosebleed Studio

McManus, Karen M. och Jan Risheden. *En av oss ljuger*. Stockholm, Gondol

Med öppna ögon. Stockholm, En bok för alla

Meggitt-Phillips, Jack, Isabelle Follath och Björn Wahlberg. *Besten och Betty*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Melin, Märten. *Mammas lilla prins*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Melville, Herman, Maj Bylock och Hope Hjort. *Moby Dick, den vita valen*. Helsingborg, Hegas

Miller, Edward och Karolina Hjertonsson. *Tugga!* Malmö, Story House Egmont

Mina första bondgårdsdjur. Västra Frölunda, Tukan förlag

Montanari, Eva och Gunilla Halkjær Olofsson. *Vad säger krokodilen?* Stockholm, Lilla Piratförlaget

Mourlevat, Jean-Claude, Antoine Ronzon och Marianne Tufvesson. *Jefferson*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Muñoz, Iban Eduardo, Alberto Montt och Ellinor Broman. *Moddade plantor och andra mutanter*. Lerum, Idus förlag

Musa M. Isse och Suzanna Asp. *Ardo och Mire firar Eid*. Stockholm, Somabooks

Mämmi, Anna och Inga-Wiktoria Påve. *Marja och Nordavinden*. Hedenäset, Lumio

Niclas Christoffer. *Losing big or losing everything. Endast en överlever*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Nilsson, Malin och Anna-Majje Wik. *Silla och spöknätet*. Färjestaden, Vombat förlag

Nilsson, Per. *Allt ska bli bra*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Nilsson Thore, Maria. *Gränsen*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Nilsson Thore, Maria. *Samlade sagor*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Nilsson, Ulf och Johanna Kristiansson. *Sju barnbarn och en valp (och två dvärghamstrar)*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Nordin, Sofia. *Syster*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Nordqvist, Sven. *På äventyr med Pettson och Findus*. Bromma, Opal

Norlin, Josefin. *Tröjtrassel*. Lerum, Idus förlag

Norlin, Sanna. *Den första stölden*. Stockholm, Lind & Co

Norlin, Sanna. *Det falska slottet*. Stockholm, Lind & Co

Nyköpings högstadiums åttologi 2020/2021. Nyköping, Nyköpings högstadium

O'Neill, Poppy och Emeli André. *Allt löser sig! Boken som hjälper barn att känna sig trygga*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Ohlsson, Bengt. *Pengarna*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Ohlsson, Kristina och Moa Wallin. *Fallet med det mystiska godismonstret*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Oldenburg, Katarina och Lars Bällsten. *Skogsmulle och den ledsna fågeln*. Malmö, Egmont Publishing

Olsson, Fanny och Sofi Sprangers. *Maya och pappas dumma mobil*. Forshaga, Lumenos förlag

Olsson, Lotta och Emma Adbåge. *Glad*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Olsson, Sören, Anders Jacobsson och Rebecka Neumann. *Berts desperata dagbok*. Stockholm, B. Wahlströms

Oral, Feridun och Hamdi Özyurt. *Gökurets lilla fågel*. Strängnäs, Storge

Paris, Daniel och Mia Fernau. *Edith, Alex och enhörningarna*. Stockholm, Bookmark

Pennypacker, Sara, Jon Klassen och Ingela Jernberg. *Pax, resan hem*. Stockholm, Natur & Kultur

Persson, Klara. *Försvinn dumma natt*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Persson, Malte och Bill Bragg. *Nalle Havsöga*. Stockholm, Mirando bok

Pettersen, Siri och Ylva Kempe. *Järnulven*. Stockholm, B. Wahlströms

Platt, Richard, John Kelly och David Wiming. *Världens värsta virus och baciller*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Pohl, Peter. *Janne, min vän*. Stockholm, Alfabet

Pohl, Peter och Cecilia Davidsson. *Janne, min vän*. Stockholm, Alfabet

Porta, Carles och Horst Schröder. *En främling i dalen*. Stockholm, Epix

Power, Rory och Sabina Söderlund. *Förvildade*. Stockholm, B. Wahlströms

Quiroga, Horacio och Sarah Andersson Solanes. *Berättelser från djungeln*. Göteborg, Mimer bokförlag

Ralston, Fraser, Judith Ralston och Shu-Chin Hysing. *Väder – så funkar det*. Stockholm, Lind & Co

Roca Ahlgren, Malin, Maya Roca Ahlgren och Mattias Andersson. *Mollys tunga ryggsäck*. Trollhättan, Kikkuli förlag

Rosén, Åsa. *Kristallgrottan*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Roth, Emerich, Per Axel Nordfeldt, Jesper Magnusson och Sofia Bergström. *101 brev. Skrivna av unga. Till en som överlevde Förintelsen*. Lerum, Visto förlag

Rowling, J. K., Jim Field och Jan Risheden. *Julegrisen*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Roxberg, Ester. *De vita skjortorna*. Lund, Nypon förlag

Roxberg, Ester och Nathalie Ruejas Jonson. *Mina tantkompisar*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Roxberg, Ester och Maximilian Svensson. *Den magiska julkatten*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Rundberg, Johan. *Nattkorpen*. Stockholm, Natur & Kultur

Rundberg, Johan. *Tjuvdrottningen*. Stockholm, Natur & Kultur

Ruta, Matilda. *Stora faran*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Ruuth, Elin och Johanna Magoria. *Tidernas djur*. Stockholm, Modernista

Rådström, Sofia. *Sov nu, Sökan*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Salameh, Sannah. *100 % äkta fejk*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Samir VII. *Alla för någon det finns*. Göteborg, Mekaniska förlaget

Samlade hjärtesagor. Om kärlek, kompisar & vänskap Stockholm, Bonnier Carlsen

Sánchez Vegara, María Isabel, Lisbeth Kaiser, Albert Arrayás, Marta Antelo, Anke Weckmann, Mai Ly Degnan, Pili Aguado, Manal Mirza, Judit Orosz, Ginnie Hsu, Elsie Formgren, och Sten Sundström. *Mina första inspiratörer*. Stockholm, Bookmark förlag

Schaible, Johanna och Gunilla Halkjær Olofsson. *Det var en gång och blir så mycket mer*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Scheffler, Axel och Barbro Lagergren. *Max och Maja firar jul*. Stockholm, Alfabet

Schönmeyr Elfström, Karin och Kristina Alfonsdotter. *Nyfiken på bus. En arkitekturbok för barn och vuxna!* Linköping, Dibb förlag

Scott, Jordan, Sydney Smith och Katarina Kieri. *Jag talar som en flod*. Stockholm, Lilla Piratförlaget
 Shams, Minoos och Katarina Strömgård. *Maryam och hjärtevästerna*. Stockholm, Bonnier Carlsen
 Sjöberg, Lena. *Att så ett frö*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Sjöberg, Lena. *Djuren som hjälper oss*. Bromma, Opal
 Skåhlberg, Anette. *Tjock*. Uppsala, S.T.O.P.Bok
 Stevenson, Robert Louis, Rob Lloyd Jones, Victor Tavares och Birgit Lönn. *Dr Jekyll & mr Hyde*. Stockholm, Berghs
 Stridsberg, Sara och Beatrice Alemagna. *Vi går till parken*. Stockholm, Mirando bok
 Strömberg, Annelie och Carina Stahre. *Greta vågar inte säga hej. En bok om socialt jobb*. Trollhättan, Kikkuli förlag
 Summanen, Edward och Adrian Malmgren. *Queera tider. Hbtqi då och nu*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Sundh, Cecilia och Anna Nilsson. *Lisen räddar ängen*. Helsingborg, Hegas
 Sundin, David. *Trollformler & besvärjelser. För vardagliga händelser*. Stockholm, Bonnier Carlsen
 Surducian, Ileana. *Duminica pierdută*. Stockholm, Pronoia imagine utopias
 Surducian, Ileana. *The Lost Sunday*. Stockholm, Pronoia
 Susso, Eva och Katsiaryna Dubovik. *Toomi och den lilla plangneten*. Stockholm, Bonnier Carlsen
 Susso, Jali Madi. *Som en gatubund*. Lund, Nypon förlag
 Svensk, Karolina. *Jordiga fingrar*. Lerum, Idus förlag
 Sydegård, A. K. *Bror till salu*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Szabo, Vio. *Att se stjärnor*. Bromma, Vox
 Söderblom, Helena. *När fjället tystnar*. Lerum, Idus förlag
 Söderlund, Tobias och Stef Gaines. *Mysteriet på kyrkogården*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Takeshita, Fumiko, Naoko Machida och Mariko Takahashi. *Katten som inte hade något namn*. Stockholm, Bokförlaget Trasten
 Taylor, Georgie och Sam Meredith. *Följ efter lastbilen! Leta och hitta saker som kör genom staden*. Stockholm, Lind & Co
 Taylor, Georgie, Carrie Hennon och Annette Voigt. *Hej, haj!* Malmö, Egmont Publishing
 Telgemeier, Raina, Braden Lamb och My Bergström. *Magknip*. Sundbyberg, Kartago
 Thomas, Angie och Erik MacQueen. *Betongrosor*. Stockholm, Natur & Kultur
 Thor, Annika och Jakob Wegelius. *Allt är ett äventyr. En berättelse om Evert Taubes fantastiska liv*. Stockholm, Bokförlaget Max Ström/Stiftelsen Taubes värld
 Thörnqvist, Mikael. *Yasmines sista match*. Stockholm, Vulkan
Under ytan. Stockholm, En bok för alla
Ungas berättelser om psykisk ohälsa. Lerum, Visto förlag
 Velthuijs, Max och Gun-Britt Sundström. *Grodan och främlingen*. Stockholm, En bok för alla
 Villius, Sara och Mari Kanstad Johnsen. *Dagen*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Virke, Emma. *En cool kivi*. Stockholm, Lilla Piratförlaget
 Virke, Emma och Per Gustavsson. *Var är alla barnen på förskolan Valen?!* Stockholm, Lilla Piratförlaget
 Virke, Emma och Joanna Hellgren. *Min mamma är snabbare än din!* Stockholm, Lilla Piratförlaget
 Våhlund, Elias och Agnes Våhlund. *Handbok för superhjältar. Utan hopp*. Stockholm, Rabén & Sjögren
Vänskap. 12 berättelser för mellanstadiet. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Wahl, Mats. *Vinterviken*. Bromma, Opal
 Wahldén, Christina. *Mitt käraste gyllene barn*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Wallin, Vivi. *Lurad! 59 roliga bus och pranks*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Waluszewski, Daniel och Kjell Thorsson. *Lätta fakta om virus*. Stockholm, Berghs
 Weiss, Sofia och Heidi Forssell LaGrasta. *Alva och mörkret*. Lerum, Idus förlag
 White, Teagan, Loveday Trinick och Annika Meijer. *Oceanarium*. Stockholm, Rabén & Sjögren
 Widmark, Martin och Helena Willis. *Musikmysteriet*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Wieslander, Jujja, Sven Nordqvist och Khosrow Razavi. *Avvalin didār va Kruḵān*. Djursholm, Dār al-Muná

Williams, Rachel, Freya Hartas och Sara Jonasson. *Naturens bemligheter*. Stockholm, Lind & Co

Wirsén, Carin och Matilda Ruta. *Borta!* Stockholm, En bok för alla

Wirsén, Stina. *Var är Sigges hemma?* Stockholm, Bonnier Carlsen

Wretborn Falk, Liz-Marie och Christoffer Johansson. *Vi måste rädda planeten jorden!* Lund, Ekström & Garay

Yann, Fabrice Tarrin och Per A. J. Andersson. *Katakomberna under Champignac*. Trosa, Cobolt

Yomtov, Nel, Gerardo Sandoval och Ylva Kempe. *Isak på isen*. Lund, Nypon förlag

Yoon, Nicola och Torun Lidfeldt Bager. *Saker man inte vill veta*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Åkerström, Linda. *Dödsdansen*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Öström, Mia. *Mörkret*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Teoretisk litteratur

Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet. En dokumentation. Årgång 2020. Svenska barnboksinstitutet, 2021, <https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2021/04/Dokumentation-2021.pdf>. Hämtad 31 mars 2022.

Cart, Michael och Christine A. Jenkins. *The Heart Has Its Reasons. Young Adult Literature with Gay/Lesbian/Queer Content, 1969–2004*. Lanham, Scarecrow, 2006.

Förlagsstatistik 2021. Stockholm, Svenska Förläggareföreningen, 2022, https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2022/02/Fo%CC%88rlagsstatistik_2021.pdf. Hämtad 31 mars 2022.

Lönner, Kristian. ”Fokus: Förlagsspecial. Pandemin förändrade branschen”. *Svensk Bokhandel*, nr 12, 2021, s. 18–29.

Mählqvist, Stefan. *Böcker för svenska barn 1870–1950. En kvantitativ analys av barn- och ungdomslitteratur i Sverige*. Diss., Uppsala universitet. Stockholm, Gidlund, 1977.

Steiner, Ann och Karl Berglund, *Barnlitterära strömningar. Om ljudböcker för barn*, Stockholm, Svenska Förläggareföreningen, 2022, <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2022/01/Barnlitterara-stromningar.pdf>. Hämtad 31 mars 2022.

Tellgren, Christina. *På barnens bokmarknad. Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur i Sverige 1966–1975*. Diss., Uppsala universitet. Stockholm, Bonnier, 1982.

Warnqvist, Åsa. ”Dragonball, LasseMaja och Twilight. Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur i Sverige 2001–2010”. SOU 2012:10. Stockholm, Kulturdepartementet, Litteraturutredningen, 2012, s. 329–361.

Warnqvist, Åsa och Mia Österlund. ”Att skildra feta kroppar. Vimmelbokslogik och fet temporalitet i Kristin Roskiftes *Alle sammen teller*”, *Tidskrift för litteraturvetenskap*, vol. 51, 2021, s. 25–39, <https://doi.org/10.54797/tfl.v51i1-2.1714>.

Wikberg, Erik. *Bokförsäljningsstatistiken. Helåret 2021*. Svenska Bokhandlareföreningen/Svenska Förläggareföreningen, 2022, <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2022/02/Bokforsaljningsstatistiken-Helaret-2021.pdf>. Hämtad 31 mars 2022.

Svenska barnboksinstitutets statistik

Den sista februari 2022 hade det inkommit **2 204** barn- och ungdomsböcker med utgivningsår 2021 till Svenska barnboksinstitutet.

I statistiken redovisas dessa siffror. Svenska barnboksinstitutet har redovisat utgivningsstatistik sedan den första Bokprovningen 1993. 1993–1998 hämtades statistiken från *Svensk bokförteckning* men från och med 1999 redovisas Svenska barnboksinstitutets egen statistik. Alla procentangivelser är avrundade till närmaste heltal.

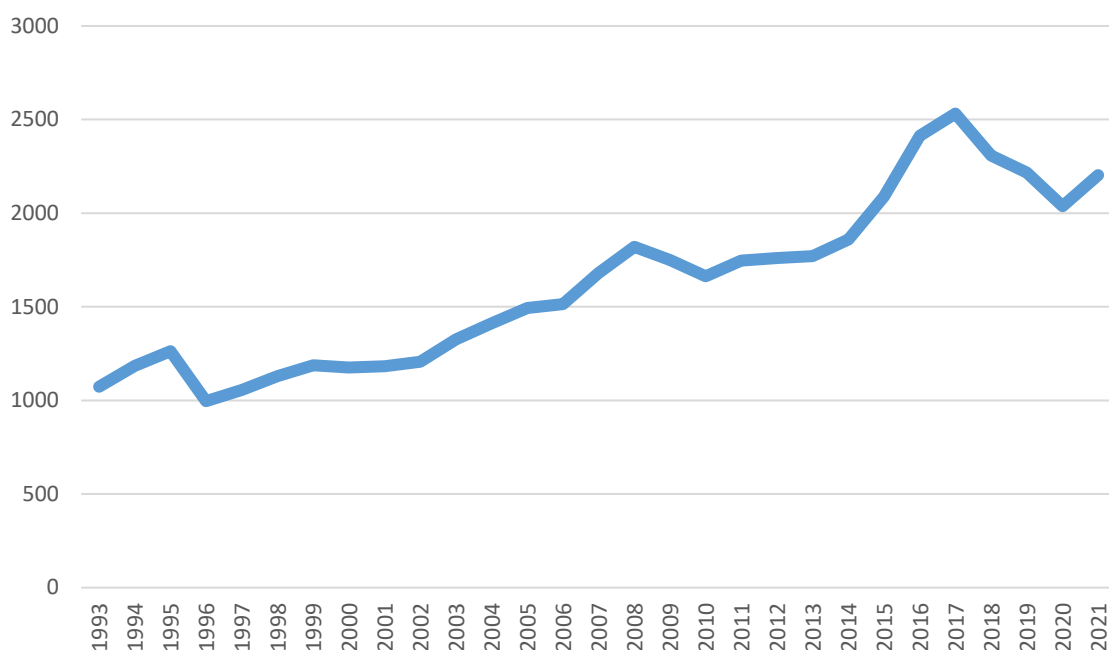
Utgivningen av barn- och ungdomsböcker

Tabell 1. Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	684	740
Dramatik	1	-
Faktaböcker	346	385
Kapitelböcker	369	378
Mellanåldersböcker	316	382
Poesi	4	4
Samlingar	28	26
Sångböcker	11	3
Tecknade serier	87	88
Ungdomsböcker	191	198
Totalt	2 037	2 204

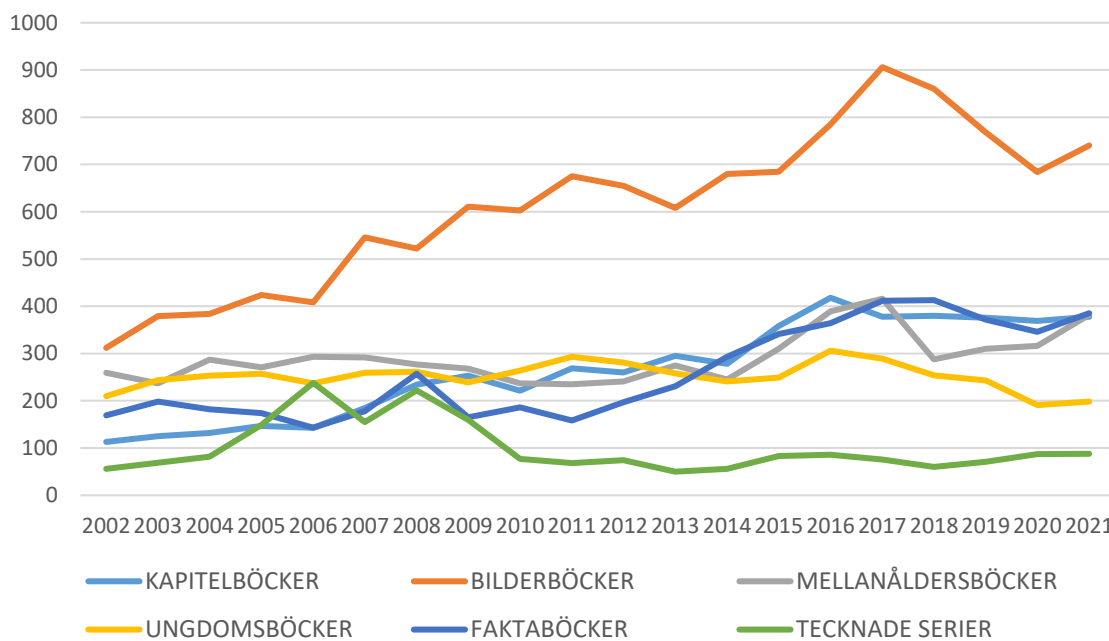
Kommentar: År 2021 utkom 2 204 barn- och ungdomsböcker, vilket är en **ökning med 8 %** jämfört med 2020.

Diagram 1. Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 1993–2021

Kommentar: Statistiken redovisas från och med Bokprovningens start 1993. 2021 gavs det ut **105 % fler** barn- och ungdomsböcker än 1993. Siffrorna 1993–1998 är hämtade från *Svensk bokförteckning*. Siffrorna 1999 och framåt är framtagna av Sbi.

Diagram 2. Utgivningen fördelad på kategorier 2002–2021

Kommentar: Denna statistik redovisas från och med 2002 då Sbi började föra statistik över de idag gällande kategorierna.

Svenska och översatta barn- och ungdomsböcker

Tabell 2. Utgivningen av svenska barn- och ungdomsböcker 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	484	526
Dramatik	1	-
Faktaböcker	157	188
Kapitelböcker	280	286
Mellanåldersböcker	218	273
Poesi	4	3
Samlingar	16	24
Sångböcker	9	2
Tecknade serier	15	10
Ungdomsböcker	114	139
Totalt	1 298	1 451

Kommentar: Den svenska utgivningen 2021 ökade med **12 %** jämfört med 2020. Med svenska barn- och ungdomsböcker avses böcker som är utgivna i Sverige på originalspråk.

Tabell 3. Utgivningen av översatta barn- och ungdomsböcker 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	200	214
Dramatik	-	-
Faktaböcker	189	197
Kapitelböcker	89	92
Mellanåldersböcker	98	109
Poesi	-	1
Samlingar	12	2
Sångböcker	2	1
Tecknade serier	72	78
Ungdomsböcker	77	59
Totalt	739	753

Kommentar: Den översatta utgivningen 2021 ökade **med 2 %** jämfört med 2020. Med översatta barn- och ungdomsböcker avses böcker som tidigare har givits ut på annat språk eller i ett annat land.

Diagram 3. Fördelning mellan svenska och översatta barn- och ungdomsböcker 2021

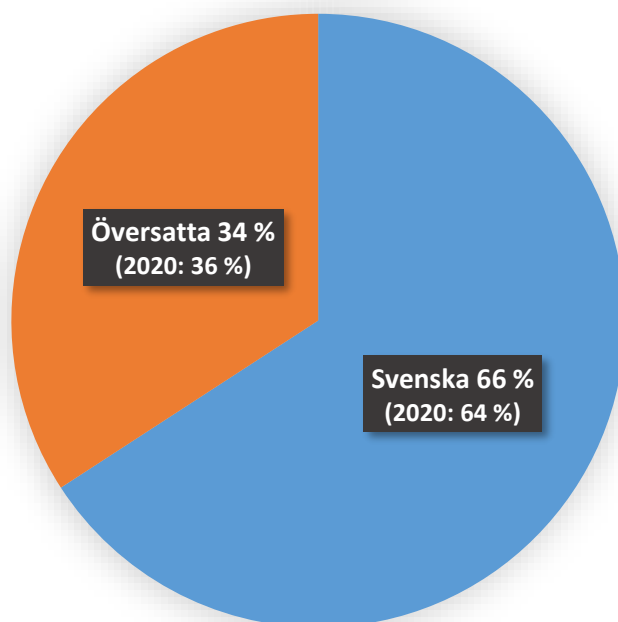
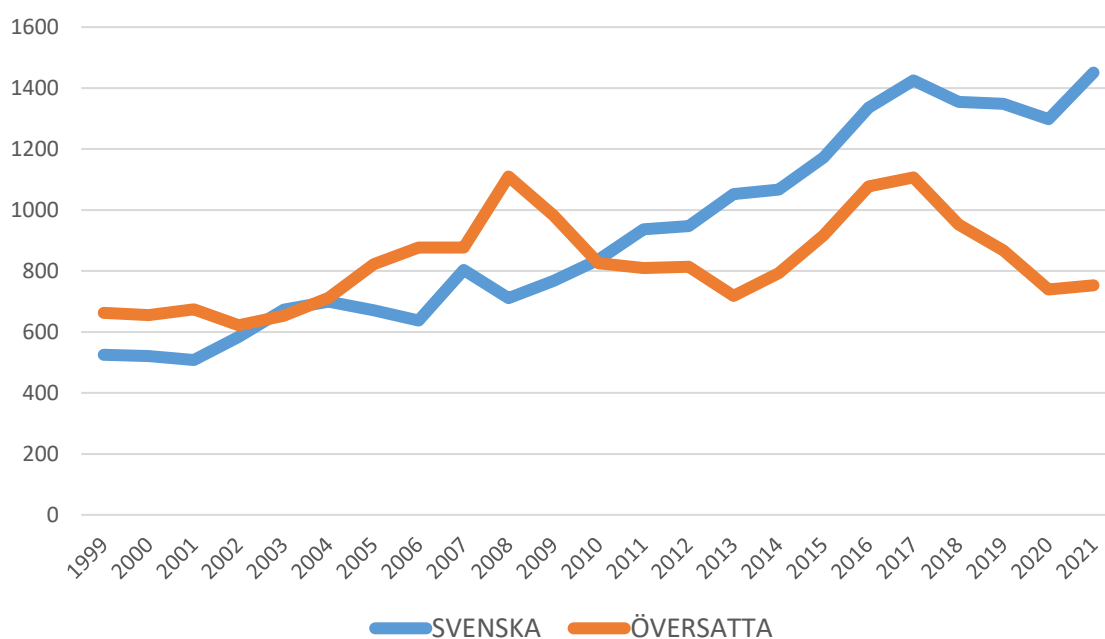
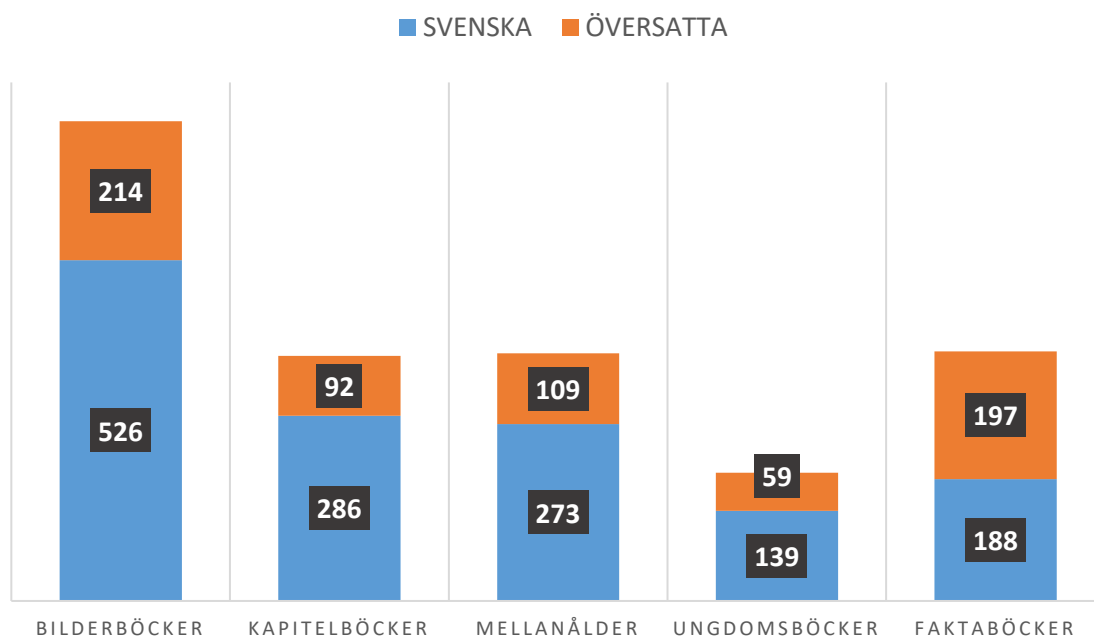

Diagram 4. Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 1999–2021, jämförelse svenska och översatta böcker

Kommentar: Denna statistik redovisas från och med 1999 då Sbi började dela in samtliga utgivna böcker i svenska och översatta.

Diagram 5. Utgivningen i de största kategorierna 2021

Förstaupplagor av barn- och ungdomsböcker

Tabell 4. Barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	559	633
Dramatik	1	-
Faktaböcker	333	366
Kapitelböcker	347	360
Mellanåldersböcker	284	353
Poesi	3	3
Samlingar	28	26
Sångböcker	9	3
Tecknade serier	72	79
Ungdomsböcker	143	141
Totalt	1 779	1 964

Kommentar: Utgivningen av förstaupplagor 2021 ökade med 10 % jämfört med 2020.

Tabell 5. Svenska barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	374	434
Dramatik	1	-
Faktaböcker	147	171
Kapitelböcker	261	270
Mellanåldersböcker	196	249
Poesi	3	2
Samlingar	16	24
Sångböcker	7	2
Tecknade serier	11	9
Ungdomsböcker	96	114
Totalt	1 112	1 275

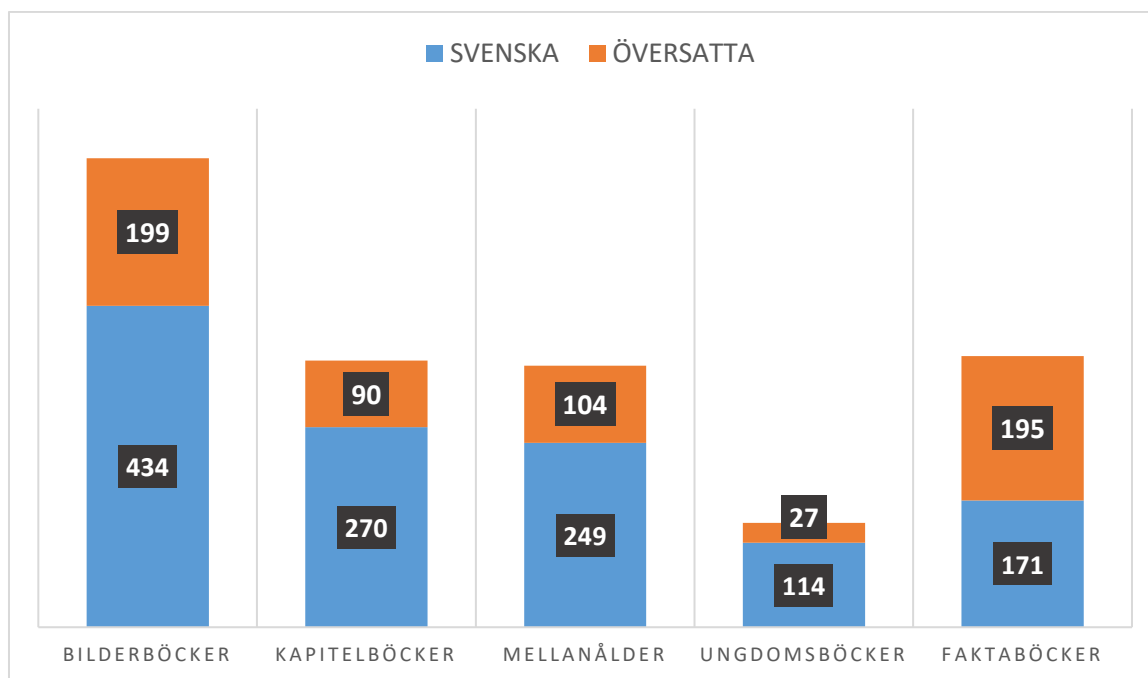
Kommentar: Utgivningen av svenska förstaupplagor 2021 ökade med 15 % jämfört med 2020.

Tabell 6. Översatta barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	185	199
Dramatik	-	-
Faktaböcker	186	195
Kapitelböcker	86	90
Mellanåldersböcker	88	104
Poesi	-	1
Samlingar	12	2
Sångböcker	2	1
Tecknade serier	61	70
Ungdomsböcker	47	27
Totalt	667	689

Kommentar: Utgivningen av översatta förstaupplagor 2021 ökade med 3 % jämfört med 2020.

Diagram 6. Utgivningen av förstaupplagor i de största kategorierna 2021

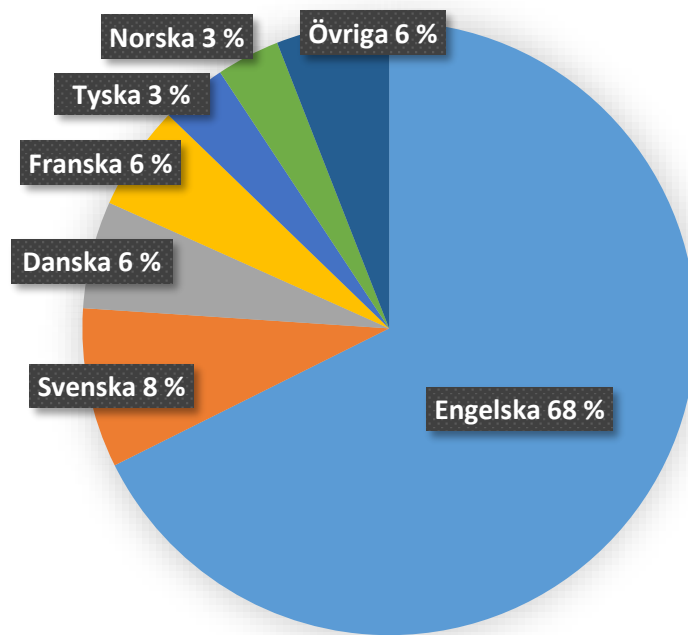
Översättningar av barn- och ungdomsböcker

Tabell 7. Språk varifrån översättningarna gjorts i förstaupplagor 2020–2021

Språk	2020	2021
Engelska	429	466
Svenska*	76	58
Danska	38	39
Franska	44	38
Tyska	18	24
Norska	21	23
Spanska	4	7
Finska	5	5
Kinesiska	1	5
Nederländska	7	5
Italienska	5	3
Koreanska	3	2
Polska	3	2
Ryska	1	2
Japanska	-	1
Katalanska	2	1
Persiska	3	1
Rumänska	-	1
Turkiska	1	1
Arabiska	1	-
Isländska	1	-
Lettiska	1	-
Uppgift saknas	3	5
Totalt	667	689

*Böcker översatta från svenska till annat språk och utgivna i Sverige.

Diagram 7. De största språken varifrån översättningar gjorts 2021 jämfört med övriga språk

Böcker publicerade på annat språk än svenska

Tabell 8. Förekomst av andra språk än svenska i utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2020–2021

Språk	2020	2021
Arabiska	32	23
Engelska	17	14
Somaliska	17	13
Persiska	15	8
Meänkieli	3	6
Norska	-	4
Finska	10	4
Nordsamiska	5	2
Ryska	-	2
Syriska	-	2
Danska	-	1
Franska	4	1
Lulesamiska	1	1
Pitesamiska	1	1
Punjabi	-	1
Romani	1	1
Rumänska	-	1
Sydsamiska	1	1
Tyska	2	1
Umesamiska	1	1
Jiddisch	4	-
Spanska	2	-
Kurdiska	2	-
Tigrinska	1	-
Amhariska	1	-
Bulgariska	1	-
Wolof	1	-
Totalt	122	88

Kommentar: Böcker med parallelltext är inkluderade i ovanstående tabell. De flesta böcker med parallelltext är utgivna med text på svenska samt ett annat språk men i vissa fall finns flera språk än svenska representerade. Det kan till exempel röra sig om en bok med text på engelska och arabiska. I de fallen räknas båda språken i tabellen ovan. Det totala antalet språkförekomster är därför något högre än antalet böcker. 2021 utkom **85** (2020: 119) böcker på andra språk än svenska eller med parallelltext på svenska och/eller annat/andra språk.

Återutgivning av barn- och ungdomsböcker

Tabell 9. Återutgivning 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	125	107
Dramatik	-	-
Faktaböcker	13	19
Kapitelböcker	22	18
Mellanåldersböcker	32	29
Poesi	1	1
Samlingar	-	-
Sångböcker	2	-
Tecknade serier	15	9
Ungdomsböcker	48	57
Totalt	258	240

Kommentar: Återutgivningen 2021 minskade med 7 % jämfört med 2020.

Tabell 10. Svensk återutgivning 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	110	92
Dramatik	-	-
Faktaböcker	10	17
Kapitelböcker	19	16
Mellanåldersböcker	22	24
Poesi	1	1
Samlingar	-	-
Sångböcker	2	-
Tecknade serier	4	1
Ungdomsböcker	18	25
Totalt	186	176

Kommentar: Den svenska återutgivningen 2021 minskade med 5 % jämfört med 2020.

Tabell 11. Översatt återutgivning 2020–2021

Kategori	2020	2021
Bilderböcker	15	15
Dramatik	-	-
Faktaböcker	3	2
Kapitelböcker	3	2
Mellanåldersböcker	10	5
Poesi	-	-
Samlingar	-	-
Sångböcker	-	-
Tecknade serier	11	8
Ungdomsböcker	30	32
Totalt	72	64

Kommentar: Den översatta återutgivningen 2021 **minskade med 11 %** jämfört med 2020.

Diagram 8. Utgivningen uppdelad på förstaupplagor och återutgivning 2021

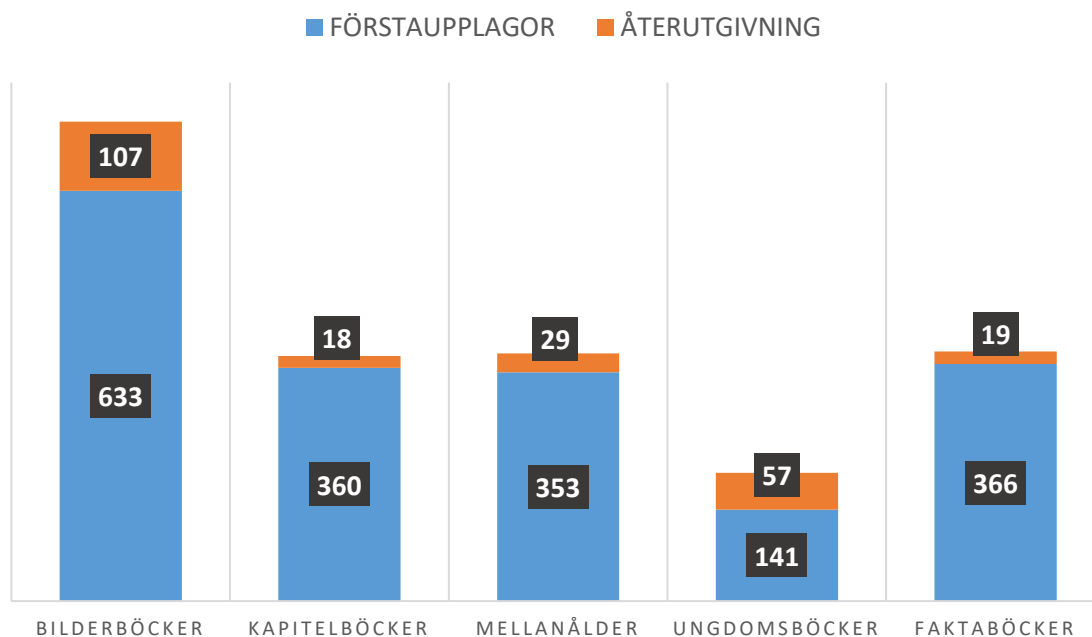
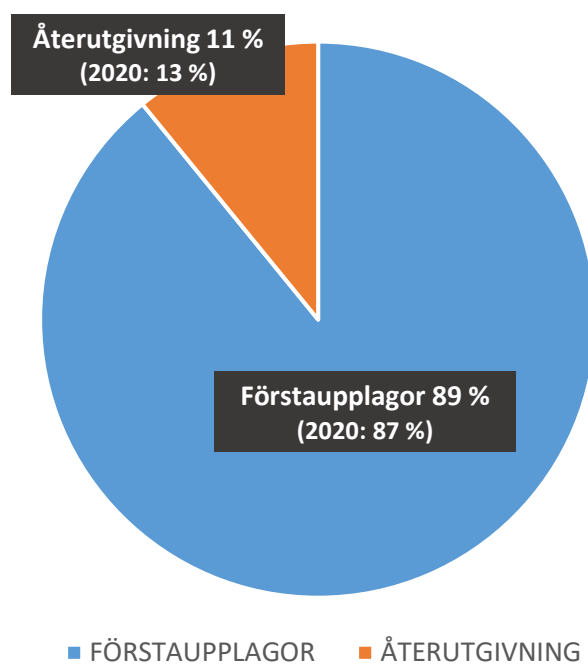

Diagram 9. Fördelning mellan förstaupplagor och återutgivning 2021

Upphovspersoner i förstaupplagor

Tabell 12. Upphovspersoners kön i förstaupplagor 2021

Kategori	Kvinna		Man	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Bilderböcker	503	70 %	217	30 %
Dramatik	-	-	-	-
Faktaböcker	198	53 %	179	47 %
Kapitelböcker	288	65 %	158	35 %
Mellanåldersböcker	226	58 %	165	42 %
Poesi	1	100 %	-	-
Samlingar	3	60 %	2	40 %
Sångböcker	1	100 %	-	-
Tecknade serier	23	29 %	56	71 %
Ungdomsböcker	108	75 %	36	25 %
Totalt	1 351	62 %	813	38 %

Tabell 13. Upphovspersoners kön i svenska förstaupplagor 2021

Kategori	Kvinna		Man	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Bilderböcker	383	73 %	145	27 %
Dramatik	-	-	-	-
Faktaböcker	95	52 %	88	48 %
Kapitelböcker	228	66 %	118	34 %
Mellanåldersböcker	172	63 %	102	37 %
Poesi	-	-	-	-
Samlingar	3	60 %	2	40 %
Sångböcker	1	100 %	-	-
Tecknade serier	2	22 %	7	78 %
Ungdomsböcker	85	73 %	31	27 %
Totalt	969	66 %	493	34 %

Tabell 14. Upphovspersoners kön i översatta förstaupplagor 2021

Kategori	Kvinna		Man	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Bilderböcker	120	63 %	72	37 %
Dramatik	-	-	-	-
Faktaböcker	103	53 %	91	47 %
Kapitelböcker	60	60 %	40	40 %
Mellanåldersböcker	54	46 %	63	54 %
Poesi	1	100 %	-	-
Samlingar	-	-	-	-
Sångböcker	-	-	-	-
Tecknade serier	21	30 %	49	70 %
Ungdomsböcker	23	82 %	5	18 %
Totalt	382	54 %	320	46 %

Huvudpersoner i förstaupplagor

Tabell 15. Huvudpersoners kön i förstaupplagor 2021

Kategori	Flicka		Pojke		Ej spec. kön	
	<i>Antal</i>	%	<i>Antal</i>	%	<i>Antal</i>	%
Bilderböcker	138	46 %	122	40 %	43	14 %
Kapitelböcker	142	64 %	75	34 %	4	2 %
Mellanåldersböcker	148	53 %	127	45 %	6	2 %
Tecknade serier	25	57 %	19	43 %	-	-
Ungdomsböcker	75	68 %	35	32 %	-	-
Totalt	528	55 %	378	39 %	53	6 %

Kommentar: Huvudpersoner kan också vara till exempel förmänskligade djur som tillskrivs kön. Huvudpersoner räknas enbart i de kategorier som anges i tabellen. **2021** var fördelningen **55 %** flickor (2020: 51 %), **39 %** pojkar (2020: 42 %) och **6 %** ej specificerat kön (2020: 7 %) i den totala utgivningen av förstaupplagor. 2021 förekom ingen uttalat icke-binär huvudperson i utgivningen. Transpersoner anges efter vilket kön de identifierar sig med.

Tabell 16. Huvudpersoners kön i svenska förstaupplagor 2021

Kategori	Flicka		Pojke		Ej spec. kön	
	<i>Antal</i>	%	<i>Antal</i>	%	<i>Antal</i>	%
Bilderböcker	112	46 %	88	37 %	41	17 %
Kapitelböcker	108	66 %	52	32 %	4	2 %
Mellanåldersböcker	116	59 %	77	39 %	5	2 %
Tecknade serier	4	67 %	2	33 %	-	-
Ungdomsböcker	61	67 %	30	33 %	-	-
Totalt	401	57 %	249	36 %	50	7 %

Kommentar: **2021** var fördelningen **57 %** flickor (2020: 53 %), **36 %** pojkar (2020: 39 %) och **7 %** ej specificerat kön (2020: 8 %) i den totala utgivningen av svenska förstaupplagor.

Tabell 17. Huvudpersoners kön i översatta förstaupplagor 2021

Kategori	Flicka		Pojke		Ej spec. kön	
	<i>Antal</i>	%	<i>Antal</i>	%	<i>Antal</i>	%
Bilderböcker	26	43 %	33	54 %	2	3 %
Kapitelböcker	32	63 %	19	37 %	-	-
Mellanåldersböcker	32	40 %	47	59 %	1	1 %
Tecknade serier	20	54 %	17	46 %	-	-
Ungdomsböcker	14	74 %	5	26 %	-	-
Totalt	124	50 %	121	49 %	3	1 %

Kommentar: **2021** var fördelningen **50 %** flickor (2020: 46 %), **49 %** pojkar (2020: 48 %) och **1 %** ej specificerat kön (2020: 6 %) i den totala utgivningen av översatta förstaupplagor.

Förlag och utgivare

Tabell 18. Utgivningen 2021 fördelat på förlag

Förlag/utgivare	2021
Bonnier Carlsen	276
Rabén & Sjögren	155
Tukan	138
Idus	105
Nypon	97
Hegas	83
Egmont	67
Visto (H)	59
Lind & Co	56
Lilla Piratförlaget	51
Opal	45
Alfabeta	41
Bokförlaget Hedvig	40
B. Wahlströms	39
Berghs	34
Natur & Kultur	33
Beta pedagog	32
Go'boken	32
En bok för alla	30
Stabenfeldt	30
Ordalaget	27
Vulkan (P)	27
Ekström & Garay (H)	24
Modernista	23
Speja	23
Argasso	21
Semic	20
Fenix	16
Cobolt	15
Dar Al Muna	15
S.T.O.P. Bok	15
Ditt bokförlag (H)	14
Whip media (H)	13
Epix	12
Olika	12
Bornelings	11
Vombat	11
Kikkuli	10
Bookmark	9

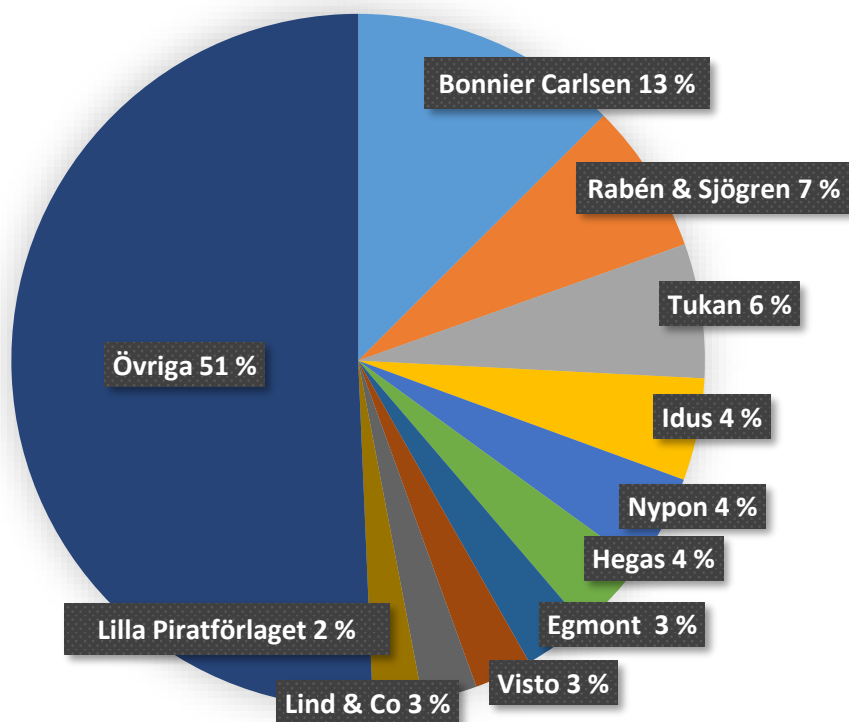
Books on demand (BoD) (P)	9
PärLAN	9
Bokförlaget K&R	8
Triumf	8
Barthelson	7
Lavender Lit	8
Lumenos (H)	8
Ndio	7
Tomsing	9
Boksmart	9
Gilla böcker	8
Somabooks	7
NA förlag	6
Pinolek	7
Sivart förlag	6
Totalt	1 877

Kommentar: I tabellen redovisas de förlag som har gett ut 6 eller fler titlar under 2021. Sammanlagt 1 877 (2020: 1 692) titlar. Resterande förlag och utgivare har gett ut 327 titlar (2020: 345) titlar sammanlagt.

(P) = Publiceringstjänster där upphovspersonerna själva finansierar tryckning etc.

(H) = Hybridförlag där upphovspersonerna i vissa fall står för delar av finansieringen.

Diagram 10. De tio största förlagen i förhållande till övriga 2021

Ämnesord

Barn- och ungdomsböckerna är sökbara med hjälp av ett stort antal ämnesord i Libris och Svenska barnboksinstitutets bibliotekskatalog.

Svenska barnboksinstitutet har det formella och nationella ansvaret för arbetet med att utveckla och förvalta barnämnesorden och utgör redaktionen för barnämnesordslistan. Redaktionen samarbetar dels med Svenska ämnesord på Kungliga biblioteket, dels med en referensgrupp som utgörs av deltagare från olika biblioteksverksamheter i landet.

De vanligast förekommande ämnesorden 2021

Undantaget de könsbestämmande orden flickor och pojkar, geografiska och kronologiska ämnesord samt huvudkategorierna.

Hela utgivningen

Vänskap
Förmänskligade djur
Familjen
Skolan
Syskon
Kärlek
Övernaturligt
Mor- och farföräldrar
Magi
Hundar
Djur
Vardagsliv
Skogar
Barn och föräldrar
Katter

Genre/form

Lättlästa böcker
Småbarnsbilderböcker
Fantasy
Faction
Rim

Faktaböcker

Djur
Vilda djur
Fotboll
Historia
Bondgårdens djur
Fotbollsproffs
Kroppen
Naturen
Bibeln
Fordon
Hav
Miljöfrågor
Vattenlevande djur
Växter
Känslor

Genre/form

Lättlästa böcker
Småbarnsfakta
Pysseböcker
Pekböcker
Biografiska berättelser

Bilderböcker (0–6 år)

Förmänskligade djur

Vänskap

Lek

Hundar

Familjen

Skogar

Vardagsliv

Djur

Katter

Förskolor

Mor- och farföräldrar

Barn och föräldrar

Djur och människor

Kaniner

Syskon

Genre/form

Småbarnsbilderböcker

Rim

Faction

Mekaniska böcker

Filmade böcker

Kapitelböcker (6–9 år)

Vänskap

Syskon

Mor- och farföräldrar

Familjen

Skolan

Stöld

Spöken

Förmänskligade djur

Sommarlov

Hundar

Magi

Mysterier

Monster

Landsbygd

Hästar

Genre/form

Börja läsa

Lättlästa böcker

Faction

Deckare

Fantasy

Mellanåldersböcker (9–12 år)

Vänskap

Skolan

Övernaturligt

Familjen

Magi

Syskon

Hemligheter

Kärlek

Mor- och farföräldrar

Döda föräldrar

Försvunna personer

Hästar

Mobbning

Sommarlov

Öar

Genre/form

Lättlästa böcker

Fantasy

Rysare

Deckare

Hästböcker

Ungdomsböcker (12 år–)

Kärlek

Vänskap

Övernaturligt

Familjen

Skolan

Magi

Maktkamp

Hemligheter

Ungdomar

Barn som far illa

Döda föräldrar

Landsbygd

Vara annorlunda

Högstadiet

Identitet

Genre/form

Unga vuxna

Lättlästa böcker

Fantasy

Dystopier

Rysare

Föreläsningar 2022

Vad hände i utgivningen 2021? Statistik, teman och analyser

Kajsa Bäckius, Svenska barnboksinstitutet, presenterar utgivningen av barn- och ungdomsböcker i Sverige 2021.

Datum: 5 april

Tid och plats: 9.00–10.30 i Zoom.

Barn och bovar: Kriminella roller i barn- och ungdomsboksutgivningen 2021

Mårten Sandén, författare, berättar om vad tjuvarna har för sig i 2021 års barn- och ungdomsböcker. Vem blir kriminell i barn- och ungdomsböckerna, och varför? Finns det en vilja att förstå brottslingen? Och har det hänt något med det brottsbekämpande barnet?

Datum: 6 april

Tid: 9.00–10.30 i Zoom.

Tigermammor och tröttsjuka: Närvarande och frånvarande föräldrar i 2021 års bilderböcker

Malin Nauwerck, Svenska barnboksinstitutet, och Tuva Haglund, Uppsala universitet, har tittat närmare på föräldrarna i 2021 års bilderböcker. Hur hanterar böckerna barnens behov när föräldrarna stressar eller är frånvarande? Hur blir en mamma en tiger? Och vad händer när barns och föräldrars behov hamnar i konflikt?

Datum: 7 april

Tid: 9.00–10.30 i Zoom.

Utställning

I samband med Bokprovningen öppnar Sbi en utställning med 2021 års barn- och ungdomsböcker i biblioteket. Utställningen kan besökas under bibliotekets ordinarie öppettider fram till och med 24 maj. Vid två tillfällen erbjuds besökarna även guidade visningar av utställningen, 20 april 10.00–11.00 och 4 maj 16.00–17.00.

Filmning

Bokprovningen filmas av UR Samtiden och finns tillgänglig på UR play, Sbi play och SVT Kunskapskanalen senare under 2022.

Bokprovningen arrangeras med stöd från Stockholms stad.

Tack

Svenska barnboksinstitutet vill rikta ett varmt tack till alla utgivare för att ni skänker ett exemplar av varje bok ni ger ut till Sbi. Tack också till Kungliga biblioteket för gott samarbete.

Kontakt

Svenska barnboksinstitutet: Amanda Idberg, kommunikationsansvarig,
amanda.idberg@barnboksinstitutet.se, 08–54 54 20 51.

#bokprovning, #svenskabarnboksinstitutet, www.barnboksinstitutet.se/bokprovning

Föreläsare och gästskribenter 2022

Gästföreläsare: Mårten Sandén

Mårten Sandén debuterade som barnboksförfattare 1995 och har sedan dess skrivit ett femtiotal böcker, varav 18 i serien Petrinideckarna. Han sitter i Svenska Barnboksakademien, Svenska Deckarakademien, representerar Sveriges Författarförbund i Svenska barnboksinstitutets styrelse och är sedan 2018 ledamot av juryn till Astrid Lindgren Memorial Award.

Föreläsning: Barn och bovar: Kriminella roller i barn- och ungdomsboksutgivningen 2021

Gästföreläsare: Tuva Haglund

Tuva Haglund är forskare i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet. Hon har tidigare studerat digitala läsgemenskaper vars resultat publicerades 2021 i avhandlingen *Tillsammans i Engelsfors. Socialt fiktionsbruk i Engelsforstrilogins digitala fangemenskap 2011–2016*. För närvarande arbetar Tuva med ett projekt om den globala läs- och skrivsajten Wattpad. Hon har också undervisat om barnlitteratur, främst inom ämneslärarprogrammet.

Föreläsning: Tigermammor och tröttsjuka: Närvarande och frånvarande föräldrar i 2021 års bilderböcker

Gästföreläsare: Malin Nauwerck

Malin Nauwerck är forskare i litteraturvetenskap och leder sedan 2020 det tvärvetenskapliga projektet Astrid Lindgren-koden om författarens stenograferade originalmanuskript. Hon har även en bakgrund som kritiker och kulturredaktör och initierade under 2019 ett kritikprojekt om samtidens radikala barnbok. Från 2020 är hon kursansvarig för fortbildningskursen Att skriva barnbokskritik, samt bedriver annat kritikfrämjande utvecklingsarbete vid Svenska barnboksinstitutet.

Föreläsning: Tigermammor och tröttsjuka: Närvarande och frånvarande föräldrar i 2021 års bilderböcker

Gästskribent: Ann Steiner

Ann Steiner forskar kring den svenska barnboksmarknaden. Hon är docent i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet. Ann är framför allt intresserad av 1900-talets och samtidens litteratur, bokmarknad, läskultur och den digitala teknikens betydelse för litteraturen. Ann har deltagit som föreläsare i Bokprovning 2018 samt som skribent 2020, 2021 och 2022.

Textbidrag: Digital utgivning av barn- och ungdomslitteratur 2021

Föreläsare Sbi: Kajsa Bäckius

Kajsa Bäckius är bibliotekarie på Svenska barnboksinstitutet och ansvarar för IT och bibliotekssystem. Hon sitter även med i redaktionen för barnämnesord. Kajsa har föreläst vid tidigare Bokprovningar om bland annat dystopier, normer och inkludering, statistik och övergripande teman.

Föreläsning: Vad hände i utgivningen 2021? Statistik, teman och analyser